

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ ÖĞRETMENLİĞİ
ANABİLİM DALI

**HALİDE NUSRET ZORLUTUNA’NIN DİN, TOPLUM VE
EĞİTİM GÖRÜŞLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Yrd. Doç. Dr. Murat GÖKALP

HAZIRLAYAN
Vehbi HARİKÇİ

ELAZIĞ-2017

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ ÖĞRETMENLİĞİ
ANABİLİM DALI

**HALİDE NUSRET ZORLUTUNA'NIN DİN, TOPLUM VE
EĞİTİM GÖRÜŞLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Yrd. Doç. Dr. Murat GÖKALP

HAZIRLAYAN
Vehbi HARİKÇİ

Jürimiz, 03/03/2017 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonunda bu yüksek lisans / ~~doktora~~ tezini oy birliği / ~~oy çokluğu~~ ile başarılı saymıştır.

Jüri Üyeleri:

1. Prof. Dr. Adem TUTAR (Başkan)
2. Yrd. Doç. Dr. Abdülkadir KIYAK
3. Yrd. Doç. Dr. Murat GÖKALP (Danışman)

İmza

F. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun.....tarih ve
..... sayılı kararıyla bu tezin kabulü onaylanmıştır.

Prof. Dr. Ömer Osman UMAR
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖZET**Yüksek Lisans Tezi****Halide Nusret Zorlutuna'nın Din, Toplum ve Eğitim Görüşleri****Vehbi HARİKÇİ****Fırat Üniversitesi****Sosyal Bilimler Enstitüsü****İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Anabilim Dalı****Elazığ 2017; Sayfa: X+109**

Toplumun sosyal, ekonomik ve siyasi anlamda büyük değişimler yaşadığı dönemde yaşayan “Ümmü'l-Muharrirat” kadın yazarların annesi Halide Nusret Zorlutuna, kaleme aldığı roman, şiir ve makale türündeki eserleriyle son dönem Türk edebiyatının önemli temsilcilerindendir. Osmanlı'nın son zamanlarına ve Anadolu'da yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti devletinin kuruluşuna tanıklık etmiş önemli bir yazar ve eğitimcidir. Memleketin çektiği sancıları bizzat gören ve yaşayan yazar, ülkenin geleceğinin inşası için eğitim, edebiyat ve sosyal alanda birçok fedakârlıklar göstermiştir.

Edebiyat ve toplum arasındaki yakın ilişki, toplumsal bir olgu olan eğitim ile birleşince toplumun geleceğini inşa etmek çok kolay ve sağlıklı olur. Halide Nusret Zorlutuna, bu üç önemli unsuru eserlerinde ve eğitim hayatında birleştiren değerlerimizden biridir. Öğretmenlik de yapmış olan Halide Nusret, bu tecrübelerinden yola çıkarak yazdıklarıyla adeta günümüze ışık tutmuştur. Eserlerinde ahlaklı insan, iyi bir eğitim ve nitelikleri, öğretmende bulunması gereken özelliklere yer vermiştir. Ayrıca öğrenci ve öğretmen ilişkisi, dindar ve ahlaklı gençlik ve milli duyguları yüksek bir toplum gibi konulara da yer vermiştir. Özellikle çocuk eğitimi üzerinde ısrarla durmuştur. Ayrıca eserlerinde üniversite eğitimi, yabancı okullar, din eğitimi ve okul eğitimi ile ilgili fikirleri de dikkati çekmektedir. Neticede Halide Nusret Zorlutuna'nın, yazdığı eserler ve yaptığı hizmetlerle hem eğitim hem de edebiyat dünyamıza yön verdiğini söylemek, ancak bir hakikati ifade etmek olur.

Anahtar Kelimeler: Halide Nusret Zorlutuna, Eğitim, Din, Toplum

ABSTRACT

Master Thesis

Halide Nusret Zorlutuna's Ideas About Religion, Society and Education

Vehbi HARİKÇİ

Fırat University

The Institute of Social Science

The Department of Education of Religion Culture and Moral Knowledge

Elazığ-2017, Page: X+109

Halide Nusret Zorlutuna, the mother of “Ümmü'l-Muharrirat” women writers, whose mother lived during the period when the society experienced economic, social and political changes is one of the representatives of the Turkish Literature with the types of works including poetry, novel and article. She is an important writer and lecturer who witnessed the foundation of Turkish Republic just new founded in Anatolia and the later part of Ottoman Empire. The writer who witnessed the difficulties that the country suffered sacrificed himself a lot in the field of education, literature and social life in order to build the future of the country.

When combined a social phenomenon with education the close relationship between literature and society, it will be easier to set up the future of the society. Halide Nusret Zorlutuna is one of our assets who combined these three significant elements in her works and education life. Halide Nusret, who also worked as a teacher, shed light to our day with her writings by using her experiences. She applied in her works to the characteristics such as moral person, a good education which have to be available in a teacher. Moreover, she stressed the subjects such as the relationship between teacher and student, religious and moral youth and national feelings, an elevated society. She, in particular, insisted on child education. In addition, her ideas on university education, foreign schools, religious education and school education in her works draw attention.

In conclusion, it will be only fair to say that Halide Nusret Zorlutuna led to both our literature world and education through her works and the services she did.

Key Words: Halide Nusret Zorlutuna, Education, Religion, Society

İÇİNDEKİLER

ÖZET	II
ABSTRACT	III
İÇİNDEKİLER	IV
ÖNSÖZ	VII
KISALTMALAR	X
GİRİŞ	1
I. ARAŞTIRMANIN KONUSU	1
II. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ VE AMACI.....	1
III. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI.....	2
IV. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	2
BİRİNCİ BÖLÜM	
1. HALİDE NUSRET ZORLUTUNA'NIN HAYATI VE ESERLERİ	4
1.1. Halide Nusret'in Yaşadığı Döneme Genel Bir Bakış	4
1.1.1. Ailesi ve Doğumu.....	8
1.1.2. Çocukluk Yılları	9
1.1.3. Memuriyet Hayatı.....	18
1.1.4. Siyasete Katılımı	21
1.1.5. Son Yılları	22
1.1.6. Vasiyetnamesi	23
1.2. Eserleri	23
1.2.1. Şiir	24
1.2.1.1. Gecedен Taşan Dertler (1930).....	25
1.2.1.3. Yurdumun Dört Bucağı (1950).....	25
1.2.1.4. Ellerim Bomboş (1967).....	25
1.2.2. Roman.....	25
1.2.2.1 Küller (1921).....	26
1.2.2.2. Sisli Geceler (1925).....	26
1.2.2.3. Örümcek Dede (İngilizce'den Tercüme, 1931).....	26
1.2.2.3. Gül'ün Babası Kim? (1933).....	26
1.2.2.4. Beyaz Selvi (1945).....	26
1.2.2.5. Büyükanne (1971).....	27

1.2.2.6. Aydınlık Kapı (1974)	27
1.2.2.7. Aşk ve Zafer (1978)	27
1.2.3. Anı	27
1.2.3.1. Benim Küçük Dostlarım (1948).....	27
1.2.3.2. Bir Devrin Romanı (1973).....	28
1.2.4. Mektup	29
1.2.4.1. Hanım Mektupları (1923).....	29
1.2.5. Piyes.....	29
1.2.6. Gazete ve Dergilerdeki Yazıları	29
1.2.7. Halide Nusret Zorlutuna ve Eserleri Üzerine Yapılmış Çalışmalar	34
1.2.7.1. Tez.....	34
1.2.7.2. Makale	35
1.2.7.3. Kitap	36
İKİNCİ BÖLÜM	
2. HALİDE NUSRET ZORLUTUNA’NIN EĞİTİM ANLAYIŞI.....	37
2.1. Eğitim ve İnsan	37
2.2. Kız Çocukları ve Kadının Eğitimi	38
2.2. Öğretmenliğe Bakışı	39
2.3. Din Dersi ile İlgili Düşünceleri.....	47
2.4. Okul İle İlgili Düşünceleri.....	48
2.4.1. Yükseköğretim	48
2.4.2. Yabancı Okullar	49
2.5. Çocuklara Vasiyeti.....	51
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
3. HALİDE NUSRET ZORLUTUNA’NIN ESERLERİNDE DİN.....	52
3.1. Din.....	52
3.1.1. Aldığı Din Eğitimi	55
3.1.2. Bazı Dinî ve Ahlâkî Hususlara Yaklaşımı	58
3.1.2.1. İbadetler	58
3.1.2.1.1. Namaz	58
3.1.2.2. Dinî Gün ve Gecelerin Edası	60
3.1.2.2.1. Bayram	60
3.1.2.2.2. Ramazan.....	61

3.1.2.3. Hurafe ve Batıl İnançlar	61
3.1.2.4. Kader ve Ahiret İnancı	62
3.1.2.5. Kadın ve Tesettür	63
3.1.2.6. Ahlak	64
3.1.2.6.1. Şükür	65
3.1.2.6.2. İyilik ve Doğruluk	66
3.1.2.6.3. Yardımseverlik	67
3.1.2.7. Dua	68
3.1.2.8. Tasavvuf	71
3.1.2.9. Ölüm	75

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. HALİDE NUSRET ZORLUTUNA'NIN BAZI TOPLUMSAL MESELELERE BAKIŞI	79
4.1. İnsana ve Topluma Bakışı	79
4.2. Halide Nusret'in Eserlerinde İnsan Kavramı	80
4.3. Türk Düşüncesi ve Milliyetçilik Anlayışı	81
4.4. Vatan ve Millet Sevgisi	84
4.5. Hürriyet	87
4.6. Sosyal Hayatta Kadın	89
4.6.1. Kadın ve Aile	90
4.6.2. Çalışma Hayatı ve Kadın	91
4.6.3. Kadın Hakları	92
4.7. Toplumsal Hayatta Birlik Beraberlik ve Düzen	94
4.8. Sivil Toplum Kuruluşlarındaki Çalışmaları	96
SONUÇ	98
KAYNAKÇA	100
EKLER	104
Ek 1. Orijinallik Raporu	104
Ek 2. Fotoğraflar	104
ÖZGEÇMİŞ	112

ÖNSÖZ

Halide Nusret Zorlutuna, edebi eserleri ve toplumsal meselelerle ilgili düşünceleri ile son yüzyılda edebiyat tarihinde önemli bir yer etmiş kadın edebiyatçılarımızdandır. Ömrünün büyük bir bölümünü ülkesine ve milletine hizmet etmekle geçirmiştir. Memleketinin en zor zamanlarında, ülkesinin geleceğini inşa etmek için büyük fedakârlık göstermiş olan Halide Nusret, dönemin sosyal ve siyasal gelişmelerinin içinde bizzat kendisi yaşamış ve bunları eserlerine yansıtmıştır. İstanbul'un işgali ile kendisinde oluşan fikri ve edebi alt yapı memleketine hizmet yolunda kendisinde büyük ufuklar açmıştır. O, gençliğinin en güzel yıllarına denk gelen Osmanlı'nın yıkılışı sürecinde duyduğu hüznü, Cumhuriyet'in kuruluşu ile duyduğu sevinci eserlerinde açıkça ortaya koymuştur. Roman, şiir ve yazdığı diğer edebiyat türleri ile Türk edebiyatında önemli bir yer edinen Halide Nusret, doğu ve batı kültürlerine vâkıf olarak, bu kültürler karşısında oluşturduğu Türk-İslam sentezine göre fikir dünyasını oluşturmuştur. O, düşüncelerinde kapalılık olmayan, yeniliklere açık bir yazar kimliğini ömrünün sonuna kadar muhafaza etmiştir.

Hayatının büyük bölümünde eğitimcilik yapan ve bu mesleği Allah'ın bir lütfu olarak gören Zorlutuna, kendi tecrübelerinden de istifade ederek yazdığı eserlerle birlikte ideal bir eğitim anlayışı ortaya koymaya çalışmıştır. Yaşadığı öğretmenlik tecrübelerini, eğitimde gördüğü eksiklikleri, öğrenci-öğretmen ilişkisini, mesleki ilke ve değerlerini, yükseköğretim ve yabancı okullar ile ilgili düşüncelerini eserlerinde paylaşmıştır. Özellikle Halide Nusret'in kadın kimliğinin yanında eğitimci, şair ve yazar olması onun bu tarz çalışmalarda yer almasını sağlamıştır. Bilhassa kız öğrencilerin eğitim imkânlarından yoksun bırakılması düşüncesini kırmaya çalışmış ve onların eğitimin her kademesinde yer almaları için mücadele vermiştir.

Kendini milletine adayan Halide Nusret yaptığı çalışmalarında aldığı eğitimden güç alarak adımlar atmıştır. Anne ve babasından aldığı dini terbiye ona hayatının her anında rehberlik etmiştir. Maddiyatın hiçbir zaman tek başına insanı mutluluğa götüremeyeceğini düşünmüştür. Kendisini dindar bir insan olarak tanımlayan yazar, hayatı boyunca yaptıklarından huzur bulmuştur. En zor zamanlarında Allah'a sığınan ve kendisini yalnız hissetmeyen bir kişiliğe sahiptir. Hiçbir zaman ümitsizliğe düşmemiş, öğrencilerine ve sevdiklerine daima umut aşılamıştır. Her zaman manevi yönden

donanımlı olmayı tavsiye etmiştir. Öğrencilerine ve okurlarına atalarının tarih boyunca inançları sayesinde başarıdan başarıya koştuklarını anlatmış ve bu yoldan hiçbir zaman ayrılmamalarını öğütlemiştir. İnançsız yetişen bir Türk gencinin topluma faydalı olamayacağını savunmuştur.

Türkiye Cumhuriyeti devletinin kuruluşunun tüm anlarına tanıklık eden Halide Nusret, Türk halkının yaşadığı sıkıntıları görmüş, dahası bizatihi yaşamış ve adeta bir toplumbilimci gibi de bunları tahlil etmeyi bilmiştir. Ülkesine ve milletine manevi aşkla bağlı olan yazar, Türkiye'nin her köşesindeki insanları tanımış ve onların en zor ve en güzel zamanlarında yanlarında olmuştur. Onun asıl amacı Türk gençliğini zararlı ideolojilerden korumak ve Türk milletinin geleceğini sağlam temellere oturtmaktır. Türk kadınına her zaman değer vererek, onun ayaklar altında değil de daima en yükseklerde olması için çabalamıştır. Yazdıkları ile kadınların geleceğine ışık tutmuş ve yaptıkları ile de günümüz kadınlarına örnek bir şahsiyet olmuştur.

Tüm romanlarında kadınların aldığı eğitimi sorgulayan yazar, eğitimcilik yönü ve deneyimlerinden de istifade ederek, kadınlar için ideal olan eğitim anlayışını ortaya koymaya çalışır. Doğu ve Batı'nın kültür değerlerinin eğitimde de araştırılıp sentezlenmesi görüşünde olan Halide Nusret, okullaşmanın artması ve toplumun her tabakasındaki kız öğrencilerin bu imkândan istifade edebilmesinin gerekliliğine inanır

Yazarın öğretmenlik mesleğinin yanında, kaleme aldığı makale, hatıra ve sosyal alandaki çalışmaları ile günümüz kadınına örnek olması, bizim bu çalışmayı yapmamızın temel etkenlerinden biri olmuştur diyebiliriz.

Halide Nusret, 1901-1984 yılları arasında yaşamış ve ülkenin büyük değişimler geçirdiği bir dönemine şahitlik etmiş, ülkenin geleceğini yetiştirmek için açılan pek çok okulda ve dolayısıyla şehirde görev almıştır. Eğitimci bir kadın yazar olarak, yazdığı eserlerinde kadın karakterleriyle döneminin kadın özelliklerini ve algısını ortaya koymuş ve bu ortamda yazdığı eserleri çalışmamız için de zengin bir veri kaynağı oluşturmuştur.

Çalışmamızın birinci bölümünde Halide Nusret Zorlutuna'nın hayatı ve eserleri üzerinde durulmuştur. Özellikle hayatı işlenirken yaşantısından kesitler de verilmiş ve "hayatın içinden" tanıtılmaya çalışılmıştır. Eserleri üzerinde de durulmuş, haklarında kısa ve öz malumat verilmekte yetinilmiştir. Çalışmamızın ikinci bölümünde ise Halide Nusret Zorlutuna'nın eserlerindeki eğitim anlayışı üzerinde durulmuş ve eğitimin her aşaması ile ilgili düşüncelerine değinilmiş. Üçüncü bölümde yazarın dini yaşantısı ile

fikirleri ve dördüncü bölümde ise Halide Nusret'in toplumsal meselelerle ilgili görüşlerine yer verilmiştir.

Bu çalışma konusunun belirlenmesinde baştan beri bana yardımcı olan Yrd. Doç. Dr. Ali ALBAYRAK'a, bilgi ve deneyimleri ile beni yönlendiren, bana desteklerini esirgemeyen değerli danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Murat GÖKALP'e, görüşme talebimizi kabul ederek bizleri onurlandıran Emine İŞINSU hanımefendiye ve eşi Prof. Dr. İskender ÖKSÜZ'e, bütün fedakârlığı ile bana destek olan eşime ve çocuklarıma şükranlarımı sunarım.

ELAZIĞ – 2017

Vehbi HARİKÇİ

KISALTMALAR

- a.g.e** : Adı Geçen Eser
a.g.m : Adı Geçen Makale
a.g.t. : Adı Geçen Tez
Bkz. : Bakınız
Bsk. : Baskı
C. : Cilt
Çev : Çeviren
Ens. : Enstitü
Hk : Hikâye
Nr : Neşriyat
S : Sayı
s : Sayfa
Şr : Şiir
TDK : Türk Dil Kurumu
TDV : Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
Üni. : Üniversite
Yay. : Yayınevi

GİRİŞ

I. ARAŞTIRMANIN KONUSU

Edebiyatı; hayatı her yönüyle görme, yaşama ve en önemlisi de anlamlandırma çabası olarak görmek mümkündür. Bir edebiyatçı, yaşadıklarını ne kadar gerçekçi ve anlamlı aktarabilirse o kadar başarılıdır. Edebiyat ile eğitim bir araya geldiği zaman bu başarı zirveye çıkar. Bu çalışmanın kendisi ekseninde vücut bulduğu Halide Nusret Zorlutuna; yaşadığı dönemi her yönüyle müdrik olarak, özellikle öğretmenlik hayatıyla da yurdun dört bir yanını gezerek toplumu anlamayı ve anlatmayı bilmiştir. Dönemin tüm zorluklarına karşın dinî yaşantısından ödün vermemiş, bununla da örnek bir Anadolu kadını portresi ortaya koymuştur.

Gerek dinî ve gerekse eğitim yaşantısıyla topluma millî ve manevi bir ruh kazandırmaya çalışmış, öğrencilerini de bu çerçevede yetiştirmeye gayret sarf etmiştir. Bu yönüyle Halide Nusret Zorlutuna, yazmış olduğu roman, hikâye, şiir, tiyatro ve makale gibi çalışmalarıyla döneminin önemli bir yazarı ve eğitimcisi olmuştur. Halide Nusret, yaşadığı dönem boyunca sosyal ve siyasal gelişmeleri eleştirel ve milliyetçi bir bakış açısıyla eserlerine yansıtabilmiştir. Bu tespitleri göz önüne alarak, eserlerindeki eğitim, din ve toplumsal verilerin belirlenip değerlendirilmesi çalışmanın konusunu oluşturmaktadır.

II. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ VE AMACI

Halide Nusret Zorlutuna, Osmanlı'nın yıkılışı ile Cumhuriyet'in kuruluş dönemlerine tanıklık etmiş, tek ve çok partili siyasî süreçleri yaşamış, bütün bu dönemlerin sancılarını en derin bir şekilde içinde hissetmiş, zamanında kendisine "Ümmü'l-muharrirât" yani "kadın yazarların annesi" unvanı verilmiş bir Cumhuriyet kadınıdır. Onun hem bir kadın hem de bir eğitimci olması dolayısıyla, o dönemin eğitim ve toplumsal özellikleri değerlendirilmek istendiğinde, kendisine başvurulacak başta gelen edebiyatçılarımızdan birisi olduğunda şüphe yoktur. Kısacası, Türk toplumunun son yüzyılda yaşadığı olayları gören ve bu süreci eserlerinde edebi bir dille dile getirmesi açısından dikkate değer bir yazarımızdır.

Dönemin önemli şahsiyetlerinden biri olan Halide Nusret'in eserlerinde işlediği konuların - çok yönlü sosyal ve siyasi atmosfer içerisindeki yaşantısıyla - ortaya

konulup incelenmesi, ehemmiyeti haizdir. Konuya bu açıdan yaklaşılabilecek olursa, hem Halide Nusret Zorlutuna'yı hem de dönemini anlamak bir nebze kolaylaşacaktır.

Dolayısıyla bu araştırmada Zorlutuna'nın eserleri ışığında hem dönemini anlamak hem de yazarın eserlerindeki eğitim, din ve toplum ile ilgili görüşlerini tespit ile ortaya koymak amaçlanmıştır.

Halide Nusret'in kadın bir eğitmeni olması, döneminde kadının toplumsal alandaki yerini tespit itibarıyla de önemlidir. Toplumsal yapının şekillenmesinde etkili olan din ve eğitim unsurlarının bir kadın portresinde düşünüldüğünde, Halide Nusret Zorlutuna kıymetli bir şahsiyettir. Bu doğrultuda hem Zorlutuna'yı anlamak hem de yaşadığı dönemin eğitime dönük problemlerine eğilerek günümüze ışık tutmak amaçlanmaktadır.

III. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Bu araştırmanın içeriği öncelikle Halide Nusret Zorlutuna'nın kaleminden çıkan yazılar doğrultusunda teşekkül etmiştir. Yazarla ilgili yayımlanmış tez, makale, kitap ve diğer dokümanlar da ikincil planda olmak üzere taranmış ve konumuzla ilgili görüşlerden istifade edilmeye çalışılmıştır.

IV. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu araştırmada Halide Nusret Zorlutuna'nın eserlerindeki eğitim, din ve içtimai konularla ilgili görüşlerinin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Araştırmada konuyla ilgili yazarın eserleri ve diğer kaynaklar taranmış, veriler titizlikle toplanmış ve sınırları çizilmiştir. Zorlutuna'nın eserleri tetkik edildikten sonra Halide Nusret ve fikirlerini konu alan çalışmalar ve dokümanlar aynı titizlikle değerlendirilmiştir. Zorlutuna'nın fikirlerinin ve faaliyetlerinin daha iyi anlaşılması için; hayatı, dönemin fikri ve siyasi yapısı hakkında kısa bilgiler verilmiştir. Bilimsel kurallara uyularak bir çalışma yapılması hedeflenmiştir.

Çalışmada kullanılan eserler "kaynak taraması" yöntemi ile taranmıştır. Bu çalışmanın Giriş Bölümü'nde araştırmanın bilimsel çerçevesi çizilmiştir. Birinci Bölüm'de ise Halide Nusret Zorlutuna'nın hayatı, eserleri ve yaşadığı dönemin sosyal, siyasal, ekonomik ve dini özellikleri incelenmiş ve daha sonra onun diğer çalışmalarına kısaca değinilmiştir. İkinci Bölüm'de ise Halide Nusret'in eserlerindeki eğitim anlayışı üzerinde durulmuş ve eğitimin her aşaması ile ilgili düşüncelerine yer verilmiştir.

Üçüncü Bölüm’de yazarın dinî yaşantısı ile fikirleri ve Dördüncü Bölüm’de ise Halide Nusret’in toplumsal meselelerle ilgili görüşleri incelenmiştir. Nihayetinde ise çalışmamız yazarın hayatından bazı kesitleri gösteren fotoğraflar ile Sonuç ve Kaynakça kısmıyla sonlandırılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. HALİDE NUSRET ZORLUTUNA'NIN HAYATI VE ESERLERİ

1.1. Halide Nusret'in Yaşadığı Döneme Genel Bir Bakış

Halide Nusret 1901-1984 yılları arasında yaşamış bir şahsiyettir. Yaşadıklarını daha iyi anlayabilmek için doğduğu ortamın siyasi, ekonomik ve içtimai yapısını bilmek yazarımız Halide Nusret'i tanımak açısından önem arz edecektir. Zorlutuna'nın doğduğu ortamın temeli, Osmanlı'da yenileşme hareketinin başladığı 1789 yılına kadar gitmektedir.

III. Selim dönemine (1789-1807) kadar uzanan Osmanlı'daki reform hareketlerinin etkisi ile halk, batı ile etkileşime geçmiştir. 18 yüzyılın sonunda savaşlardaki ağır yenilgiler ve Osmanlı'nın giderek zayıflaması, batının üstünlüğünü kabul eder hale getirmiştir. Osmanlı devlet adamları, devleti parçalanmaktan kurtarmak için batılı devletlerden yardım istemiş ve 1839'da Tanzimat Fermanı'nı, 1856'da ise Islahat Fermanı'nı ilan etmişlerdir.

Tanzimat Fermanı ile hak ve özgürlükleri, Islahat Fermanı ile de dini eşitsizliği ortadan kaldırmayı amaçlamışlardır. Dolayısıyla, "Tanzimat Dönemi (1839-1876) reformları, Osmanlı Devleti karşısında Osmanlı toplumuna ve Osmanlı Devleti'nin Batı devletlerinin üstünlüğü karşısındaki konumuna ilişkin yeni bir değerlendirme anlamına geliyordu. Otonom dini Cemaatlere (millet), loncalara ve tarikatlara dayanan geleneksel Osmanlı toplumu yerine, artık 'özgür yurttaşlardan oluşan Osmanlı milleti fikri ortaya çıkmıştır.'¹ Tanzimat Fermanının ilan edilmesinden sonra 1856'da Islahat Fermanı ilan edildi. Tanzimat Fermanı ile azınlıklara verilen haklar bu fermenda tekrarlanmıştır. Askeri, mali ve yönetim alanında yapılan yeniliklerin yanında toplumsal alanda da yenilikler ortaya çıkmıştır. Kadınlar bu dönemde toplumsal alanda daha çok statü kazanmış ve itibarları artmıştır. Tanzimat dönemi kadınlar için eğitim açısından önemli bir dönüm noktasıdır. Onlar için resmi eğitim sürecinin başladığı dönem olmuştur.

¹ Durakbaşı, A., **Halide Edip/Türk Modernleşmesi ve Feminizm**, İletişim Yayınları, İstanbul 2000, s. 95.

Aydınların reform istekleri ve o dönemde ortaya attıkları Yeni Osmanlıcılık fikrini gerçekleştirmek istemeleri, bunun yanında yabancı devletlerin baskısı o dönemde tahta çıkmış olan II. Abdülhamid'in 1876 tarihinde Kanuni Esasi'yi ilan etmesine sebep olmuştur. Kanuni Esasi vatandaşlara birtakım bireysel haklar tanımıştır. Mebusan ve Ayan Meclisi'nden meydana gelen bir parlamenter sistem kurulmuştu, ancak padişahın yetkilerine hiç dokunulmuyordu. Bu olay 1908 yılına kadar etkisini sürdürmüştür. Abdülhamit'in Meclisi feshetmesi ve bazı hakları ortadan kaldırması sonucunda bir kısım aydınlar buna karşı çıkmıştır. İstedikleri olmayınca Jön Türk adı altında birleşip, 1889 yılında Paris'te İttihat ve Terakki Cemiyeti'ni kurdular. Zamanla örgütlenen ve halk arasında itibar kazanan Jön Türkler 1908 yılında Abdülhamid'i devirerek iktidarı ele geçirdiler.² II. Meşrutiyet'in ilanı, Osmanlı halkı için "hürriyet" anlamını taşımıştır. Meşrutiyet, toplumun kurumlarında köklü değişiklikleri beraberinde getiren bir sürecin başlangıcı olmuştur. Bu dönem Halide Nusret'in babasının özgür kaldığı bir dönem olması, hürriyet düşüncesinin Halide Nusret'in zihninde yer etmesi bakımından önemlidir. Ayrıca "II. Meşrutiyet dönemi, Türk modernleşmesi açısından asıl kırılmaların yaşandığı bir dönemdir. Kadın sorunları açısından ilk ciddi gelişmeler bu dönemde yaşanmıştır. Kadının toplum içindeki etkinliği arttıkça, kadınla ilgili olarak toplumda oluşturulan rol de önem kazanmaya başlamıştır."³ Meşrutiyet fikrini ve rejimini getiren siyasi oluşum olan ittihat ve terakki, kadın meselesini "milli kültür ve iktisat davası" olarak görmüşlerdir.⁴ Halide Nusret 1908 Meşrutiyetin ilanını "Ayakların Baş olması" sözü ile kısaca özetlemiştir.

İmparatorluğu kurtarmak için birçok fikir ortaya çıkmışsa da İslamcılık, Batıcılık ve Türkçülük akımları daha fazla öne çıkmıştır. Bu dönemde bu üç fikir arasından gelişen ve en önemli düşünce Türkçülük fikir akımı olmuştur. Bu dönemde milliyetçilik kültürel bir birliktelik olarak ortaya çıkmıştır. Milliyetçilik, 1908-1913 yılları arasında jön Türklerin de etkisi ile "Türklerin hâkim oldukları merkezîyetçi bir Osmanlı devleti meydana getirme" ideali çerçevesinde şekillendi. Daha sonraki yıllarda Ziya Gökalp ve arkadaşlarının Türk milliyetçiliği üzerinde çalışmaları ile aydınlar arasında taraftar topladılar.

² Karpat, K., **Türk Demokrasi Tarihi**, Timaş Yay., İstanbul 2012, s. 132.

³ Poyraz, E. F., *II. Meşrutiyet Dönemi Kadın Dergiciliği ve Türk Kadını Dergisi*, (İstanbul Kültür Üniversitesi Sos. Bil. Ens. Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul 2015, s. 3.

⁴ Tunaya, Tarık Z., **Hürriyetin İlanı İkinci Meşrutiyet'in Siyasi Hayatına Bakışlar**, Bilgi Üniversitesi Yay., İstanbul 2004, s. 56.

1912 yılında başlayan savaşlar ve patlak veren I. Dünya Savaşı sonunda Osmanlı devleti yenilgiye uğramış ve 30 Ekim 1918 yılında Mondros mütarekesini imzalamıştır. Akabinde 1919 yılında Paris barış konferansı ile Yunanlıların İzmir'i işgal etmeleri Türk halkında tepkiye neden oldu. Bunun üzerine Mustafa Kemal 19 Mayıs 1919 yılında Türk tarihinde yeni bir sayfa başlatmak için Samsun'a ayak basmıştır. O gün Türk tarihi için önemli bir gün olmuştur. Mustafa Kemal kısa zamanda halkı örgütleyerek değişik bölgelerde kongreler yapmış ve bu çerçevede Misak'ı Milli adını verdiği yeni Türk yurdunun sınırlarını çizmiştir. Müttefikler 16 Mart 1920 tarihinde İstanbul'u işgal edince artık halk gerçeği görür ve Mustafa Kemal'in safına geçerler. Bir taraftan Sevr Antlaşması imzalanırken diğer taraftan Mustafa Kemal de mücadelesine devam etmiştir. 24 Temmuz 1923 yılında Lozan antlaşması imzalanmış ve yeni Türk devletinin kurulması kaçınılmaz olmuştur. 29 Ekim 1923 Cumhuriyet ilan edilir. 24 Nisan 1924 günü kabul edilen yeni anayasa, 27 Mayıs 1960 yılına kadar devam etmiştir.⁵

Cumhuriyet'in ilan edilmesi ve halifeliğin kaldırılması halk arasında hem toplumsal hem de zaten kötü durumda olan ekonomik alanda tedirginliğe sebep olmuştu. Halkın bu duruma alışması çok kolay olmamıştır. 1923-1925 yıllarında Cumhuriyet'in temel ilkeleri Milliyetçilik, Laiklik ve Halkçılık olmuştur. Cumhuriyet temelde bu üç ilke üzerine kurularak devletin bütün organları da bu ilkeler çerçevesinde şekillendirilmiştir. Yeni Türk devletinin kurulmasının ne kadar zor bir süreçten geçtiği ortadadır. Bu dönemde insan olmanın getirdiği zorlukları göz ardı etmemek gerekir. Halide Nusret Zorlutuna da bu dönemin en aktif insanlarından. Bu dönemde öğretmenlik ve yazarlık yapan Halide Nusret, Türk toplumunun yaşadığı tüm zorluklara tanıklık etmiş ve bu durumu gelecek nesiller öğrensün diye yazmayı da ihmal etmemiştir.

Eğitim alanındaki gelişmelere bakıldığında; Tanzimat döneminden önce sıbyan mektepleri, Enderun mektepleri ve medrese gibi eğitim kurumları vardı. Kadınlar bu dönemde sadece sıbyan mekteplerine gidebiliyordu. Tanzimat Fermanı'nın ilanı ile birlikte birçok alanda olduğu gibi eğitim kurumlarında da yeni düzenlemeler oldu. Böylelikle kız ve erkek çocuklarının belli bir yaşa kadar zorunlu eğitim görmeleri sağlandı. Darulmuallimât'ın (kız öğretmen okulları) açılması ile birlikte kadın-erkek eşitsizliği kısmen kaldırılmış oldu. II. Meşrutiyet döneminde ise, bu eşitsizliğin tamamen kaldırılması için çalışmalar başlatılmıştır. Kızlar için iptidailer (ilkokul),

⁵ Karpat, a.g.e., s. 110-130.

rüştiyeler (ortaokul), kız idadisi (lise) ve sanat okulları açılmış, kızların Darulmualimât'ın bazı bölümlerine girmeleri sağlanmıştır. Bununla birlikte kadınlar sosyal hayatta daha çok aktif duruma gelmişlerdir.⁶ Eğitim alanında görülen bu gelişmeler kadın yazarlarımızın edebiyat dünyasında yer almalarına vesile olmuştur. Halide Edip ve Halide Nusret Zorlutuna gibi yazarlar buna en güzel örnektir

Bu dönemlerde değişime uğrayan toplum, geleneksel ve batı tarzı yaşam arasında kalmıştır. Osmanlı'da Meşrutiyetin ilanı ile birlikte din ile devletin kaynaştığı dini bir yaşam modeli ortaya çıkmıştır. Değişik kültürlerin bir arada yaşadığı Osmanlı geleneksel toplum yapısı Osmanlı'nın yıkılış sürecine girmesi ve I. Dünya savaşının getirdiği işgaller ile bozulmaya başlamıştır. Anadolu'ya işgal amacı ile gelen yabancı askerler sadece silahları ile değil fikirleri ile de toplumu esir etmeyi düşünmüşlerdi. İşgaller karşısında başlayan milli mücadele süreci Türk toplumunun dini duygularını uyandırarak yeniden bir devletin temellerini atmıştır. Cumhuriyetin kuruluşu ile birlikte toplum tekrar toparlanmış, ancak Mustafa Kemal'in önceleri savunduğu İslamcı-monarşi anlayışından kesin bir dönüş yaparak laik bir devlet anlayışını savunması ile de bir takım tepkilerin doğmasına zemin oluşmuştur.⁷ Reformlar bu yönde yapılmaya başlanmış ve halkın dini ve sosyal yaşantısını da etkilemiştir. Geleneksel İslam anlayışının yerine akla mantığa dayalı laik bir dini düşünce ortaya çıkmıştır. Laiklik ilkesi artık bütün toplumu ve kurumları etkilemiş, devlet yapılanması bu doğrultuda şekillenmiştir.

Yukarıda bahsedildiği gibi bir toplumdaki değişim ve dönüşüm kolay olmamaktadır. Savaşlar, siyasi belirsizlikler, ihtilaller vs. bir millet için en zor zamanlardır. Bu dönemlerde ortaya çıkan sıkıntıları bir nebze olsun azaltmak için sanatçı, yazar, şair, lider vs. şahsiyetlere büyük işler düşmektedir. Milli mücadele döneminde Mehmet Akif Ersoy, Halide Edip Adivar gibi kendilerini Türk milletine adanmış kişiler toplumun dertlerine ortak olmuş, beraber yaşamış ve onları dile getirmiştir. Bir anlamda halkın sesi ve çığlığı olmuşlardır. Halide Nusret de bunlardan biridir. O, toplumu inceleyen ve toplumsal problemleri ortaya koyan bir yapıya sahiptir. Ona göre şair demek “duyduğunu söyleyen”⁸ demektir. Geceden Taşan Dertler isimli şiiri o dönemin toplumsal yapısını ve şairin bu durumdan etkilenişini ortaya koymuştur.

⁶ Uluköse, G., **Halide Edip Adivar**, İstanbul 2006, s. 13-14.

⁷ Karpat, a.g.e., s. 132.

⁸ Zorlutuna, H. N., **Bütün Şiirleri**, Timaş Yay., İstanbul 2008, s. 23.

Bu şiirinde Zorlutuna'nın öne çıkan konusu, toplumdaki problemlerden kaynaklanır. Sıkıntılar öyle büyüktür ki yalnız şairi değil tüm yurdu etkilemiştir.

“Bilmem nasıl dayanıyor bu acıya yer”⁹

Yukarıdaki mısradaki olduğu gibi toplumun milli mücadele döneminde yaşadığı sıkıntıları dile getirmiştir. “Halide Nusret için toplumda gözlemlenen şu tablolar sıkıntının bir yönü iken; bu tablolar karşısında bir şey yapamamak bir başka yönüdür. Şair, hiç olmazsa içinde biriken bu dertleri dile getirerek toplumun dertlerine tercüman olmayı, böylece az da olsa rahatlamayı istemektedir.”¹⁰ Bu sebeple bir şiirinde;

“Kurtarıcı kuvvet! Gel bu acıyı dindir,

Gel bir şifa ol da bedbaht gönlümüze ak”¹¹ diye ifadelerde bulunmuştur.

Halide Nusret yaşadığı dönemi anılarını yazdığı *Bir Devrin Romanı* isimli eserinde kısaca şöyle özetlemiştir:

....

“Ama demetlerin hepsi gül demeti değil maalesef... kimi diken kimi göz yaşı kimi ateş... çünkü bizim neslin baharı pek öyle gülpembe geçmedi. Çocuk yaşımızdan itibaren Trablus Harbi, 31 Mart vakası, şurada burada ayaklanmalar, korkunç mezalimi ile Balkan Harbi; kıtlığı, açlığı birinci dünya savaşı; onun arkasından kapkara mütareke yılları ve güzel topraklarımızın yer yer, çeşitli düşman askerleri tarafından işgali. Emin Bülent merhumu: “Garbın cebini zalimi affetmedim seni” diye haykırtan; Akif merhumun: “Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar!” mısrası ile tasvir ettiği o sözde medeniyetin bize reva gördüğü canavarca zulümler, haksızlıklar... Ah bizim neslin on on beş yıl içinde gördüğü kara günleri başka nesiller yüzyıllar boyu görmemiştir, çektiğimiz acıları yüzyıllar boyu çekmemişlerdir.”¹²

1.1.1. Ailesi ve Doğumu

Halide Nusret Zorlutuna'nın geçmişi, Erzurum'da 'Zorluhan' adındaki bir aileye dayanır. Büyük dedesi Ali Bey, Erzurum'dan İstanbul'a sürülmüştür.¹³ Dedesi, V. Murat'ın başkâtibi ve sütkardeşi olan Hacı Hüseyin Hüsnü Efendi'dir. Babası ise,

⁹ Zorlutuna, *Bütün Şiirleri*, s. 24.

¹⁰ Coşkun, B., *Ümmü'l Muharrirat Halide Nusret Zorlutuna*, Kitabevi Yay., İstanbul 2011, s. 103.

¹¹ Zorlutuna, *Bütün Şiirleri*, s.23.

¹² Zorlutuna, *Bir Devrin Romanı*, Timaş Yay. III. Bsk., İstanbul 2009, s. 8.

¹³ Coşkun, s. 31.

gerçek adı Mehmet Selim olan ve II. Abdülhamit döneminin tanınmış simalarından Avnullah el-Kazimi'dir. Mehmet Selim Bey (1868) İstanbul'da dünyaya gelmiştir. Halide Nusret'in annesi Ayşe Nazlı Hanım ise, Moskof harbinde şehit düşmüş Binbaşı Kemal'in kızıdır. Ayşe Nazlı Hanım, annesini genç yaşta kaybetmiş, zengin bir ailenin kızı olarak İstanbul'da dünyaya gelmiştir.¹⁴ Yazar, annesini şöyle anlatmaktadır: "Benim annem Ayşe Nazlı hanımdır. Moskof Harbinde gencecik bir yüzbaşı iken biricik yavrusunu kırk günlük yetim bırakmış olan merhum Ragıp beyin çileli kızı, Sinop zindanında zincirlere bağlı bir halde kutsal çilesini doldurmakta olan müebbet kürek mahkûmu Avnullah Bey'in de bahtsız eşi."¹⁵

Babası, Abdülhamit döneminde hürriyet mücadelesi veren, Meşrutiyet döneminde ise siyasi faaliyetleri ile bilinen, bu yolda birçok çile ve ızdırap çeken tanınmış bir gazetecidir. Babası Avnullah el-Kazimi, kardeşi Süleyman Tevfik Bey'le beraber çıkardıkları Mürüvvet (H.1304/Ocak 1887) gazetesinde yazmış oldukları bir makaleden dolayı tutuklanacaklarını öğrenir ve arkadaşları tarafından İstanbul dışında bir yere (Bulgaristan'a) götürülür.¹⁶ Geri dönmenin kendisi için iyi olmayacağını düşünür ve dönmeyi göze alamaz. Bir süre sonra Avnullah el-Kazimi adıyla yurda geri döner.¹⁷

İstanbul, 1901 yıllarında çok çalkantılı bir dönem geçirirken, Halide Nusret'in babası Avnullah Bey aktif siyaset ile meşguldür. Bu çalkantılı dönemde Avnullah Bey ve Ayşe Nazlı Hanım'ın ilk çocukları olan Halide Nusret dünyaya gelmiştir. Halide Nusret Zorlutuna'nın doğum günü 9 Eylül tarihi olarak kutlanır.¹⁸ Zorlutuna'nın hatıralarına bakıldığında, hayatıyla ilgili bilgiler dört yaşından itibaren yani 1905 yılında başladığı için, daha önceki hayatı ile ilgili kaynaklarda pek bilgiye rastlanılmamıştır.¹⁹

1.1.2. Çocukluk Yılları

¹⁴ Kür, İ., **Yarısı Roman**, Everest Yay., III. Bsk., İstanbul 2011, s. 125-126.

¹⁵ Zorlutuna, **Bir Devrin Romani**, s. 12.

¹⁶ Tural, S., "Hayatı ve Eserleri ile Halide Nusret Zorlutuna", **Töre Aylık Fikir ve Sanat Dergisi**, (Halide Nusret Özel Sayısı), Temmuz 1984, s. 4.

¹⁷ Kür, **a.g.e.**, s. 137-138.

¹⁸ Kızı ile yaptığımız görüşmede ve diğer kaynaklarda da bu tarih geçmektedir.

¹⁹ Coşkun, **a.g.e.**, s. 34.

1901 yılında Zorlutuna'nın babasının tutuklanmasıyla birlikte Ayşe Nazlı Hanım ve kızı Halide Nusret sıkıntılı günler geçirirler.²⁰ Babasının sürgünde olması Halide Nusret'i ve annesini çok zor durumda bırakmıştır. Babasızlık, onun içinde derin bir yalnızlık ve yaralar bıraktığı için tek tesellisi Hacı dedesi olmuştur.²¹ 1905 yılında yalnızlığını bir nebze unutturmak için Hacı dedesi onu cülus şenliğine (padişahın tahta çıkmasına atfen yapılan şenlik) götürmüştür.

Halide Nusret annesi ile beraber yalnızlığın verdiği sıkıntılardan biraz olsun kurtulmak için İzmir'e, amcası Halit Beylerin evine gitmiş, burada çok güzel günler geçirmiş ve babasızlığın verdiği o yalnızlık psikolojisini bir nebze olsun atabilmiştir. Yazar, bu günlerini şöyle aktarır: "Baba yüzü görmemiştim. 'O' hürriyet mücadelesi uğrunda hürriyetini kaybetmiş. Sinop'ta Kalebenddi. Kardeşim arkadaşım da yoktu. Yapayalnız büyüyordum... Baba şefkatinin tadını ilk defa İzmir'de rahmetli amcam bana tattırdı. Nur içinde yatsın."²² Bundan dolayıdır ki İzmir günlerini, "Çocukluk rüyalarımın cennet bahçesi" şeklinde tarif eder.²³

Küçük Halide ve ailesi İstanbul'a döndüklerinde, Feneryolu'nda bir eve taşınırlar. Yazarın edebiyata olan ilgisi bu evde oluşmaya başlamış, burada ilk arkadaşı, komşusunun kızı Fahriye ile tanışmıştır. Annesi Ayşe Nazlı Hanım küçük yaşta bu iki kıza dikiş dikmeyi, gergefte işlemeyi öğretmiştir. Öğleden sonra İkdam, Sabah ve Servet-i Fünun gibi dergiler okunmuş, akşam edebi sohbetlere ortam hazırlanmıştır. Annesi Ayşe Nazlı Hanım, Halide Nusret'e Namık Kemal ve Ziya Paşa'nın şiirlerini ezberletmiştir. Bu hususa değinerek, "Manasını bilmeden papağan gibi ezberlerdim, manalarını da açıklamaya çalışırdım." demektedir. Özellikle Namık Kemal'in Hürriyet kasidesini beş altı yaşlarında iken ezberlemiştir. "Çocukluğumun en güzel hatıralarından biri de annemle beraber gazete okuyuşumdur." diyerek o günlerini yâd eder. Gazetenin dışında romanlar da okuyan Halide Nusret, iyi bir romancı olmasının temellerini bu dönemlerinde atmıştır denilebilir.

Halide Nusret, bu küçük yaşlarında birçok olayın etkisinde kalmış ve fikir dünyasının oluşmasında yaşadıklarının büyük tesiri olmuştur. Babasının hürriyet mücadelesi içinde olması ve anne babasının milliyetçilik, hürriyet ve cumhuriyet

²⁰ Kür, a.g.e., s. 132.

²¹ Zorlutuna, **Bir Devrin Romanı**, s. 35.

²² Coşkun, a.g.e., s. 35.

²³ Coşkun, a.g.e., s. 36.

konusundaki tartışmaları, onun değişmeyen çizgilerinden biri olan milliyetçilik duygusunun bu dönemde oluştuğuna delil gösterilebilir.²⁴

II. Meşrutiyetin ilan edildiği yılları, İlk büyük acısını da, ilk büyük sevincini de o senelerde köşkte duydum, diyerek nakletmektedir. 1908 yılında II. Meşrutiyetin ilanı onun için bir dönüm noktası olmuştur. İlk büyük acısı, baba gibi sevdiği Hacı dedesini kaybetmiş olmasıdır. En büyük sevincim dediği babasına kavuşması da bu dönemde olmuştur. Halide Nusret o güne kadar babasını hiç görmemiş ve onu tanımamıştır. Babasının eve dönüşünün kendisi için unutulmaz bir gün olarak hafızasında kaldığını söylemiştir. 10 Temmuz 1321 (23 Temmuz 1908) Halide Nusret'in babası Avnullah Bey'in sürgünden döndüğü gündür. Babası bir hürriyet kahramanı olarak omuzlarda taşınarak karşılanmıştır.²⁵

Avnullah Bey siyasi faaliyetlerine devam ederek “*Fedekârân-ı Millet Cemiyeti*”²⁶ adında bir parti kurar. Halide Nusret bu partinin Türkiye’deki ilk muhalefet partisi olduğunu söyler. Bu çerçevede kurduğu “*Hukuk-u Umumiye*”²⁷ gazetesinin faaliyetleri İttihat ve Terakki partisini rahatsız etmiş, Avnullah Bey’in evi polis ve asker tarafından defalarca basılmış ve değişik iftiralara maruz kalmıştır. Bu durumu gören sadrazam Hüseyin Hilmi Paşa, Avnullah Bey’e Kerkük Mutasarrıflığını teklif eder. Avnullah Bey’in teklifi kabul etmesi ile Kerkük yılları başlar.

Kerkük yılları 26 Mart 1325 (1909) İstanbul’dan hareketle başlamıştır. Halide Nusret doğup büyüdüğü İstanbul’dan ayrıldığı için çok üzülür ve İstanbul için, “Koca şehrin o akşam saatindeki o muhteşem güzelliği, hâlâ yarım asırdan beri gözlerimin içinde, bütün füsûnu ile yaşar”²⁸ ifadelerini kullanır. İstanbul’dan vapurla İzmir’e doğru yola çıkmışlar, önce İzmir’deki Halit Bey amcasına uğramış, oradan da deniz yoluyla Antakya’ya hareket etmişlerdir. Ne var ki, yola çıktıktan bir süre sonra 31 Mart olayının patlak verdiğini, yurdun dört bir yanında ayaklanmaların baş gösterdiğini öğrenmiştir. Antakya’ya vardıklarında Avnullah Bey durumu öğrenmek için şehre inmiş, ancak eve pek iyi haberler ile dönmemiştir. İstanbul’da 31 Mart olayının gerçekleştiğini, durumun

²⁴ Coşkun, a.g.e., s. 36-38.

²⁵ Zorlutuna, **Bir Devrin Romani**, s. 25-30.

²⁶ Kazimi, A., **Son Müdafaa & Divan-ı Örfi ve Avnullah el-Kazimi**, (Haz: Ahmet Nezih Galitekin), Şehir Yay., 2005, s. 7.

²⁷ Coşkun, a.g.e., s. 38.

²⁸ Zorlutuna, “*Meslek Hatıraları*”, **Türk Yurdu Dergisi**, Ekim 1959, I. Cilt, s. 55.

ciddi olduğunu anlatır ve bu durum Halide Nusret'in "*Çocukluğumun Cehennemi*" dediği günlerin başlangıcı olur.²⁹

Kerkük'te henüz ikinci gününde yaşadığı ve tesirinde kaldığı bir olayı, '*hayatımın her anında canlı duran ve hayatımın davranışları üzerinde her zaman tesirini muhafaza etmiş bir olay*' olarak ifade eder. Buna göre; Kerkük'ün önde gelenleri yeni gelen misafirlerine iki çuval pirinç gönderirler, ancak Avnullah Bey akşam eve döndüğünde durumdan haberdar olur ve bu duruma çok öfkelenir. "Ben böyle âdet bilmem, ... İşte koskoca Osmanlı imparatorluğu bu sakim âdetler yüzünden acınacak hale düştü. Devlet batıyor hanım, batıyor. Devlet nüfuzu iki çuval pirinç, üç teneke yağ için oyuncak ediliyor."³⁰ sözleri ile tepkisini dile getirir. Bu olay Halide Nusret'in hangi ortamda yetiştiği, aldığı terbiye ve geleceğini şekillendiren temellerin ne kadar sağlam olduğunu ortaya koymaktadır.

Avnullah Bey göreve başladığı üçüncü günü eşkıya kovalama bahanesiyle evden ayrılır ve ailesinin haberi olmadan İstanbul'a gider. Daha sonra gerçeği öğrenen Ayşe Nazlı Hanım hastalanır, sinirleri bozulur ve çok kötü günler geçirir. Halide Nusret ise ikinci kez annesini kaybetme korkusu yaşar. Babası İstanbul'a gitmiş ve orada tutuklanmıştır. Çok zaman geçmeden serbest kalmış ve Kerkük'e geri dönmüştür. Avnullah Bey'in Kerkük'e büyük hizmetleri olmuştur; yeni mektepler, yollar, iş yerleri yapılmıştır. Eşkıyalık azalmış, fakir fukara ve evsiz barksız kimse kalmamıştır. Kerküklüler bu hizmetleri takdirle karşılıyor ve mutasarrıflarını çok seviyorlardı.³¹ Kerkük'e kadı olarak atanan Ahmet Hamdi Tanpınar'ın babası, onun bu hizmetlerini yerinde görmüş ve onları takdir ederek şunları söylemiştir: "Şair Halide Nusret Hanım'ın babası olan bu zat, Kerkük'te çok iyi bir hatıra bırakmıştı. Onun hakkında söylenenleri hatırladıkça, eski imparatorluğun devamını sağlayan, o tuttuğunu koparır, çakır pençe memurlardan biri olduğunu düşünüyorum. Şehre ve havalie sükunet getiren, devlet otoritesini koruyan bu cins memurlara eskiden halkımız bir nevi keramet, hiç değilse bir dindarlık, riyazet izafe ederdi. Avnullah Kazimi için de böyle olmuştu. Mektep arkadaşlarının çoğu, onun geceleri soyunmadan bir post üzerinde yorulana kadar ibadet ve dua ettiğini ve oracıkta kıvrılıp uyduğunu, sonra atına binip eşkıya takibine çıktığını anlatırlardı."³² Halide Nusret'in Kerkük'te yaşadığı yıllar içerisinde

²⁹ Zorlutuna, **Bir Devrin Romani**, s. 38.

³⁰ Zorlutuna, **Bir Devrin Romani**, s. 49.

³¹ Zorlutuna, **Bir Devrin Romani**, s. 50-60.

³² Tanpınar, A. H., **Yaşadığım Gibi**, İstanbul 2013, s. 341-342.

kendisini etkilemiş olan olaylardan birisi de; Kerkük'te doğmuş olan kardeşi Abdulhay Hadi'nin henüz bir buçuk yaşında iken vefat etmesidir.³³ Kerkük'e yerleştikten sonra babası Avnullah Bey, Halide Nusret'in eğitimi ile yakından ilgilenmeye başlamıştır. Avnullah Bey o günün şartlarına rağmen kendini yetiştirmiş, aydın, zeki ve ileri görüşlü bir insandır. Yobaz ve mutaassıp olmayan bir dindarlık anlayışına sahiptir. Babası Avnullah Bey özellikle erkek çocuğunun olmasını çok istemiştir, ancak erkek evladı olmayınca kızı Halide'yi erkek gibi yetiştirmek istemiştir. Onun için kızına atış talimleri yapmayı, ata binmeyi ve silah kullanmayı öğretmiştir. İşte bu eğitimler esnasında kendisini gören bir yüzbaşı onu beğenir ve kendisine talip olur. Halide Nusret henüz 11-12 yaşlarındadır ve bu durum onun canını çok sıkır, çünkü eğitiminin yarıda kalmasına sebep olmuştur.

Halide Nusret kendisine talip olan bu yüzbaşıya çok beddua etmiş, bu çerçevede kadınların küçük yaşta evlendirilmesine şiddetle karşı çıkmış ve bu durumu asla kabullenememiştir. Kadın konusundaki düşüncelerinin oluşmasında bu olayın etkisi büyüktür.³⁴ Halide Nusret'in babası kızına Arapça ve Farsça'yı öğrenmesi için özel öğretmen tutmuştur. Küçük Halide Arapça öğretmenini hiç sevmemiş ve onun için Arapça dersine pek ısınmamıştır. Ancak Farsça öğretmeni Hıdır Efendi'yi çok sever ve Farsça'yı en iyi şekilde öğrenir. Öğretmeni Hıdır Efendi, Halide Nusret'in hayatında bambaşka bir yere sahiptir. Bu hocasından sadece Farsça dersleri almamış, diğer alanlarda da kendisinden istifade etmiştir. Hocası Hıdır Efendi için, "Demek ki bu muhterem muallim benim yazmamı, istidadımı da keşfetmişti" ve kendisi için "Allah'ın öğretmen olsun diye yarattığı insanlardan biri idi."³⁵ diye iltifat etmiştir. Hatta Kerkük'ten ayrıldıktan sonra da hocasıyla yıllarca mektuplaştığını söyler.

Avnullah Bey Kerkük mutasarrıflığından 1914 yılında azledilmiştir. Kerkük halkı bu duruma isyan ederler ve çok sevdikleri valileri için İstanbul'u telgraf ve mektup yağmuruna tutarlar, ancak tüm çabalar sonuçsuz kalır. Avnullah Bey kimseye haber vermeden ayrılma düşüncesindedir, ancak hiç beklemedikleri bir kalabalık kendilerini uğurlamaya gelmiştir. Halide Nusret bu durumdan çok etkilenir. 'Çocukluğumun Cenneti' ve "*Ey sebavet cennetin ruh-ı revanım*"³⁶ dediği Kerkük günleri geride kalmıştır. Halide Nusret bu dönemde çeşitli sıkıntılar yaşamışsa da hem

³³ Zorlutuna, **Bir Devrin Romani**, s. 65.

³⁴ Coşkun, **a.g.e.**, s. 44.

³⁵ Zorlutuna, **Bir Devrin Romani**, s. 75.

³⁶ Zorlutuna, **Bir Devrin Romani**, s. 77.

ailesiyle zaman geçirmiş hem de çocukluğunu dolu dolu yaşamıştır. Unutamadığı o günleri, yazdığı şu şiirle anmıştır.

KERKÜK

Limon çiçekleri bir acaip beyazlıkta

Yıldız kokarlardı, ay kokarlardı.

Tatlıların en tatlısı o hurmalarda.

Derede bir içli ahenk;

Çiçeklerde nağme, kuşlarda renk!

Şafaklar konuşurdu şiir şiir,

Ey çocukluğumun cenneti masal şehir,

Kulaklarımda hep senin sesin,

Gözümde, gönlümdesin!³⁷

Kerkük'ten ayrıldıktan sonra Bağdat'ta Mehmet Fadıl Paşa'nın konağına bir süre misafir olurlar ve birkaç ay kadar burada ikamet ederler. Kardeşi İsmet burada dünyaya gelmiştir ve birkaç ay kaldıkları Bağdat günlerinden sonra İstanbul'a dönmüşlerdir.³⁸ İstanbul'a vardıklarında Kızıltoprak Kuyubaşı'nda bir köşke yerleşirler. Köşke yerleşir yerleşmez annesi Halide Nusret'in eğitimi ile yakından ilgilenmeye başlamış, okula gitmesini çok istemiştir. Babası ise;

“– Ne lüzumu var? Evde bol bol okusun, bilgisini genişletsin, ben meşgul olurum, icap ederse muallimde tutarız”³⁹ demiş ve söylediği gibi hem kızıyla ilgilenmiş hem de kendisine özel hocalar tutmuştur. Babası kendisine Farsça eserlerden Mesnevi ve Gülistan'dan parçalar okur ve Farsçasını geliştirmesini sağladı. Halide Nusret'in Mevlana'ya olan ilgisi buradan gelmektedir

O dönemde I. Dünya Harbi başlamış, bütün gençler cepheye götürülmüş, ortalık fena halde karışmıştır. Erenköy Lisesi o dönemde Erenköy İnas Sultanisi olarak açılır. Ayşe Nazlı Hanım, kızı Halide'yi bu okula yazdırmıştır. Dönemin zengin çocuklarının okuduğu bu okulda Halide Nusret kısa zamanda göze çarpmıştır. Okumayı çok sevdiğini, okumanın en büyük ülküsü olduğunu söylemiştir. Okulda sevilen, hocaları tarafından takdir edilen örnek bir öğrencidir. Özellikle Türkçe, Farsça ve Arapça

³⁷ Zorlutuna, **Bütün Şiirleri**, s. 183.

³⁸ Coşkun, **a.g.e.**, s. 46.

³⁹ Zorlutuna, **Bir Devrin Romanı**, s. 99.

derslerinde çok yetenekli ve okulun en iyilerindedir. Bu durum hocalarının dikkatini çekmiş ve kendisine “*Kavaidçi Hanım*”⁴⁰ adını vermişlerdir.

Bu dönemde savaş kendini iyiden iyiye hissettirmiş, gençler okul sıralarından cepheye gönderilmiş, ekonomik sıkıntılar baş göstermiş, yiyecek ve ekmek bulmakta sıkıntı çekilmiştir. Halide Nusret genç yaşta gördüğü savaş yıllarını şöyle anlatmaktadır: “Dönüp geriye bakarken, hâlâ bu yaşta titrediğimi hissedirim. Bizim neslin o yirmi beş yılı başka nesillerin ve başka milletlerin iki yüz elli yılından daha doludur: Meşrutiyet ilanı, o devrin korkunç hercümerci... Arkadan hemen Trablusgarp harbi... nefes almadan Balkan Harbi; o korkunç, o akıl almaz yenilgi... ve birinci Cihan Harbi...”⁴¹

Halide Nusret ve ailesinin savaş yıllarında yüzü pek gülmemiş, savaşın getirdiği zorlukların yanında bir de babası Avnullah Bey’in hastalığı da eklenince sıkıntılı günler kendini göstermiştir. Halide Nusret’in o yıllarda en büyük umudu harbin kazanılması ve memleketin selamete ermesi idi. Ancak sonunda felaketler üst üste gelir; bir taraftan harp kaybedilir, diğer taraftan ise yanlış teşhis sonucu zatülcenp hastalığına yakalanan ve bir türlü iyileşemeyen babası Avnullah Bey’in ölümü Halide Nusret ve ailesini zor durumda bırakır. Avnullah El-Kazimi vefat ettiğinde henüz 49 yaşındadır. Ayşe Nazlı Hanım ve iki çocuğu artık bir hayat mücadelesi içerisine girmiştir. Geçinmek için evdeki eşyalarını tek tek ucuza satmışlardır. Halide Nusret bu günleri hiç unutamamış ve bunca şeye rağmen eğitime devam etmiştir. Bu arada bir çocuk dergisi olan, Ahmet Halit Yaşaroğlu’nun çıkardığı “*Talebe Defteri*”nin açtığı yarışmaya katılır.⁴²

Halide Nusret “*Talebe Defteri*”ne yazılar yazmaya devam etmiş ve ilk şiirini 1970’de “*Ağlayan Kahkahalar*”⁴³ başlığıyla yayımlamıştır. O günlerde Faruk Nafiz Çamlıbel’in halasının kızları Musaffa ve Zübeyde, Faruk Nafiz’in yazdığı “*Şarkın Sultanları*” adlı şiir kitabını ona getirip hep birlikte okurlardı. Halide Nusret’in Faruk Nafiz’e olan sevgisi, daha sonra aralarında yaşanan edebiyatta kadın-erkek tartışmasından dolayı açılmıştır. Halide Nusret, Faruk Nafiz’e olan kırgınlığını hatıralarında şöyle aktarmıştır. “*Celal Sahir, Halit Fahri Ozansoy, Orhan Seyfi, Yusuf Ziya, Vala Nurettin ve Nazım Hikmet gibi birçok şairle tanışmış olduğum halde Faruk*

⁴⁰ Zorlutuna, **Bir Devrin Romani**, s. 106.

⁴¹ Günay, T., “*Halide Nusret Zorlutuna ile Bir Konuşma*”, **Töre Aylık Fikir ve Sanat Dergisi**, S. 29-30, Ekim-Kasım 1973, s. 54-55.

⁴² Coşkun, **a.g.e.**, s. 52.

⁴³ Nusret’ül Kazimi, “*Ağlayan Kahkahalar*”, **Talebe Defteri**, Yıl: 2, nr: 36,15 Mart 1333.

*Nafiz'le selamlaşmazdık bile...*⁴⁴ Halide Nusret edebiyatçı Celal Sahir'i tanınmasıyla birlikte edebiyat dünyasında tanınmaya başlamıştır. “*Git Bahar*” (1919) adlı şiiriyle şöhret kazanmış ve bu şiirle edebiyat dünyasında ciddi bir yer edinmiştir.

GİT BAHAR

*Çekil bu gölgeli yolda gezinme,
Bahar! Bakışların yine pek sarhoş...
Yanılp gönlüme misafir inme,
Kapısı kilitli, mihrabı bomboş*

*Ziyalar, kokular, sesler, çiçekler...
Ömrünün her günü bir başka düğün!
Bülbüller koynunda açtı çiçekler,
Güller dökülürler göğsüne bütün,
Gerçekten güzelsin... Efsane değil.*

*Altınlı başında papatya niçin?
Sarı saçlarına pembe gül takın!
Git bahar... Gönlümde ibadet için
Diz çöken kızları ürkütme sakın,*

Kalbime girme, o, keşane değil...

*Git bahar, git bahar... uzaklara gül,
Denize renginden bırak hediye,
ufuklarda gezin, semaya süzül,
Kalbime sokulma, “peyman” diye:
Gördüklerin Kandil... Peymane değil!...*

.....⁴⁵

Göztepe 1919

⁴⁴ Zorlutuna, **Bir Devrin Romanı**, s.15.

⁴⁵ Zorlutuna, **Bütün Şiirleri**, s. 54.

Mütarekenin zor zamanlarında yazdığı bu şiirle birçok kişinin takdirini toplamış ve birçok övgü almıştır. Edebiyat tarihçisi Nihat Sami Banarlı, “O çağların hece ile yazılan birçok iptidai şiirleri arasında, bir genç kız kaleminden çıkabilecek en kuvvetli bir terennüm mahiyetinde” diyerek şiiri ve genç şaireyi övmüştür.⁴⁶ Yahya Kemal ise, *Git Bahar* adlı eseri, “*Senelerden beri yeni bir lezzetle*” okuduğunu belirtmiştir.⁴⁷ İlk kitabı roman olmasına rağmen ve şiirleri kadar roman yazmış olduğu halde, daha çok şairliği ile tanınmıştır. İlk şiirlerinde vatan, bayrak ve millet temalarını işlediği için *milli edebiyat* akımının etkisinde kaldığı da bir hakikattir.⁴⁸

1.1.3. Memuriyet Hayatı

Halide Nusret için memleketin o dönemde geçirdiği ağır şartlarda okumak çok zorlaşmış ve eğitimini yarıda bırakıp kendi deyimi ile “yaşamak için çalışmak”⁴⁹ gereğini hissetmiş ve en sevdiği eğitimini yarıda bırakıp, kız öğretmen okulunun sınavlarına girmiş ve sınavı kazanmıştır. Şaire Hanım, bu durumunu *Meslek Hatıraları* adlı yazısında şöyle anlatır: “Babacığım, bize şerefli bir isimden başka hiçbir servet bırakamadan ölüp gitmişti. Annem çalışmazdı. Dünyadan habersiz, mini minnacık bir de kardeşim vardı. Çalışmaya mecburdum. Önce işe bu yüzden başlamıştım. İçimdeki aşk, sonradan tutuştu ve hiç sönmedi...”⁵⁰ Genç Halide sınavı kazandıktan sonra Özel Aşiyân İdadi’sine Türkçe öğretmeni olarak atanmış ve öğretmenlik yılları başlamıştır. Geçirdiği sıkıntılı günlerde kendisi için tek teselli, ilk öğretmenlik yıllarındaki güzel günleridir. Halide Nusret’in, o dönemde içinde yaşadığı şartlar onun hayatında toplumsal meselelerin şekillenmesinde etkili olmuştur. 1919’da İzmir’in işgali Halide Nusret’i derinden etkilemiştir.⁵¹

O yıllardaki hatıralarını *Benim Küçük Dostlarım* adlı bir kitabında kaleme almıştır.⁵² Halide Nusret bu dönemde çeşitli dergilerde yazılar kaleme almakla edebi çevresi de oluşmaya başlamıştır. *Türk Kadını*, *Genç Kalem*, *Salon Mecmuası* gibi kadın dergilerinde yazılar yazmaya devam eden Halide Nusret özel hayatında çalkantılı dönemler geçirmiş, bu yaşadıklarını da *Küller* adlı romanına yansıtmıştır. Hatıralarında

⁴⁶ Banarlı, N. S., **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**, Milli Eğitim Basımevi, Ankara 1979, s. 1224.

⁴⁷ Beyatlı, Y. K., **Edebiyata Dair**, Baha Matbaası, İstanbul 1971, s. 112.

⁴⁸ Işık, İ., **Türkiye Yazarlar Ansiklopedisi**, Elvan Yayıncılık, III. cilt., Ankara 2004, s. 2007.

⁴⁹ Zorlutuna, **Bir Devrin Romanı**, s. 120.

⁵⁰ Zorlutuna, “*Meslek Hatıraları*”, **Türk Yurdu Dergisi**, II. cilt., 50. yıl, Ankara Temmuz 1960, s. 32.

⁵¹ Coşkun, **a.g.e.**, s. 59.

⁵² Zorlutuna, **Bir Devrin Romanı**, s. 123-124.

“M...” olarak bahsettiği bir asker ile nişanlanır ve unutamayacağı bir aşk ile ayrılır ve bu ilişkisini en başarılı romanlarından olan *Aşk ve Zafer* adlı eserinde isim vermeden anlatır. İkinci nişanını ise amcası Halit Bey’in oğlu Mustafa Necati ile yapmış, ancak aileler kalacakları yer konusunda anlaşamamış ve nişanı bitirmişlerdir. Üçüncü nişanını ise Enver Sinan Bey ile yapmış, bu nişanlılığında mutlu günler geçirmiş, ancak annesinin sert bir şekilde karşı çıkmasına dayanamamış ve son kez nişanlısından ayrılmıştır.⁵³ Halide Nusret büyük bir aşkla başladığı öğretmenlik mesleğine bir süre ara vermiş ve Posta-Telgraf Kalem Mahsusunda bir süre çalışmıştır.⁵⁴ Halide Nusret bu dönemde (1921) yazdığı “*Geleyim mi?*”⁵⁵ adlı şiiriyle Yakup Kadri, Ahmet Haşim, Ali Kemal gibi şairlerin dikkatini çekmiş ve aşk temasıyla yazdığı şiirler ile kendisini Servet-i Fünun akımına yaklaştırmıştır.⁵⁶

Yurdun her köşesinde kurtuluş mücadelesi verilmiş, ancak muvaffak olunamamış ve sonunda altı yüzyıllık Osmanlı yıkılmış, yerine Türkiye Cumhuriyeti kurulmuştur. Bunun üzerine Halide Nusret, “*canavar düşmanların ayakları altında birçok yerler yanmış, yıkılmış viraneye dönmüş olan aziz memleketi mamur etmek; en uzak köşelere ülkü ışığı, gerçek medeniyet ışığı götürmek*” gayesi ile öğretmen olmaya karar verir.⁵⁷ Anadolu’nun inşası için duyduğu kaygıyı bir nebze olsun hafifletmek için yurdun herhangi bir köşesine gitmeye razı idi. Çünkü “*Anadolu kollarını açmış, yaralarını saracak münevver çocuklarını*”⁵⁸ bekliyordu. Bu amaçla 1924’te başvurur ve tayini Edirne Darulmuallimatı’na çıkar, ilk resmi öğretmenliğe 18 Ocak 1924’te bu okulda başlar. Bu durum Halide Nusret için bir psikolojik terapi olmuştur. Okula hemen ısınan Halide Hanım okulda kısa zamanda *Şaire Hanım* lakabıyla tanınmış ve herkes tarafından sevmeye başlanmıştır. Genç Halide, Trakya’da kaldığı yıllarda bir grup arkadaşı ile birlikte mesleki araştırma yapmak için Bulgaristan’a gitmiş ve orada bir ay kadar kalmıştır. Edirne Kız Muallim Okulu’nda görev yaparken öğretmen arkadaşı Salih Bey, Dördüncü Süvari Alay’ında Binbaşı olan ağabeyi Aziz Vecihi Bey ile tanıştırmıştır. 1926 yılında Aziz Vecihi Bey ile evlenmiştir. Halide Nusret evlendikten sonra *Zorlutuna* soyadını alır. *Zorlutuna* soyadının nereden geldiği hususunda Halide Nusret’in eşi Aziz Vecihi Bey şöyle demektedir: “Ecdadım tuna boyunda şehit oldu.

⁵³ Coşkun, a.g.e., s. 61.

⁵⁴ Coşkun, a.g.e., s. 62.

⁵⁵ Zorlutuna, **Bütün Şiirleri**, s. 58.

⁵⁶ Coşkun, a.g.e., s. 64.

⁵⁷ Tural, a.g.m., s. 6.

⁵⁸ Zorlutuna, “*Meslek Hatıraları*”, **Türk Yurdu Dergisi**, III. cilt, S. 3-4, Ankara 1960, s. 34.

Bizim hanımın da dedesi Zorlu Ali Bey'di. Tuna ile onun Zorlu'su birleşince Zorlutuna meydana geldi.”⁵⁹ Halide Hanım Edirne'de bulunduğu yıllarda *Sisli Geceler* adlı eserini yayımlamıştır. Aziz Vecihi Bey'le evlendikten sonra İstanbul'a yerleşmeye karar verirler. Kırıkkale'de çalışan Aziz Vecihi Bey İstanbul'a tayin ister, bunun üzerine Halide Nusret de tayin için başvurur, her ikisinin de kısa zamanda tayini çıkar. Halide Nusret'in tayini İstanbul Kız Lisesi'ne çıkmıştır. İlk göz ağrısı olan ve hayatında unutamayacağı anıların olduğu Edirne'deki okulundan ve Edirne şehrinden hüzünlü bir şekilde ayrılır ve İstanbul Vefa'da bulunan evlerine eşi ve annesi ile birlikte yerleşir.⁶⁰ Halide Nusret yaklaşık yedi yıl İstanbul Kız Lisesi'nde görev yapmıştır. Bu dönemde Halide Nusret hem sosyal hem de edebi çevrelerle ilişkilerini geliştirmiş ve onlarla sık sık bir araya gelmiştir. Bu arada *Milli Mecmua*, *Çocuk Dünyası*, *Gürbüz Türk Çocuğu* gibi dergilerde yazılar yazmış, edebiyat kişiliği oluşmaya başlamıştır. 1930 yılında oğlu Hüseyin Avnullah Ergün dünyaya gelmiştir. Halide Nusret bu dönemde sık sık rahatsızlanmış ve bir süre prevantoryum'da⁶¹ yatmıştır. 1930'da *Gecedan Taşan Dertler* adlı şiir kitabını yayımlamış ve o yıllarda toplanan Türk Dil Kurultayı'na Atatürk'ün daveti ile katılmış ve hayatı boyunca kurumun bir üyesi olarak kalmıştır.⁶²

Milli Mücadele yıllarında Anadolu'nun geleceği için bir şeyler yapma aşkı ile öğretmenlik hayatına başlamış olan Halide Nusret, eşinin şark görevine tayin edilmesi ile birlikte Anadolu yollarına düşmüştür. Anadolu'da geçirdiği yılları şöyle ifade eder: “Yurdun dört bucağında dolaşmaya da 1930'dan sonra başladık. Kocamın emir subayı misali tayin edildiği - Kırklareli, Kars, Karaman, Urfa, Maraş, Sarıkamış – yerlere onunla beraber gidiyor, bu yerleri, bu yerlerin insanlarını, yediden yetmişe yürekten seviyordum. Onlar da beni sevdiler. Bütün bu yurt köşelerine ait çok güzel, çok ilgi çekici hatıraları birer birer anlatmayı ne kadar isterdim. İki kez şark hizmetinde bulunduk. Güneyin gözleri trahomlu çocuklarını sevgiyle kucakladım... Gün oldu at sırtında aştık... Gün oldu tezek ateşinde yemek pişirdim...”⁶³ Kars'ta çalıştığı yıllarda kızı Emine (1938) dünyaya gelmiştir. Anadolu yollarında geçirdiği süre zarfında,

⁵⁹ Gürel, Z., **Halide Nusret Zorlutuna**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1988, s. 7.

⁶⁰ Gürel, **a.g.e.**, s. 7-8.

⁶¹ Prevantoryum: Vücutlarına verem mikrobu girmesine rağmen, henüz hastalığa yakalanmamış zayıf kimselerin, yakalanmasını önlemek amacıyla bakıldıkları sağlık kurumu (bkz: **TDK Sözlüğü**, s. 1626) .

⁶² Coşkun, **a.g.e.**, s. 73-74.

⁶³ Zorlutuna, **Bir Devrin Romanı**, s. 303.

Urfa'da çalıştığı yıllarda etkilendiği milli mücadele direnişini *Aşk ve Zafer* adlı romanında kaleme almıştır.

1943'te şark hizmeti biten Aziz Vecihi Bey Ankara'ya tayin olur. Bunun üzerine Halide Nusret Zorlutuna ise Cebeci Ortaokulu'na Türkçe öğretmeni olarak atanmıştır.⁶⁴ Ankara'ya geldiği yıllarda 15 yıllık Anadolu macerasını kaleme aldığı *Benim Küçük Dostlarım* (1948) isimli hatıra kitabını, iki yıl sonra ise *Yurdumun Dört Bucağı* (1950)adlı şiir kitabını yayımlamıştır. O, şairliği ve yazarlığı yanında öğretmenliği ile de ön plana çıkmayı hak etmiş bir yazarımızdır. O, inandıklarını öğretmenlik mesleğinde uygulamış ve başarılı olmuştur.⁶⁵

1.1.4. Siyasete Katılımı

Halide Nusret, Türk tarihinin dönüm noktalarına tanıklık etmiş bir yazardır. Yaşadığı yıllar içerisinde Osmanlı son dönemi, Cumhuriyet dönemi, inkılâplar, II. Dünya savaşı, çok partili hayata geçiş, ihtilaller ve sağ sol olaylarını görmüştür. Eserlerinde siyasi çizgilere rastlamak mümkün değildir. Halide Nusret, “Cumhuriyet ideolojisini benimsemiş, Atatürk ilke ve inkılâplarının topluma yerleşmesi için çaba sarf etmiş bir yazardır. Çok partili hayata geçiş sürecine kadar devletin genel siyasi politikasını eleştiren bir tutumu söz konusu değildir. Anadolu'da öğretmenlik yaptığı 1945'li yıllara kadar da onun politik bir yazısına rastlanmaz.”⁶⁶

Kız kardeşi Pınar Kür'ün anılarında Halide Nusret'in siyasi hayatından kesitler bulmak mümkündür. 1950 yılında kendisine Halk partisinden ısrarla teklif gelir ve Şanlıurfa'dan aday olur. Ancak açıklanan aday listesinde ismini göremeyince Halk Partisi'ne çok kızmıştır. Bu olaydan sonra Demokrat Parti saflarına geçmiştir.⁶⁷

1961 yılında kurulan Osman Bölükbaşı'nın başında olduğu Cumhuriyetçi Köylü partisine geçer ve partiye siyasi yayın organı olan *Kudret Gazetesi*'nde yazarak destek olur.

Halide Nusret her ne kadar siyasette aktif olarak rol almadıysa da, memleket meselelerine hiçbir zaman uzak kalmamıştır. Toplumda gördüğü aksaklıkları

⁶⁴ Gürel, **a.g.e.**, s. 9.

⁶⁵ Erdal, K., *Halide Edip Adivar ve Halide Nusret Zorlutuna'nın Eserlerinde Öğretmen ve Eğitim*, (Uludağ Üniversitesi Sos. Bil. Ens. Yayınlanmamış Doktora Tezi), Bursa 2005, s. 341.

⁶⁶ Coşkun, **a.g.e.**, s. 494.

⁶⁷ Kür, **a.g.e.**, s. 300.

makalelerinde dile getirerek duyarlılığını göstermiştir. “*Sağlık Bakanına Açık Mektup*”⁶⁸ adlı makalesinde, devlet mekanizmasındaki aksaklıkları sert bir üslûpla eleştirmiştir.

Halide Nusret, siyasi tartışmalarda milliyetçi kimliği ile öne çıkar, komünizme karşıdır. Sonraki yıllarda kendisiyle yapılan bir röportajda, komünizm konusundaki daha açık şekilde belli eder. Komünizmin, Sosyalizm’den farklı olduğunu düşünür ve komünizme bakışı bütünüyle olumsuzdur.⁶⁹

1961 yılında İsmet İnönü uzun aradan sonra yeniden başbakan olur. Halide Nusret, siyasi gündemin başlıca konusu olan bu gelişmeyi köşesine taşır. Bu konuda; “İsmet Paşa, bu memlekete hizmet etmiş bir adamdır; bunu yediden yetmişe herkes bilir. Milletın gönlünde yaşardı İsmet Paşa bir zamanlar. Amma sonra... Ne olduysa oldu işte... Uzatmayalım, şimdi sırası değil... Bu sevilen, sayılan insan, birçokları tarafından sevilmez, istenmez, korkulur, üzülr bir insan oldu... Bu, çok acı bir şeydir... İşte Allah eski hizmetlerine mükâfaten onun eline bir fırsat verdi:

“Haydi şu işi, güç işi alınımın akı ile başa, particiliğini, şunun bunun menfaatlerini, kinini, garazını bir yana koy, sadece milletini, memleketini düşünerek çalış da âhir ömründe gene milletinin ve tarihinin bağrında eski yerini al...” der.⁷⁰ Buradaki sözleri ile samimi olduğu ve ailece görüştüğü İnönü’yü dikkatli olması konusunda uyarmıştır. Onun iktidarını zafer değil kader olarak görmüştür.

Halide Nusret bundan sonraki yaşantısında siyasetle pek meşgul olmamıştır.

1.1.5. Son Yılları

Son zamanlarında hastalıklar peşini bırakmaz ve buna yaşlılık da eklenince günlük yaşamını sürdürmede de sıkıntılar yaşamıştır. 6 Şubat 1968’de en sevdiğini, annesini kaybeder. Kendisinin kurucusu olduğu *Ayşe* (Ayşe ismi Anadolu’da en çok kullanılan isim olduğu için bu ismi kullanır) isimli dergide, daha sonra *Töre* isimli dergide yazılar yazmaya başlamıştır. Annesinin ölümünden sonra zor günler geçiren Halide Nusret 1971’de eşi Aziz Vecihi Zorlutuna’yı da kaybeder ve her iki hayat arkadaşının da yokluğunu derinden yaşar. Halide Nusret son zamanlarındaki sıkıntılılarından dolayı günlük yaşamdan uzak kalmış ve *Ha Koptu*, *Ha Kopacak* sözleri ile ömrünün son günlerini özetlemiştir. 1981’de bir derginin kendisine yönelttiği “*edebiyat ve fikir alanında çalışmalarınız neler olacaktır?*” sorusuna, “*ölmek istiyorum*

⁶⁸ Zorlutuna, “*Sağlık Bakanına Açık Mektup*”, **Kadın Gazetesi**, 4 Aralık 1950

⁶⁹ Coşkun, **a.g.e.**, s. 495-496.

⁷⁰ Coşkun, **a.g.e.**, s. 497.

diyemiyorum / günah olur biliyorum”⁷¹ şiiriyle o dönemde yaşadığı durumunu anlatmıştır.

Geçirdiği onca hastalık ve sıkıntıdan dolayı artık hayattan yavaş yavaş kopmuş, pek çok kez ölümle pençeleşmiş, annelerin annesi Halide Nusret Zorlutuna 10 Haziran 1984 günü bir gece yarısı 83 yaşında hayata gözlerini yummuştur. Hacı Bayram Veli Camii’nde kılınan cenaze namazı ile Ankara Asri Mezarlığı’nda toprağa verilmiştir. Halide Nusret’in ölmeden dört yıl önce yazdığı vasiyetnamesi anlamlıdır.

1.1.6. Vasiyetnamesi

“Sizlerden, her şeyden önce istediğim: *Gerçek bir Müslüman* olmanızdır. Ailenize, vatanınıza, milletinize sadakatle sarılmanızdır. Hak’dan, Hakikatten, doğru yol’dan -Allah’ın lütfuyla- hiçbir zaman ayrılmamanız, şayet ayrılanlarınız olmuşsa -ki inşallah olmamıştır- hemen “Doğru Yol”a yönelmenizdir. “Haram”dan, yangından kaçır gibi, kaçınız! Namus ve şerefimizle çalışarak “vazife ve mesuliyet” duygularınızı her an duyarak; sağlıklı, şerefli, mutlu uzun ömürlerle yaşamanızı Cenab-ı Hak’dan niyaz ediyorum. Sizlerden istediğim ve beklediğim de budur.

Sizlerden ikinci isteğim: Birbirinize sevgi, saygı, anlayış ve müsamaha göstermeniz; birbirinizi... kırmamağa, incitmemeğe çalışmanızdır...

Sevgili Yavrularım benim!

28 günde zor bitirdiğim şu dört sayfalık yazı, görüyorsunuz, ne kadar bozuk, okunaksız, içinde belki ifade hataları bile vardır! Hoş görün! 80 yaşımdayım. Çok çalıştım, çok yoruldum, yurdumun dört bucağını dolaştım. Şikâyetçi değilim asla! Anama, babama, eşime, evlâtlarıma ve memleketime karşı vazifelerimi -ve tek kardeşim İsmetî’me karşı da- elimden geldiğince yaptığıma inanıyorum. Allah’ıma sonsuz hamd ü senalar, sonsuz şükürler olsun! Ömür boyu şerefli, zaman zaman da mutlu yaşadım. Hâzâmin fadli Rabbî!...

Hepinizi Allah’a emanet ediyorum.”⁷²

11.2.1980

Halide Nusret Zorlutuna

1.2. Eserleri

⁷¹ Coşkun, a.g.e., s. 84.

⁷² **Töre Aylık Fikir ve Sanat Dergisi** (Halide Nusret Özel Sayısı), Temmuz 1984, s. 24

Halide Nusret, İlk eserinden son eserine kadar yazdıkları, gerek dil ve üslup gerek şekil ve teknik, gerek muhteva bakımından *Milli Edebiyat Akımı*'nin ideallerine bağlıdır. Onun eserleri, cemiyet planında inanan, inandığını yaşayan milli şahsiyet ve fikirlerin yaygınlaştırılması gayelerini taşır.⁷³ Şiirle girdiği edebiyat dünyasına roman, hikâye ve değişik türlerde eserler vermiş, memleketinin inşası için büyük fedakârlıklar göstermiş olan önemli kadın yazarlarımızdandır. Şiirlerinin bir kısmında milleti temsil eden ulu kurtarıcı, kadın, tayyareciler, denizciler, süvariler gibi konuları ele alırken; diğer kısmında ise keder, sıkıntı, hüznün ve gurbet gibi temaları işlemiştir. Romanlarında ise, “hassas insanların sonu gelmez kalp kırıklıklarını ve birbirlerini kırmalarıyla” ilgili konuları işlemiştir. İnci Enginün ondan bahsederken şöyle der: “Bu hissi romanlarının yanında Halide Nusret Zorlutuna asıl bir öğretmen olarak görünür. Gerçekten de onun eserlerini okuduktan sonra beni en çok ilgilendiren cephesinin öğretmenliği olduğunu belirtmek isterim. O, romanlarında canlandığı tiplerle de daima ahlaklı, ülkücü ve vatan, millet, aşk, aile gibi yüce değerlere saygılı şahısları işlemiştir. Aslında bu davranış, bir sanat eserinde bulunması gerekli olan tezatları ve çatışmaları ortadan kaldırmakta ve çatışmayı sadece kişinin iç dünyasına aktarmaktadır. Sanat eseri açısından kusurlu olan bu davranış, yazarın mesleği göz önüne alındığında bir mana taşır: O, bir öğretmendir.”⁷⁴

Eserleri ile ilgili sorulan soruya şu cevabı vermiştir: “Küller; roman denmez buna, büyük hikâye sayılabilir. ‘Sisli Geceler’; bunun eski yazı ve Lâtin harfleriyle iki baskısı yapıldı. ‘Hanım Mektupları’; bir kitabevinin siparişi üzerine yazdığım mektup örnekleridir. ‘Gülün Babası Kim?’, ‘Rüzgârdaki Yaprak’, ‘Benim Küçük Dostlarım’; öğrencilerimle ilgili hatıralardır. ‘Beyaz Selvi’, ‘Aydınlık Kapı’, ‘Aşk ve Zafer’, ‘Örümcek Dede’ -İngilizceden çeviri-, dört de şiir kitabım var: ‘Gecedен Taşan Dertler’; ‘Yayla Türküsü’; ‘Yurdumun Dört Bucağı’; ‘Ellerim Bomboş’. Hepsi bu kadar efendim.”⁷⁵

Halide Nusret’in çeşitli zamanlarda yayımlanmış eserleri türlerine göre şöyle sıralanabilir:

1.2.1. Şiir

⁷³ Tural, a.g.e., s. 4.

⁷⁴ Enginün, İ., *Yeni Türk Edebiyat Araştırmaları 1*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2012, s. 197-198.

⁷⁵ Ay, İ., *Muallim Naci, Ahmet Rasim ve Halide Nusret Zorlutuna'nın Anı Türündeki Eserleriyle Çocuk Edebiyatımızdaki Yeri ve Başlıca Temaları*, (Selçuk Üniversitesi Sos. Bil. Ens. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya 2009, s. 117.

Şair, ilk zamanlarda içerik itibariyle Servet-i Fünun akımının tesirinde kalmış, ancak şiirlerinde işlediği dil ve ele aldığı konular bakımından “Memleketçi Edebiyat” kapsamında değerlendirilen bir yazardır. Zorlutuna, 1980’li yıllara kadar şiir yazmış ve değişik akımlardan belli oranlarda etkilenmiştir. Halide Nusret, lise yıllarında iken şiir yazmaya başlamıştır. İlk şiiri olarak hatıralarında 7+7 vezinli “*Ricat Devrinde*”yi gösterse de, bu şiirden önce 1918 yılında *Kadınlar Dünyası* dergisinde üç şiir yayımlamıştır. Şairlik şöhretine ise işgal yılları İstanbul’unun kötümser havasında yazdığı “*Git Bahar*” şiiri ile kavuşmuştur. Bu şiirden sonra edebiyat dünyasında şairlik kimliği ile tanınan Halide Nusret, hayatı boyunca dört kitap yayımlar. Yazarın şiir kitapları ve konuları kısaca şu şekildedir:

1.2.1.1. Gecedен Таşан Dertler (1930)

Halide Nusret Zorlutuna’nın ilk şiir kitabı olup, bu şiirlerini 1919-1930 yılları arasında yazmıştır. Bu şiirlerinde genellikle ferdi duygular ve milli konular hakimdir.

1.2.1.2. Yayla Türküsü (1943)

Halide Nusret’in bu eseri 1943 yılında yayımlanmıştır. Anadolu’nun değişik yerlerinde bulunan yazar, bu şiirlerinde Anadolu’da gördüğü manzaraları ve aile ilişkilerini yansıtmıştır.

1.2.1.3. Yurdumun Dört Bucağı (1950)

Şair, bu eserinde Anadolu’nun her köşesinden bahseden unsurlara yer vermiştir. Erzurum’dan Edirne’ye kadar bir süre kaldığı, bir seyahat sırasında yanından geçtiği veya sevdiği şehirleri işlemiştir.⁷⁶ Gezdiği ve yaşadığı bütün şehirlerin güzelliklerini ve kültürlerini ortaya koymuştur.

1.2.1.4. Ellerim Bomboş (1967)

1960 yılında memleketin yaşadığı siyasi bunalımlar karşısında Halide Nusret, hayal kırıklığı yaşar. Yaşlılığında etkisi ile ölüm ve yalnızlık hisleri kendini sarmıştır. Bu psikoloji ile yazdığı şiirleri genellikle ölüm, yalnızlık ve din konuları üzerinedir.⁷⁷

1.2.2. Roman

⁷⁶ Coşkun, a.g.e., s. 153.

⁷⁷ Coşkun, a.g.e., s. 87-88.

1.2.2.1 Küller (1921)

Bu eser Beyrut, Roma, İstanbul ve İsviçre’de olmak üzere geniş bir mekân içerisinde geçmektedir. “Birbirine aşırı düşkün bir çiftin oluşturdukları ailenin, erkeğin kıskançlığı yüzünden, eşini zehirlemesi ile sona eren mutlu hayatlarının konu edildiği bu eserde, ümitsizliğin çıldırtıcı boşluğuna düşerek, şüphe ve kıskançlığın meydana getirdiği elim olayları, sonradan duyulan pişmanlıklar değiştiremez.”⁷⁸ konusu işlenmiştir.

1.2.2.2. Sisli Geceler (1925)

Roman işgal yıllarında İstanbul’da geçmektedir. Kalabalık bir şahıs kadrosuna sahiptir. “Teyze çocukları arasında karşılık görmeyen aşkların kalplerde açtığı derin yaraları konu alan bu roman da; sevmiş olan bir kadın, ihaneti belki affedebilir fakat gönül yarasının unutulmasının zor olduğu”⁷⁹ teması üzerine kurulmuş bir romandır.

1.2.2.3. Örümcek Dede (İngilizce’den Tercüme, 1931)

Halide Nusret’in tek çeviri kitabıdır. Çeviriyi Jean Webster isimli Amerikan yazar da yapmıştır. Türkçe’ye ilk çeviren Halide Nusret olmuştur. Orijinal baskısı ‘Universities and Colleges Fiction’ olarak geçmektedir. Örümcek Dede bir gençlik romanıdır. Roman “Örümcek Dede”, “Uzun Bacaklı Dede”, “Leylek Dede”, “Bir Gençlik Masalı” gibi isimlerle çevrilmiştir.

1.2.2.3. Gül’ün Babası Kim? (1933)

Romanın konusu Cumhuriyet’in ilan edildiği yıllarda İstanbul ve Edirne’de geçmektedir. Anadolu kültüründen uzak, millî ve manevi hiçbir değer taşımayan sorunsuz genç bir kızın gayri meşru bir çocuk dünyaya getirdikten sonra çektiği sıkıntıları ve en sonunda doğru yolu bularak aydınlığa çıkışını konu alan bir eserdir. Halide Nusret’in öğrencilerinden Fevziye Tansel’e göre: “Bu romanın gerek esas kahramanı, gerek ikinci derecedeki tipleri hakikaten yaşayan kimselerdir. Ve bütün varlığı ile canlandırılmışlardır.”⁸⁰

1.2.2.4. Beyaz Selvi (1945)

⁷⁸ Gürel, a.g.e., s. 48.

⁷⁹ Gürel, a.g.e., s. 49.

⁸⁰ Gürel, a.g.e., s. 50.

Romandaki konu, 1943-1944 yıllarında Varna’da geçmektedir. Halide Nusret, Beyaz Selvi’nin konusunu, bir arkadaşının başından geçenlerin hikâyesi olarak göstermiştir. Romanda bir sanatkârın aşkını taş kalplilikle kabul etmeyen bir anne anlatılmaktadır.

1.2.2.5. Büyükanne (1971)

Romanın içeriği 1967 yıllarında geçmektedir, Yirmi yedi bölümden oluşmuştur. Romanın içeriği ve şahıslara bakılırsa, Halide Nusret kendi hayatını anlatmaktadır. “Bir Anadolu köyüne çekilerek orada geniş topraklar üzerinde örnek bir çiftlik kurmak, her şeyi ile örnek olan bu çiftlikte köylülerle iç içe, ama onlara ışık ve mutluluk götürerek yaşamak” bütün bunlar yazarın kendi hayatı, gençlik hayalleridir.⁸¹

1.2.2.6. Aydınlık Kapı (1974)

Eser, Göztepe’deki bir çiftlikte geçmektedir. Kitap halinde yayımlanmadan önce farklı gazetelerde iki kez yayımlanmıştır. “Romanlarım içinde ‘Aydınlık Kapı’ ile ‘Aşk ve Zafer’i severim, onlara değer veririm.” der. Roman, zengin şahıs kadrosu göz önüne alındığında geniş bir zaman dilimini kapsamaktadır. Eserde; biri dilediğince hür yaşama arzusuyla mutluluğu bulacağına inanarak kötü bir sonla hayatını kaybeden, diğeri mutsuz fakat mütevazı bir hayatın ardından, sonunda ‘Aydınlık Kapı’nın eşiğinde huzura kavuşan iki kız kardeşin hayat hikâyesini, “Aydınlık Kapı, insanlar arasındaki cisim duvarı yıkıldıktan sonra açılır”⁸² konusunu işlemiştir.

1.2.2.7. Aşk ve Zafer (1978)

Birinci Dünya Savaşı sıralarında Anadolu’da geçen bir aşk hikâyesini anlatmaktadır. Eserde Zinnur ve İbrahim’in aşkı anlatılmaktadır. İbrahim ve Zinnur aralarında geçen aşkın farkında değillerdir. Ancak Zinnur o kadar çok sevmektedir ki, onun aşkı İbrahim’i zafere ulaştırmaktadır. Aşk ve zafer kavramı etrafında döndüğü için romana bu isim verilmiştir.

1.2.3. Anı

1.2.3.1. Benim Küçük Dostlarım (1948)

⁸¹ Gürel, a.g.e., s. 55.

⁸² Gürel, a.g.e., s. 52.

Yazar bu eserinde, öğretmenlik yıllarında yaşadığı hatıralarını toplamıştır. Halide Nusret'in çocuk sevgisini bu kitapta açıkça görmek mümkündür. "Çocukları pek severim. Hayatta her insanın bir zaafı, bir iptilâsı vardır. Benim tek büyük zaafım da - niçin itiraf etmemeli...- çocuk sevgisidir. Ve bu aşk yüzünden ışık çevresinde dönen pervane misali öğretmenlik mesleğine tutulup kalışım bundandır...."⁸³ Bu sevgisini kendisinde derin izler bırakan on yedi talebesinin anılarını yazarak ifade etmiştir.

1.2.3.2. Bir Devrin Romanı (1973)

Halide Nusret'in meslek hatıralarını kaleme aldığı bu eser için kendisi; "Hayat hikâyesi... Hâlbuki dünya üstünde milyarlar insan, milyarlar hayat hikâyesi bir yerde hepsi birbirine benzer tıpatıp. Bir yerde hiç mi hiç benzemez, birbirine. Ben kendimi hatırladığım ilk günlerden başlayarak otuz yaşıma kadar olan hayat hikâyemi yazdım: Yirmi beş yıllık bir hikâye ama ne yirmi beş yıl... Dönüp geriye bakarken hâlâ bu yaşta titrediğimi hissedirim. Bizim neslin o yirmi beş yılı başka nesillerin iki yüz elli yılından daha doludur: Meşrutiyet ilanı o devrin korkunç hercümerci... Arkadan hemen Trablusgarp Harbi... Nefes bile alamadan Balkan Harbi: O korkunç, o akıl almaz yenilgi... Ve Birinci Cihan Harbi mektep sıralarından alınıp Çanakkale'de toprağa verilen pırıl pırıl İstanbul gençliği... Urfa'dan Antep'ten o baharlar diyarından getirilip sevgilim Erzurum'un buzdan kalelerinde tir tir titreyen vatan çocukları... Kıtık, hastalık, açlık ve İstanbul'un bir yanında türemiş sosyete ki, bu saydıklarımın hepsinden korkunç, önce müttefik subaylara, sonra işgal subaylarına halkın yüzyıllardır yüzünü görmediği, tadını tatmadığı yemeklerle, bembeyaz ekmeklerle ziyafet çekenler, onlarla içki içip dans eden sözde Türk kızları... Sonra İstiklâl Savaşı, ölümler pahasına bir kurtuluş. Bir kurtuluş ki bütün çektiklerimize bedel. Allah'ın lütfü. Türk milletinin yüzyıllar ötesinden süzüle süzüle gelmiş, yenilmez imanı, cesareti ve büyük asker dahi kumandan büyük lider Atatürk'ün sarsılmaz azmi. Sonra yanmış, yıkılmış Anadolu'da bir şenlik bir şenlik çok güzeldi o yıllar... O birkaç yılın sapasağlam inanmış en güzel heyecanlarla dolu ruhu anlatılamaz tarife sığmaz. Bakınız ne kadar uzun sürdü hayat hikâyem ve içinde şahsıma, şahsi hayatıma, anama, babama ait tek kelime yok."⁸⁴

⁸³ Zorlutuna, **Benim Küçük Dostlarım**, s. 19.

⁸⁴ Günay, **a.g.e.**, s. 54-55.

1.2.4. Mektup

1.2.4.1. Hanım Mektupları (1923)

Bir yayınevının siparişi üzerine yazdığı mektup örneklerini içerir. *Hanım Mektupları*, Osmanlı harfleri ile 1923'te yayımlanmış ve o dönemde büyük ilgi uyandırmıştır. Toplam 78 mektup ve 9 imzalı yazı bulunmaktadır. Eserde; resmi mektuplar, tebrik mektupları, tavsiye mektupları, davetiyeler, sipariş mektupları, aile ve arkadaş mektupları yer almıştır.⁸⁵

1.2.5. Piyes

Halide Nusret öğretmenlik yıllarında değişik piyesler yazmıştır. Bu piyesler okullarda oynanmış ancak kitap halinde yayımlanmamıştır.

Ali Usta'nın Torunları

Hatır Saymaz Kaymakam

Suçlu Kimdir?

Peçe ve Kafes,

Gece Kondu Gülleri

Rüzgârdaki Yaprak

1.2.6. Gazete ve Dergilerdeki Yazıları

Halide Nusret Zorlutuna'nın yayımlanmamış veya çeşitli kitaplarda yer alan hikâye, makale ve şiirleri bulunmaktadır.

- "Ağlayan Kahkahalar". *Talebe Defteri*, Mart 1917. Y. 2, S. 36 (ms. şır.)
- "Teselli". *Millî Mecmua*, 1 Teşrîn-i sani 1339. C. 1, S. 14, S. 14, s. 13, (şır.)
- "Bursa Hatıraları". *Millî Mecmua*, 1 Kanun-ı evvel 1339. C. 1, S. 3, s. 42-44.
- "Eski Bir Aşkın Hikâyesi". *Millî Mecmua*, 13 Kanuni evvel 1339, C. L, S. 4, s. 60-62 (Hk.)
- "Dumanlar". *Millî Mecmua*, Kanun-ı sani 1340, C. 1, S. 7, s. 109-11 (Hk.)
- "Mektep Çocuğu". *Millî Mecmua*, 7 Şubat 1340, C. 1, S. 8, s. 123-124 (Hk.)
- "Gurbette Kandil". *Millî Mecmua*, 20 Mart 1340, C. 1, S. 1. s. 166 (Hk.)
- "Hünerlinin Aşkı". *Millî Mecmua*, 20 Mart 1340, C. 1, S. 1, s. 173-175 (Hk.)

⁸⁵ Doğramacıoğlu, H., **Halide Nusret Zorlutuna'nın Hanım Mektupları Üzerine Bir İnceleme**, Asitan Yay., Sivas 2011, Önsöz

- “Ölenler Güller”. *Millî Mecmua*, 10 Nisan 1340, C. 1, S. 12, s. 189-191.
- “Gurbette Ramazan”. *Millî Mecmua*, 24 Nisan 1340, C. 2, S.13, s. 203-204.
- “Post Restant”. *Millî Mecmua*, 15 Mayıs 1340, C. 2, S. 14 (Mektup).
- “Mektebin Çocuğu İçin”. *Millî Mecmua*, 24 Temmuz 1340, C. 2, S. 18, s. 280 (şr.)
- “Bir Mektup”. *Millî Mecmua.*, 24 Temmuz 1340, C. 2, S. 18, s. 288-289
- “Katılıyor musun?”. *Millî Mecmua*, 7 Ağustos 1340, C. 2, S. 19
- “Son Şifa”. *Millî Mecmua*, 1 Kanun-ı evvel, 1340, C. 3, S. 26. S. 418, s. 177 (şr.)
- “Sultan Selim ve Sinan”. *Millî Mecmua*, 15 Kanuni evvel 1340, C. 3, S. 27, s. 435 (şr.)
- “Hayal Cennetinde”. *Millî Mecmua*, 15 Ağustos 1341, C. 4, S. 43, s. 703.
- “Hayal Cennetinde Baba”. *Müh. Mecmuası*, 15 Eylül 1341, C. 4, S. 45, s. 735-736
- “Hayal Cennetinde”. *Millî Mecmua*, 1 Teşrin-i evvel 1341, C. 4, S. 46, s. 752
- “Hayal Cennetinden Hakikat Cehennemine”. *Millî Mecmua*, 15 Teşrini Evvel 1341, C. 4, S. 47, s. 768
- “Tuna’da”. *Millî Mecmua*, 1 Kanun-ı sani 1925, C. 5, S. 52, s. 842 (şr.)
- “Buluttan ve Dumandan Satırlar”. *Millî Mecmua*, 15 Nisan 1926, C. 5, S. 59, s. 952.
- “Benim Derdim”. *Millî Mecmua*, 15 Nisan 1926, C. 5, S. 59, s. 952 (şr.)
- “Senin Ölümün”. *Millî Mecmua*, 1 Mayıs 1926, C. 5, S. 60. s. 967 (şr.)
- “Benim Gönlüm”. *Millî Mecmua*, 15 Temmuz 1926, C. 6, S. 65. s. 1049 (şr.)
- “Onun Kızı”. *Millî Mecmua*, 1 Teşrini sani 1926, C. 7, S. 73, s. 1186-1187 (Hk.)
- “Hasret Acısı”. *Millî Mecmua*, 15 Teşrin-i sani 1926, C. 7, S. 74, s. 1193 (şr.)
- “Akşam Levhası İçinde Yuvasız Kadın”. *Millî Mecmua*, 1 Kanun-ı evvel 1926, C. 7, S. 75, s. 1211 (şr.)
- “Zeliha'nın Derdi”. *Millî Mecmua*, 15 Kanun-ı evvel, C. 7, S. 76, s. 1233-1234 (hk.)
- “İkinci Yetimliğim”. *Millî Mecmua*, 15 Kanun-ı sani 1927, C. 7, S. 78, s. 1260 (şr.)
- “Nâzıma Hikaye”. *Millî Mecmua*, 1 Şubat 1927, C. 7, S. 79, s. 1282-1284.

- “Dilek”. *Millî Mecmua*, 1 Mart 1927, C. 7, S. 81, s. 1303 (şr).
- “Yanmış Defterden Satırlar”. *Millî Mecmua*, 1 Mart 1927, C. 7, S. 81, s. 1314-1315.
- “Yanmış Defterden Satırlar”. *Millî Mecmua*, 15 Mart 1927, C. 7, S. 82, s. 1329-1330.
- “Yanmış Defterden Satırlar”. *Millî Mecmua*, 15 Nisan 1927, C. 7, S. 84, s. 1355-1356.
- “Belki”. *Millî Mecmua*, 1 Mayıs 1927, C. 8, S. 85, s. 1367 (şr),
- “Yanmış Defterden Satırlar”. *Millî Mecmua*, 1 Mayıs 1927, C. 8, S. 85, s. 1378.
- “Yanmış Defterden Satırlar”. *Millî Mecmua*, 15 May. 1927, C. 8, S. 86, s. 13.
- “Yanmış Defterden Satırlar”. *Millî Mecmua*, 1 Temmuz 1927, C. 8, S. 89, s. 1444
- “Arkadaş”. *Millî Mecmua*, 15 Temmuz 1927, C. 8, S. 90, s. 1453, s. 178 (şr.)
- “Kıymetli Sanatkârın Ölümü Dolayısıyla”. *Millî Mecmua*, 15 Temmuz 1927, C. 8, S. 90, s. 1455.
- “Yanmış Defterden Satırlar”. *Millî Mecmua*, 15 Temmuz 1927, C. 8, S. 90, s. 1460.
- “Bir Ölü Arkasından”. *Millî Mecmua*, 15 Teşrin-i sani 1927, C. 9, S. 98, s. 1580 (şr.)
- “Gelincik Masalı”. *Millî Mecmua*, 1 Kanun-ı evvel 1927, C. 9, S. 99, s. 1594-1595 (şr.)
- “İlk Çizgi”. *Millî Mecmua*, 15 Kanun-i sani 1928, C. 9, S. 102, s. 1650-1651 (hk.)
- “Ölürken”. *Millî Mecmua*, 15 Şubat 1928, C. 9, S. 104, s. 1679 (şr.)
- “Dalgalar”. *Millî Mecmua*, 15 Nisan 1928, C. 9, S. 108, s. 1738 (şr.)
- “Geceden Taşan Dertler”. *Millî Mecmua*, 15 Mayıs 1928, C. 10, S. 110, s. 1772 (şr.)
- “Yemin”. *Millî Mecmua*, 1 İkinci Teşrin 1928, C. 10, S. 113, s. 1825-1828 (şr)
- “Rüzgârlı Geceler”. *Millî Mecmua*, 15 İkinci teşrin 1928, C. 10, S. 114, s. 1832 (şr.)
- “Yüzük Duası”. *Millî Mecmua*, 1 Birinci Kanun 1929, C. 11, S. 117, s. 45-47

- “Preventoryumda Akşam”. *Millî Mecmua*, 1 İkinci teşrin 1930, C. 11, S. 119, s. 73 (şr.)
- “Yavrum”. *Millî Mecmua*, 1 Birinci kanun 1930, C. 11, S. 120, s. 90 (şr)
- “Taş”. *Millî Mecmua*, Mart 1931, C. 11, S. 124, s. 148 (şr.)
- “Görün Bana”. *Millî Mecmua*, 15 Eylül 1952, C. 13, S. 151, s. 6 (şr.)
- “Yolu Buldum”. *Millî Mecmua*, 15 Aralık 1952, C. 13, S. 152, s. 4 (şr.)
- “Münacaat”. *Millî Mecmua*, 15 Ocak 1953, C. 19, S. 158, s. 5 (şr.)
- “Telefon İki Defa Çaldı”. *Millî Mecmua*, 15 Nisan 1953, C. 13, S. 155, s. 11-12 (Hk.)
- “Telefon İki Defa Çaldı”. *Millî Mecmua*, 15 Mayıs 1953, C.13, S. 156, s. 14-15 (Hk.)
- “Telefon İki Defa Çaldı”. *Millî Mecmua*, 19 Eylül 1953, C. 13, S. 157, s. 12-14 (Hk.)
- “Telefon İki Defa Çaldı”. *MİM Mecmuası*, Ekim 1953, C. 13, S. 158, s. 12-14 (Hk.)
- “Ne Mutlu Bana”. *Türk Düşüncesi*, C. 2, S. 12, s. 43-434.
- “Halide Nusret Zorlutuna’nın 50. Sanat Yılı Münasebetiyle Yaptığı Konuşmanın Metni”. *Defne Dergisi*, Haziran 1967, y. 2, s. 42.
- “Onlarsız”. *Defne Dergisi*, Ocak 1968, S. 49, s. 5 (şr.)
- “Nöbetçiler”. *Hisar dergisi*, Ağustos 1968, S. 56, s. 6 (şr.)
- “Arif Nihat Hoca”. *Ayşe Aylık Kadın Dergisi*, Şubat 1969, Y. 1, S. 2, s. 3

Not: Bu yazı, ‘Bayrak Şairi’ Arif Nihat Asya’nın 50. sanat yılı jübilesinde, *Ayşe Aylık Kadın Dergisi*’nin kurucusu muhterem Halide Nusret Zorlutuna’nın yaptığı konuşmadan alınmıştır.

- “O Bembeyaz Karanlık”. *Hisar Dergisi*, Mart 1969, S. 63, s. 6 (şr.)
- “Dumanlı Dumanlı”. *Ayşe Aylık Kadın Dergisi*, Mart 1969, Y. 1, S. 3, s. 10 (şr.)
- “Anne”. *Ayşe Aylık Kadın Dergisi*, Mayıs 1969, Y. 1, S. 5, s. 21 (şr)
- “İnsanlığın Büyük Zaferi”. *Ayşe Aylık Kadın Dergisi*, Ağustos 1969, Y. 1, S. 8, s. 3,34.
- “Güzel İzmir”. *Ayşe Aylık Kadın Dergisi*, Eylül 1969, Y. 1, S. 3, s. 3.
- “Cumhuriyetin 46. Yılı”. *Ayşe Aylık Kadın Dergisi*, Ekim 1969, Y. 1, S. 10, s. 3.

- “Büyük Şair Mehmet Akif”. *Ayşe Aylık Kadın Dergisi*, Ocak 1970, Y. 2, S. 13, s. 5-6.

Not: Merhum, büyük Türk ve İslâm şairi Mehmet Akif Ersoy'un vefatının 33. yıldönümü olan 27 Aralık 1969'da, Halide Nusret Zorlutuna'nın Ankara Hukuk Fakültesi Konferans salonunda yaptığı konuşmadan alınmıştır.

- “Üvey Ana Üvey Evlat”. *Ayşe Aylık Kadın Dergisi*, Şubat 1970, Y. 2, S. 14, s. 4-6.
- “Mutlu Bir Yıldönümü”. *Ayşe Aylık Kadın Dergisi*, Mart 1970, Y. 2, S. 15, s. 3.
- “Anneler Günü”. *Ayşe Aylık Kadın Dergisi*, Mayıs 1970, Y. 2, S. 17, s. 3.
- “Alparslan Marşı”. *Ayşe Aylık Kadın Dergisi* Aralık 1970, Y. 2, S. 24, s. 3.
- “Bayram”. *Ayşe Aylık Kadın Dergisi*, Aralık 1970, Y. 2, S. 24, s. 3.
- “Değerli Şair H. F. Ozansoy”. *Hisar dergisi*, Nisan 1971, S. 88, s. 1.
- “Dumanlı Dumanlı”. *Töre Aylık Fikir ve Sanat Dergisi*, Ekim 1972, S. 138, s. 50 (şr.)
- “Orhan Seyfi Orhon”. *Hisar dergisi*, Ekim 1972, S. 106, s. 4.
- “Arz-ı Hâl”. *Töre Aylık Fikir ve Sanat Dergisi*, Aralık 1972, S. 19 (şr.)
- “İki Büyük Şair”. *Hisar Dergisi*, Aralık 1973, S. 120, s. 8-9.

Not: Bu yazıda, Faruk Nafiz, İffet Oruz ve Şukufe Nihal'den bahs olunmaktadır.

- “Niyaz”. *Öğretmen Dergisi*, Ocak 1974, Y. 26, S. 300, s. 13 (şr.)
- “Mübarek Ramazan”. *Töre Aylık Fikir ve Sanat Dergisi*, Temmuz 1982, Y. 12, S. 134, s. 12-13.
- “Kurban Bayramı”. *Töre Aylık Fikir ve Sanat Dergisi*, Ekim 1982, Y. 12, S. 137, s. 12.
- “Nedir Bu?”. *Türk Edebiyatı Dergisi*, Ekim 1982, S. 108, s. 4 (şr.)
- “Yunus'un Türbesinde”. *Türk Edebiyatı Dergisi*, Aralık 1982, S. 110, s. 17 (şr.)
- “Kızım Işınsu İçin”. *Töre Aylık Fikir ve Sanat Dergisi*, Aralık 1982, Y. 12, S. 139, s. 71 (şr.)
- “Birecik'ten Antep'e”. *Erciyes Dergisi*, Kasım 1983, Y. 6, S. 71, s. 29 (şr.)

Not: Bu şiir daha önce *Ellerim Bomboş* adlı şiir kitabında “Yol Boyunca Mısralar III” başlığıyla da yayımlanmıştır.⁸⁶

1.2.7. Halide Nusret Zorlutuna ve Eserleri Üzerine Yapılmış Çalışmalar

1.2.7.1. Tez

1. ARSLAN, Sahire, *Halide Nusret Zorlutuna'nın Otobiyografisinde Bir Devri Gömmek*, İstanbul, 2009, (İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Karşılaştırmalı Edebiyat Anabilim Dalı Türk Dili Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)
2. ATALAY, Ali, *Halide Nusret Zorlutuna'nın Romanlarında Tipler*, Ankara, 1982, 38 s., (Ankara Üniversitesi DTCF Lisans Tezi)
3. CENGİZ, Reşide, *Halide Nusret Zorlutuna'nın Romanları ve Romanlarındaki Kadın Tipleri*, Ankara, 1981, s. 226 (Hacettepe Üniversitesi, Yeni Türk Edebiyatı Mezuniyet Tezi)
4. COŞKUN, Betül, *Halide Nusret Zorlutuna Hayatı, Eserleri, Fikirleri*, İstanbul, 2010, (Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi)
5. ESENOL, Füsün, *Kadın Mecmualarında Türk Kadın Şairlerinin Şiirleri*, İstanbul, 1972 (İstanbul Ü. Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Mezuniyet Tezi)
6. YILMAZ, Nazlı Rana, *1923-1938 Yılları Arasında Dergilerde Edebiyatla İlgili Kavramlara Bakış*, Ankara, 1987 (Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili Edebiyatı Bölümü Yayınlanmamış Master Tezi)
7. ERDAL, Kelime, *Halide Edip Adıvar ve Halide Nusret Zorlutuna'nın Eserlerinde Öğretmen ve Eğitim*, Bursa, 2005, (Uludağ Üniversitesi Sos. Bil. Ens. Yayınlanmamış Doktora Tezi)
8. AY, İlknur, *Muallim Naci, Ahmet Rasim ve Halide Nusret Zorlutuna'nın Anı Türündeki Eserleri İle Çocuk Edebiyatımızdaki Yeri ve Başlıca Temaları*, Konya, 2009, (Selçuk Üniversitesi Sos. Bil. Ens. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

⁸⁶ Gürel, a.g.e., s. 177-180.

9. ÇETE, Mehmet, *Halide Nusret'in Romanlarının Roman Tekniği Bakımından İncelenmesi*, Elazığ, 1989, (Fırat Üniversitesi Sos. Bil. Ens. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)
10. YAZICI, Mürvet, *Halide Nusret Zorlutuna ve İsmet Kür'ün Eserlerinde Eğitim Evreninin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi*, Trabzon, 2015, (Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)
11. ZAMBAK, Ferda, *Dört Kadın Yazarın Romanlarında "Makbul Aile"* (Halide Nusret Zorlutuna, Muazzez Tahsin Berkand, Kerime Nadir Azrak, Sâmîha Ayverdi), Muğla, 2014, (Muğla Sıtkı Koçman Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi)

1.2.7.2. Makale

12. ADIYAMAN, Halil, "Yabancı Okul Bunalımı: Gül'ün Babası Kim?", **Nevşehir Hacı Bektaş Veli Ü. SBE. Dergisi**, 6 (1), 2016, s. 17-31.
13. AKBULUT, Nazire, "Otobiyografiler, Kendini ve Yaptıklarını Önemsemektir", **Diyalog**, 2015/1, s. 56-67.
14. AKIN, Hüsrev, "Milli Edebiyat Dönemi Romanlarında Çocuk Eğitimi", **Turkish Studies**, Volume 4/8 Fall 2009.
15. ÇOŞKUN, Betül, "Halide Nusret Zorlutuna'nın Romanlarını Kronotopik Okuma", **Turkish Studies**, Volume 6/1 Winter 2011.
16. ENGİNÜN, İnci, "Halide Nusret Zorlutuna" **Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları**, Genişletilmiş 2. Baskı, Dergah Yay., İstanbul, 1991, s.185-188.
17. ERCİLASUN Bilge, "Halide Nusret Zorlutuna'nın Şiir Dünyası", **Yeni Türk Edebiyatı Üzerine İncelemeler 1**, Akçağ Yayınları, Ankara, 1997
18. İŞINSU, Emine, "Emine İşinsu Annesini Anlattı" **Türk Edebiyatı**, S.129, Temmuz 1984, s. 34-36.
19. KABAKLI Ahmet, "Halide Nusret İçin", **Türk Edebiyatı**, nr: 98, Aralık 1981
20. ZAMBAK, Ferda, "Halide Nusret Zorlutuna'nın Romanlarında Cumhuriyet Kadını", **Türk Edebiyatı Dergisi**, Nisan 2012, İstanbul, s.128.

21. ZAMBAK, Ferda, “*Sâmiha Ayverdi’nin ve Halide Nusret Zorlutuna’nın Romanlarında "Makbul Anne"lik*”, **Dede Korkut Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi**, C. 5, S. 10, 2016, s. 96-108.

1.2.7.3. Kitap

22. DOĞRAMACIOĞLU, Hüseyin, **Halide Nusret Zorlutuna’nın Hanım Mektupları Üzerine Bir İnceleme**, Sivas, 2011.
23. COŞKUN, Betül, **Ümmü’l Muharrirat Halide Nusret Zorlutuna**, Kitabevi Yay., İstanbul, 2011.
24. ERDAL, Kelime, **Küçük Dostların Öğretmeni Halide Nusret Zorlutuna**, Ezgi Kitabevi, İstanbul, 2008.
25. GÜREL, Zeki, **Halide Nusret Zorlutuna**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1988

İKİNCİ BÖLÜM

2. HALİDE NUSRET ZORLUTUNA'NIN EĞİTİM ANLAYIŞI

2.1. Eğitim ve İnsan

Eğitim, doğuştan itibaren başlayıp ömrün sonuna değin devam eden bir süreçtir. Uygulama şekli toplumdan topluma farklılık gösterse de eğitim, üzerinde durulması gereken en önemli bir olgudur. Dünyaya gelen her birey bir eğitim sürecinden geçer. Ancak imkânları ve uygulamaları her birey için aynı olmamaktadır. Bazıları için her türlü imkân ve fırsatlar mevcutken bazıları içinse bunlar mevcut değildir. İnsanın iyi ve ahlaklı bir birey olması için *Platon'un* dediği gibi çocuk yaşta eğitime başlanmalıdır. Halide Nusret'in küçük yaşta başlayan eğitimi ve ailesinin onu iyi yetiştirmesi üzerinde durması, bizim için en güzel örneklerden biridir. Halide Nusret'in küçük yaşta aldığı eğitimi, kendisini ömrünün sonuna değin takip etmiştir.

19. yüzyılın sonlarında hayat mücadelesine başlamış olan Halide Nusret dönemin en hareketli zamanlarını görmüş ve Anadolu'nun en zor anlarına tanıklık etmiştir. Memleketin işgali sırasında gördükleri karşısında adeta çılgına dönen yazar, duygularını yazdıklarıyla dile getirmiştir. O, Osmanlı Devleti'nin yıkılışına ve Anadolu topraklarında Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna tanıklık etmiştir. Her iki devletin sancılarını görmüş olan yazar, yaşadıklarını şiir ve yazılarla ifade etmiştir. Yazdıkları ile kısa zamanda edebiyat dünyasında parlayan yazar, Türk Edebiyat Tarihi'ne Milli Edebiyat Akımı taraftarı ve takipçisi bir şair ve yazar olarak girmiştir.⁸⁷ Halide Nusret, şairliği, yazarlığı yanında öğretmenliği ile de ön plana çıkmayı hak eden yazardır. O, inandığı değerleri mesleğinde uygulamayı hedeflemiş bir öğretmendir.⁸⁸

Dört yaş, dört ay, dört günlük iken eğitim hayatına başlamış olan Halide Nusret, yazarlığı ve öğretmenlik mesleğini bir arada yoğurmayı başaran ender insanlardandır. Öğretmenlik mesleğini ifa ederken yaşadığı tecrübelerini *Benim Küçük Dostlarım* adlı eserinde kaleme alarak genç öğretmenlere ışık tutmuştur. Zorlutuna'nın bu eseri birçok yazar tarafından övgü almıştır. Enginün, "Zorlutuna'nın bu kitabını okuduktan sonra,

⁸⁷ Gürel, a.g.e., s. 1.

⁸⁸ Erdal, K., *Halide Edip Adivar ve Halide Nusret Zorlutuna'nın Eserlerinde Öğretmen ve Eğitim*, (Uludağ Üniversitesi Sos. Bil. Ens. Yayınlanmamış Doktora Tezi), Bursa 2005, s. 341.

keşke, her öğretmen kendi tecrübesini yazsa diye düşünmekten kendimi alamıyorum.” diyerek takdirlerini ifade etmiştir.⁸⁹ Yine bu anı kitabı hakkında Arif Nihat Asya ise: “...Onu yalnız bir hatıra değil, aynı zamanda bir meslek kitabı olarak ilgililere tavsiye ederim... Bunun, okul klasikleri arasına girmesi gereken bir kitap olduğu kanaatindeyim.” demiştir.⁹⁰ Halide Nusret’in eğitim anlayışının temelinde: “Ülkenin kalkınması; Türkiye’nin gelişmesi gençliğe bağlıdır. Dolayısıyla gençlik mutlaka eğitilmelidir.” Ona göre, “Memleket meselelerinin kökü, temeli, hiç şüphe yok ki maarıftır; çeşitli dertlerimizin başlıca devası da elbette ondan gelecektir.” der. O, eğitime realist bir gözle bakmıştır.⁹¹

2.2. Kız Çocukları ve Kadının Eğitimi

Halide Nusret eserleri vasıtasıyla kadınların ahlaklı, faziletli ve anlayışlı olmalarını öğütler. Yazarın kadın ile ilgili düşüncelerinin temelinde, yaşadıklarının ve kendisinin yetişme tarzının etkilerini görmek mümkündür. Anne ve babasının kendisine hem teorik hem de pratik hayatın tüm yönlerini öğretmesi, kendisini o dönemde çok farklı kılmıştır. Bu eğitim tarzı eski Türklerde kadının yetişme tarzında görülmektedir. Eski Türklerde “kadınların eğitimi de erkeklerinki gibi savaşçılığa dayanır ve onların da meslek edinme hakları vardır.⁹² Gökalp’e göre eski Türklerde “kadınlar umumen (amazon) idiler. Cündilik, silahşörlük, kahramanlık Türk erkekleri kadar Türk kadınlarında da vardır. Kadınlar, doğrudan doğruya, hükümdar, kale muhafızı, vali ve sefir olabilirlerdi”⁹³ Yazar, kadınların “Ahlaklı ve iradeli olmak şartı ile serbestçe yaşamalarını savunur. Her kadın bilgili ve haysiyetli olarak yetiştirilmeli, kadına, başta annelik duygusu olmak üzere, milli geleceği kuracak yapıcı ve yaratıcı bir şahsiyet kazandırılmalıdır”⁹⁴ Halide Nusret annesiyle yaşadığı dönemlerde, annesinden gördüğü mücadelecî, fedakâr ve sabırlı olmayı hem kendi hayatına uygulamış, hem de eserlerine yansıtmıştır.⁹⁵ O, *Aydınlık Kapı* adlı eserinde Türk kadınına şöyle övmüştür:

⁸⁹ Enginün, a.g.e., s. 199.

⁹⁰ Çınarlı, M., **Sanatçı Dostlarım**, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1979, s. 151.

⁹¹ Coşkun, a.g.e., s. 471-473.

⁹² Küçükgörmen, G. C., *Halide Edip Adivar'ın Romanlarında Kadın ve Kadın Eğitimi*, (Dokuz Eylül Üniversitesi Eğt. Bil. Ens. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir, 2010, s. 11.

⁹³ Gökalp, Z., **Türkçülüğün Esasları**, Varlık Yayınları, İstanbul 1976, s. 158.

⁹⁴ Tural, a.g.m., s. 99.

⁹⁵ Yalçın, A., “*Halide Nusret ve Anadolu*”, **Töre Aylık Fikir ve Sanat Dergisi**, (Halide Nusret Özel Sayısı), Temmuz 1984, s. 20-21.

“...-Ne o?... Bakıyorum inanmamış gibi gülümsüyorsunuz?... Neden olmasın? Türk kızında öyle bir zekâ öyle bir kabiliyet vardır ki... Sizler erkeklerden iyi doktor olmazsanız, ben diplomamı yırtarım.

Ben, teveccühüne teşekkür etmeye çalışırken, Piraye ümitsizce dudak büktü:

- Muvaffak olmasına oluruz evel Allah, Paşa Hazretleri... Ama kızları tıbbiyeye alırlar mı hiç? Olacak şey değil!
- Olacak kızım olacak. Ben belki görmem amma, siz mutlaka göreceksiniz!

O gün bize uzak bir hayal, bir şaka gibi gelen bu sözler, akıl almayacak kadar kısa bir zamanda hakikat oldu.

Hür topraklarımız üstünde bugün, kadın doktorlarımız var!”⁹⁶

Türk kadını dünyanın birçok ülkesine göre siyasal ve sosyal haklarını erken elde etmiştir. Bu anlamda Anadolu kadını bunu Atatürk’e borçludur. Türk kadını çalışkanlık, vefa, sabır ve fedakârlık göstererek bu hakları kazanmıştır. Halide Nusret bunun en güzel örneğidir. Çünkü o, verdiği mücadelede kadını her zaman üstlere çıkarmış, hem öğretmenlik yıllarında hem de emeklilik yıllarında kadınlara yönelik birçok çalışmanın da içerisinde yer almıştır.

2.2. Öğretmenliğe Bakışı

Halide Nusret öğretmenlik mesleğini ayrıcalıklı bir meslek olarak görür ve öğretmenliğin tanımını şöyle yapar: “*Öğretmen, elinde sönmez meşale taşıyan adamdır.*”, *O, Allah’ın yarattığı bir çeşit mahlûku, Allahtan kuvvet alarak ‘insan’ haline koyan adamdır.*”⁹⁷ O, kendisinin Allah tarafından öğretmen olsun diye yaratıldığını düşünür. “...Allah, beni öğretmen olayım diye yaratmıştı, tamamlamadan dünyanın üstüne bıraktığı en güzel eserlerini -insan yavrularını- tamamlamak, onları “Gerçek insan” yapmak için “kendisine” yardımcı olayım diye yaratmıştı! İçimde böyle bir inanç vardı.”⁹⁸ Ona göre öğretmenliğin bir *meslek* olmaktan ziyade *vazife* olarak düşünülmesi gerekmektedir. Zira meslek olarak görenlerin rahatlarına düşkün olduklarını ve öğretmenliği yapamayacakları kanaatindedir. Bu mesleğin kolay iş olmadığını, yapacak kişinin öğretmenliği sevmesi ve istidadının olması gerektiğini vurgulamıştır. Bir öğretmenin öncelikle kendisini iyi tanması, mesleğinin değerini bilmesi, aşkın ve heyecanının olması gerektiğini ifade eder. Yazar, öğretmenlik

⁹⁶ Zorlutuna, **Aydınlık Kapı**, Timaş Yay., İstanbul 2008, s. 176.

⁹⁷ Coşkun, **a.g.e.**, s. 473.

⁹⁸ Zorlutuna, **Benim Küçük Dostlarım**, s. 184.

mesleğini seçmesinin temelinde çocuk sevgisi olduğunu, çocukları ayırt etmeden sevmenin yattığını söylemiştir. Ayrıca Halide Nusret mesleğini annelik kadar kutsal sayar.⁹⁹ Bunu, *Benim Küçük Dostlarım* adlı eserinde şöyle dile getirmiştir: “Çocukları pek severim. Hayatta her insanın bir zaafı, bir iptilası vardır. Benim tek büyük zaafım da -niçin itiraf etmemeli... -çocuk sevgisidir! Ve bu aşk yüzünden ışık çevresinde dönen pervane misali öğretmenlik mesleğine tutulup kalışım bundandır. Yalnız sevimli, terbiyeli, zeki ve çalışkan olanları değil, -böylesini herkes sever!- ben sevimsiz, somurtkan, haylaz, hatta aptal çocukları da severim. Bana “öğretmenim!” diyen ses, beni “annem” diye çağıran ses kadar sevgili ve kıymetlidir.”¹⁰⁰ Yazarın bu yaklaşımı günümüz öğretmenlerine yol göstermesi bakımından çok manidardır. Zorlutuna, öğretmenliğin ilk yıllarında mesleğine o kadar bağlıdır ki, öğretmen olan birinin evlenmemesi gerektiğini savunmuştur.

Öğretmenin öncelikle kendisini sevdirmesi gerektiğini ifade eden Halide Nusret; genç, dinamik, güler yüzlü, kendini sevdiren ve yeniliklere açık olan öğretmenlerin öğrenci üzerinde daha etkili olduğunu, yaşlı öğretmenlerin ise kendilerini sevdirmelerinin temelinde “uzun yılların tecrübesinden süzölmüş bilgisi ve hesaplı, planlı hareketleri sayesinde. Ya da bir ışık seli gibi içinde durmaksızın çevreye taşan pek üstün bir sevgi ve şefkatin” olduğunu ifade eder.¹⁰¹

O, eğitim işinin fedakârlık gerektiren bir iş olduğunu, ülkesinin geleceği için yurdun dört bir yanına ışık götürmek gerektiğini düşünür ve 1924’te öğretmenlik için başvuruda bulunurken, kendisine;

–*Ya Hakkari’nin bir köyüne tayin ederlerse, ne yaparsın?* Sorusuna, sadece gülerek cevap vermiştir. Ona göre memleketin her köşesi birdir, her taraf ilim ve irfan dolu gençleri beklemektedir.¹⁰² O, yazdığı ‘*En Büyük Vazife*’ adlı şiirinde o dönemin çocuklarının neden öğretmenlere ihtiyaç duyduğunu anlatırken, aynı şiirde çocuklara olan güven ve sevgisini şöyle dile getirmiştir:

Kemal, Hâmid ve Fikret çocuktular dün.

Bugün

⁹⁹ Kızı Emine Işınso ile 23.03.2013 günü Saat:13.00’te yaptığımız görüşmede, “Annem mesleğini çok sevdi, işine o kadar âşık idi ki, daima öğrencilerini düşünür, onlar için ne yapabileceğini araştırırdı. O, daima öğretmenliğin Allah tarafından kendisine verilmiş büyük bir nimet olduğunu söylerdi” demiştir.

¹⁰⁰ Zorlutuna, *Benim Küçük Dostlarım*, s. 9.

¹⁰¹ Zorlutuna, *Benim Küçük Dostlarım*, s. 17.

¹⁰² Zorlutuna, *Benim Küçük Dostlarım*, s. 184.

Tarihte bir altın sahifedirler...
Yer yer
Yangınlarla, sefaletle,
Bin bir felaketle
Harap olmuş güzel yurdunda, bilsek,
Ne çok yetim
Ne çok yaralı yavru var...
Büyük milletim!
Sen,
Cömert elini uzat,
Kederlere neşe kat,
Yaraları sar!
Bu, en büyük vazifedir,
İyi bil;
Çocukların karşısında hürmetle eğil:
Her küçük kız bir annedir
Ve her erkek
Yarının çok şerefli bir askeri!
Hep onların arasında yetişecek
İstikbâlin İsmetleri, Fezileri, Kemalleri!..¹⁰³

Halide Nusret, bir öğretmenin en iyi bildiği konu dahi olsa, konuyu tekrarlamadan öğrencinin karşısına çıkılmaması gerektiğini, bunun aksine tavrın öğrencilerine karşı saygısızlık olduğunu düşünür. Hazırlık yapmayan öğretmenin hata yapması kaçınılmazdır. Hazırlanarak gelen öğretmen daha verimli olur ve kendine güveni gelir. Hazırlıksız gelen öğretmen, öğrenciler karşısında sıkıntılı durumlara düşebilir. Öğretmen öğrenci karşısında hata yaptığında mutlaka yanlışını düzeltmeli ve onlardan özür dilemelidir. Yazara göre, “sınıflarında disiplin sorunu yaşayan öğretmenler, öğrencilerine nasıl yaklaşacağını bilmeyen öğretmenlerdir.”¹⁰⁴

Yazar, Amma, öğrenciye karşı ‘yapacağım’ dediği bir şeyi yapmamak da olamazdı, düşüncesi ile bir öğretmenin her yönüyle öğrencilerine örnek olması

¹⁰³ Zorlutuna, **Bütün Şiirleri**, s. 237.

¹⁰⁴ Erdal, *a.g.t.*, s. 442.

gerektiğini, söz ve davranışlarında tutarlı olmasını, yapacağım dediği şeyi mutlaka yapması gerektiğini vurgulamıştır. Aksi takdirde öğrencilerine saygısızlık yapıldığını düşünür.¹⁰⁵ Gökçe'nin de haklı olarak belirttiği üzere, "Öğretmenlerin ilkeli ve tutarlı tutum ve davranışları ile öğrencilerine örnek olması gerekir." cümlesi bunu desteklemektedir.¹⁰⁶ Halide Nusret, öğrencileri tanımadan yapılan eleştirileri dikkate almamış, diğer öğretmenlerin şikâyetlerine uyararak öğrenciler hakkında ön yargıda bulunmayı uygun görmemiştir. Bu tutumu, kendisine meslek hayatı boyunca daha az yanılmayı, daha az hata yapmayı sağlamıştır. Ona göre bunu, yani ön yargıyı yenmenin temelinde; öğrenciye hitap edebilmek, ona yaklaşmayı bilmek ve onun gönlünü kazanmak birinci sırada gelir.¹⁰⁷

Halide Nusret sadece çalışkan öğrenciler üzerinde durmamıştır. Başarısız öğrenciler de onun için önemli ve değerlidir. O, yukarıda da bahsedildiği gibi yalnız sevimli, terbiyeli, zeki ve çalışkan olanları değil, sevimsiz, somurtkan, haylaz, hatta aptal çocukları da severdi. Başarısız öğrencilerle yakından ilgilenir, başarısızlığın arkasındaki nedenleri araştırır ve elinden geldiğince öğrencilerine yardım ederdi. Buna misâl olarak; İrfan adlı öğrencisinin başarısızlığına çok üzülür ve bunun arkasındaki nedenleri araştırmak için İrfan'ın evini ziyaret etmesini zikredebiliriz. Ailenin kötü şartlarını görünce öğrenciye hak vermiş, onu daha iyi anlamıştır. Halide Nusret bu durumun farkına varmadıkları için hem kendini hem de öğretmen arkadaşlarını suçlamıştır. Bu durum Halide Nusret'in günümüz öğretmenlerine örnek olması bakımından önemlidir.¹⁰⁸ O, başarısız öğrencilere not verilirken dikkat edilmesi gerektiğini, düşük notlarla öğrenci ürkütülmemeli ve ümitsizliğe düşürülmemelidir. Daima onlara moral ve motivasyon verilmeli, okuldan soğutulmamalıdır¹⁰⁹ demiştir.

Halide Nusret, öğrencilerinin yetenek ve ilgi alanlarını göz önüne alarak ileride hangi mesleğe sahip olacaklarını tahmin etmiş ve bunu öğrencileri ile paylaşmıştır. Hatta onların gelecekte olabileceği meslekleri hayal eder ve bundan çok hoşlanırdı. "Bu, çok zevkli bir hayal oyunudur; her çocuğun gelecekte nasıl bir adam olacağını kurar;

¹⁰⁵ Zorlutuna, **Benim Küçük Dostlarım**, s. 60.

¹⁰⁶ Gökçe, E., "İlköğretim Öğrencilerinin Görüşlerine Göre Öğretmenlerin Etkililiği" [http:// www.education.ankara.edu.tr/ebfdergi/pdfiler/ 2002-1-2/11-119.pdf](http://www.education.ankara.edu.tr/ebfdergi/pdfiler/2002-1-2/11-119.pdf), (Erişim Tarihi: 15.11.2013)

¹⁰⁷ Erdal, *a.g.t.*, s. 372.

¹⁰⁸ Kızı Emine Işınso ile 23.03.2013 günü Saat:13.00'te yaptığımız görüşmede: "Annem öğrencileri çok severdi. Çocukların ahlaklı ve terbiyeli olması için çok mücadele etmiştir. O, fakir fukara çocuklarına yardım etmeyi çok severdi (özellikle Ortaokul öğrencilerine), onların eğitimlerinde geri kalmaması için çok çabalardı." demiştir.

¹⁰⁹ Zorlutuna, **Benim Küçük Dostlarım**, s. 41-44.

onları yirmi, otuz sene sonraki halleriyle karşımda görürüm...”¹¹⁰ O, öğrencilerini o kadar tanıyordu ki Muazzez adlı öğrencisinin öğretmen olduğunu duyduğunda üzülüp telaşlanmış, “onu kolundan sımsıkı yakalamak, “Ne yapıyorsun?”, “sakın ha! Bu senin mesleğin değil...” demek istiyordum” şeklinde tepki vermiştir. Çünkü ona göre, Muazzez öğretmen olmak için gerekli şartları taşıyordu.

Halide Nusret öğretmenliğinin ilk günlerinden başlayarak planlı ve titiz bir öğretmen olduğunu göstermiştir. O zor şartlarda bile yaptıkları ile idealist bir öğretmen olmayı başarmış, adeta günümüze örnek olabilecek bir öğretmen profili ortaya koymuştur. “O zamanlar okullarda “öğretmenlere mahsus defter” yoktu. Fakat ben kendi kendime bir acaip defter icat etmiştim: Bu; 15x20 santim ebadında, 100 yapraklı bir defterdi; her öğrenciye altı yaprak ayırmıştım. Evvelâ öğrencinin adını, memleketini, ana-baba adını, doğum yılını, nüfus kâğıdı gibi, kaydettikten sonra, onun bir fizik tasvirini yapıyordum; sonra aile durumunu -öğrenebildiğim kadar- oraya geçiriyordum ve daha sonra çocukların ruhları üzerine eğiliyor, acemi, tecrübesiz, bilgisiz gözlerimde sonsuz bir “bilmek, görmek, öğrenmek ateşi” ile onların iç âlemlerini tanımaya uğraşıyor; yakalayabildiğim kımıldanışları, her hafta büyük bir özenle kısa kısa cümleler halinde o sayfaya yazıyordum. Derslerden aldıkları numaraları da her talebeye ayırdığım kısmın son sayfasına geçiriyordum. O defterden bazı sayfaları buraya geçirmek isterdim, ama uzun sürecek...”¹¹¹ O, yıllar önce bugün dahi tam olarak uygulanamayan okul-aile işbirliğini başarıyla uygulamış, bunun önemine dikkat çekmiştir. Nitekim şu ifadeleri bunun bir kanıtıdır: “Okul hayatımın ilk bir iki yılı dışında okul yönetiminde hiç çalışmadığım halde daima yönetici arkadaşlar kadar, hatta bazen onlardan daha fazla, çocukların aileleri hakkında bilgi edinmek huyumdur. Şimdi okul aile birliklerini -tabii pek küçük çapta- ben bundan on beş yirmi yıl önce kendi kendime kurur dururdum.”¹¹²

Ona göre öğretmen, kılık kıyafetine, sınıftaki söz ve davranışlarına dikkat etmelidir. Çünkü öğrenci için öğretmen bir model oluşturur. Öğretmen öğrencilerini daima motive etmeli, onlara verdiği ödevleri zamanında kontrol etmelidir. Ödevleri hiç bıkmadan, usanmadan kontrol etmeli ve altlarına kısa kısa teşvik edici notlar yazmalıdır. Halide Nusret öğrencilerine karşı daima anlaşılır ve düzgün bir Türkçe kullanmaya dikkat etmiştir. Bunu eserlerinde de uygulamış ve bu konuyu *Büyükanne*

¹¹⁰ Zorlutuna, **Benim Küçük Dostlarım**, s. 57.

¹¹¹ Zorlutuna, **Benim Küçük Dostlarım**, s. 18.

¹¹² Zorlutuna, **Benim Küçük Dostlarım**, s. 89.

adlı eserinde şöyle vurgulamıştır: “Büyükanne ile Nuriye Hala aralarında; Büyükanne’nin kızlarına, oğluna, gelinine ve damatlarına “ikinci nesil”; torunlara “üçüncü nesil” derlerdi. Yarı şaka yarı ciddi derken bu deyimler tutunmuş, yayılmıştı. Küçükler bile kendilerine “üçüncü nesil” diyorlardı. Bir gün büyük damat Büyükanne’ye: “Niçin kuşak değil de nesil?” diye sormuştu. “Yoksa siz sade Türkçe tarafı değil misiniz?” Büyükanne gülerken cevap vermişti: “Tam tersi! Sade ve güzel Türkçe’yi ben daha sizler dünyada yokken sevmiş ve savunmuştum. Ama (kuşak) kelimesi Türkçe’de bele bağlanılan bez parçasının adıdır, köylüsü kentlisi bunu bilir. Nesil yerine bu kelimeyi kullanmak benim hoşuma gitmiyor. Üçüncü nesil bunu beğenir ve kullanırsa mesele yok, dilimize yerleşir o zaman.” “Demek söz üçüncü neslin?” “Elbette onların! Geleceğin sahibi onlar!” Küçükler bu konuşmayı duyduktan sonra “üçüncü nesil” deyimini büsbütün benimsemişlerdi.”¹¹³

Halide Nusret öğrencilerine bir psikolog edası ile yaklaşmış ve onların yaş, cinsiyet ve psikolojik durumlarını göz önüne alarak eğitim vermiştir. *Büyükanne* adlı eserinde Selim adlı torununun kendisine sorduğu: “*Büyükanne, Allah’ın rengi beyaz mıdır?*” sorusuna Büyükanne’nin yaklaşımı manidardır. “Çocuk belki de hiçbir şey anlamıyordu ama yine de hayran hayran dinliyordu. Büyükanne onun kumral bukleli başını iki avucunun arasına alarak iri, ışıklı gözlerine, sonsuz bir sevgi ile baktı: “Daha pek küçüksün yavrucuğum” dedi. “Bu mini mini kafaya bu kadar büyük şeyler sığmaz. Büyü, inşallah o zaman. O zaman bunları konuşuruz.”¹¹⁴ Yazarın bu eserinde çocuklara yaklaşımı ve onların eğitimi konusunda birçok örnek yer almaktadır.

Halide Nusret *Benim Küçük Dostlarım* adlı eserinde ilkokul öğretmenliğinin zor bir meslek olduğunu ve bu mesleği herkesin yapamayacağını savunmuştur. Muazzez adlı öğrencisinin ilkokul öğretmeni olduğunu duyunca adeta çılgına dönmüştür. Muazzez’in öğretmenlik mesleğinin özelliklerini taşımadığını, onun öğretmen olamayacağını söylemiştir. Ona göre bir ilkokul öğretmeninde şu özellikler olmalıdır: “*Bilirsiniz, öğretmenlik -özellikle ilkokul öğretmenliği- sonsuz tahammül, sonsuz feragat ve fedakârlık isteyen bir meslektir. Güzel, çirkin; temiz, kirli; zeki, aptal; uysal, inatçı kırk elli küçük yaramazla uğraşmak; bütün bu küçük kafaların karanlıklarına bir ışık tutmak zor, pek zor bir iştir; her kişinin kârı değildir; ancak Tanrının bu meslek için yaratmış olduğu kahramanlardır ki, bütün bir gençliği, bütün bir ömrü bu yolda*

¹¹³ Zorlutuna, **Büyükanne**, L&M Yay., İstanbul 2005, s. 44.

¹¹⁴ Zorlutuna, **Büyükanne**, s. 17.

*harcarlar, harçayabilirler!*¹¹⁵ O, sonraki yıllarda yazdığı bir makalesinde de öğretmende bulunması gereken özellikleri şöyle sıralamıştır:

“1. Öğretmen “her şeyden evvel idealist”tir. 2. “Temiz değil en temiz”dir. 3. “Fedakâr” değil “en fedakâr”dır. 4. Faziletlidir.” Öğretmeni öğrenci için bir “model” olarak gören yazar, öğretmende bulunması gereken özelliklerin ideal özellikler olması gerektiğini düşünmektedir. Halide Nusret ‘insanüstü’ bir meslek olarak gördüğü öğretmenlik mesleğinin hata kabul etmeyeceğine inanır.¹¹⁶

Halide Nusret, okulda verilen eğitimin yanında, evde ve okul dışında verilen eğitime de dikkat edilmesi gerektiğini, okul dışında verilen eğitimin öğrenci üzerinde büyük tesirler bıraktığını düşünmüştür. Onun için özel olarak tutulan mürebbiyelere pek sıcak bakmamıştır. Mürebbiyelerin genelde yabancı olduğu, onların yetiştireceği çocukların kendi kültürlerine yabancı yetişmelerine sebep olacaklarını savunmuştur. Bununla beraber Halide Nusret, özel öğretmenler konusunda da pek olumsuz düşünmemiştir. Eserlerinde kendisini yetiştiren hocalarına karşı hep olumlu düşüncelerde olmuştur.

Yazar, öğretmenlik hayatı boyunca planlı ve titiz biri olmasına rağmen kendisi dışında oluşan düzensizliklerden şikâyetçi olmuştur. Ders programının sürekli değişmesine, planlanan toplantıların belirlenen gün ve saatte yapılmamasına tepki göstermiştir. Bu durumun öğretmenlerin meslek aşkını kırdığını ifade etmiştir.

Zorlutuna, öğretmenliği övdüğü kadar gerek kendisini ve gerekse öğretmen arkadaşlarını da eleştirmekten çekinmemiştir. Meslektaşları arasında az da olsa “uygunsuz” öğretmenlerin olduğunu, bunu da hastalık olarak ifade etmiştir. Hastalıktan kurtulmak için ise, “sapasağlam olmak için mikroplardan kurtulmanın çaresine bakalım” demiştir.¹¹⁷

Halide Nusret için çocuk bir yaşam kaynağıdır. Onlarsız yaşayamayacağını, onların sevgi ve selamlarına ihtiyacı olduğunu şöyle dile getirir:

“Evet, okul kasketleri altında gezen genç başlar!

Güzel düşüncelerle, garip endişelerle, büyük emellerle dolu renk renk,

Kız ve erkek, çocuk başları!...

¹¹⁵ Zorlutuna, **Benim Küçük Dostlarım**, s. 86.

¹¹⁶ Coşkun, *a.g.e.*, s. 474.

¹¹⁷ Coşkun, *a.g.e.*, s. 474.

Onlar benim içimde, benim canımdadırlar! Yaşamak için onların selamlarına ihtiyacım vardır.”¹¹⁸

Yazar, her bir öğrenci “henüz okunmamış bir şiir kitabıdır.”¹¹⁹ der. Çocukları anne edasıyla seven Halide Nusret yıllarca hizmet ettiği çocuklarını unutmamış ve onlara emekli olduktan sonra da hizmet etmeyi borç bilmiştir. Yazmış olduğu *Benim Küçük Dostlarım* adlı eserini yıllarca emek verdiği küçük dostlarına hitaben yazmıştır. Halide Nusret, “eserinde öğrencilerine yönelik anılarını anlatırken aynı zamanda onların kişiliğinde çocuklara örnekler sunmuştur. Yazar, vatan sevgisi, aile sevgisi, dürüstlük ve çalışkanlık gibi birçok temayı işlediği bu eserinde, çocukları doğru davranışlara yönlendirerek edebiyatın eğitici yönünü de ön plana çıkarmıştır. Halide Nusret çocukluğu, gençliği ve mesleki hayatı ile çocuklara örnek bir kişidir. Yazar, bu eserinde birtakım temaları işleyerek çocuklara vatan ile millet sevgisini aşılamış, zorluklarla mücadele etmenin yollarını göstermiş ve başarıya ulaşmanın değerini anlatmıştır.”¹²⁰

Halide Nusret okuldaki eğitime önem verdiği kadar anne babanın verdiği eğitimi de önemsemiştir. O, annenin ilk öğretmen olduğunu savunur. Nitekim kendi hayatı buna en güzel örnektir. Anne ve babasının verdiği eğitim kendisine hayatı boyunca yol gösterici olmuştur. Gerek bir anne olarak çocuklarına ve gerekse bir eğitimci olarak öğrencilerine verdiklerinin temelinde anne ve babasının öğrettikleri yatmaktadır. Akın da, “Bireyi hayat boyu yönlendirecek en etkili ve kalıcı eğitim aileden alınır. Ailedeki ilişkilerin sağlıklı olması başarıyı artırır.”¹²¹ der. Roman karakterlerinde de bunu öne çıkarır; “Roman kahramanı olan anneler hem evde çocukları ile ilgilenirler, hem de onların okul eğitimi almalarını isterler. Bunun tek istisnası *Aşk ve Zafer* romanındaki Zemzem Hanım’dır. Zemzem Hanım oğlunun okula gitmesini istemez. Yazar, Cumhuriyet’in 46. yılında yazdığı bir yazıda annenin çocuğun eğitimi konusundaki fikirlerini yazmıştır. Ona göre her anne çocuğuna, Türk tarihi ile gurur duymayı öğretmelidir. Çocuklara millî duyguyu aşlamak çok önemlidir ve bu öncelikle annenin görevidir:

¹¹⁸ Zorlutuna, **Benim Küçük Dostlarım**, s. 115.

¹¹⁹ Coşkun, *a.g.e.*, s. 474.

¹²⁰ Ay, *a.g.t.*, s. 120.

¹²¹ Akın, H., “*Millî Edebiyat Dönemi Romanlarında Çocuk Eğitimi*”, **Turkish Studies**, Volume 4/8 Fall 2009, s. 428.

“Her Türk annesi, imanlı göğsünden taşan ak sütle birlikte bu ak ve berrak duyguyu da çocuklarının damarlarına akıtmamış olsaydı, nesilden nesile iftiharla devrettiğimiz o muhteşem mazinin sahibi olabilir miydik?

Büyük Türk milletinin aydın geleceği de yine, millî duygularının sağlam temeli üstünde emniyet ve kuvvetle yükselecektir. Biz Türk anaları buna inanmışız, buna inanıyoruz, buna inanacağız!”¹²²

2.3. Din Dersi ile İlgili Düşünceleri

Halide Nusret’in hem bir eğitimci hem de dindar bir kadın olması kendisini din dersleri konusunda duyarlı kılmıştır. O, “Din’in cemiyet içindeki kurtarıcı ve yapıcı kudretine”¹²³ bütün varlığı ile inandığı için din dersleri tartışması üzerinde büyük bir duyarlılıkla eğilmiştir. Derslerin nasıl verilmesi gerektiğini, eksik ve fazlalıklarının neler olduğunu yazdığı makalelerde dile getirmiştir. Hocası Aziz Haydar’ın kaleme aldığı bir makalesinde “Kuru din derslerinin gereksiz olduğunu” belirtmesi üzerine, buna karşı çıkmıştır. Halide Nusret:

“Kuru din derslerinden maksat abdest, namaz, din kaideleri mi? Bunları öğrenmek, bilmek her Müslüman’a farzdır.”¹²⁴ demiştir.

Halide Nusret, okullardaki din derslerini laiklik karşıtı bir durum olarak görmez ve bu konuda yapılan eleştirileri de yersiz bulur: “Yanlış anlaşılın, yanlış tatbik edilen ve sadece Müslüman Türk çocuklarını Müslümanlıktan uzaklaştırmaya yarayan bir dinsizlik taassubu halindeki laiklik artık bundan sonra olsun susmayı bilse de gerçek Müslümanları rencide etmese ne iyi olacak.”¹²⁵

Halide Nusret, din eğitiminin kendisinde olduğu gibi küçük yaşlarda verilmesi gerektiğini ve bunun devlet eliyle verilmesi lüzumunu savunur: “Milletin ana babası demek olan büyüklerimiz de, bence, ilkokullara-bilhassa ilkokulların son iki sınıfına-din dersleri koymayı kendilerine vazife bilmelidirler.”¹²⁶ O, din derslerinin ilkokul müfredatına konulduğu 1950 yılında, dersin konulmasını büyük bir sevinçle karşılamış, adeta bir bayram günü edasıyla sevinmiştir. O dönemde yapılan kısır tartışmalar sonunda dersin konulmasını Türk gençliğinin yabancı ve zararlı ideolojilerden

¹²² Zorlutuna, “Cumhuriyet’in 46. Yılında”, *Ayşe*, Yıl. 1, S. 10, Ekim 1969, s. 3.

¹²³ Zorlutuna, “Din Dersleri”, *Kadın Gazetesi*, Yıl. 4, S.195, 20 Kasım 1950.

¹²⁴ Zorlutuna, “Din Dersleri”

¹²⁵ Zorlutuna, “Din Dersleri”

¹²⁶ Zorlutuna, “Din Dersleri”

korunması adına çok önemli görmektedir. Halide Nusret, din dersleri almamış bir gençliği “Hayvan sürüsü”nden farksız görmektedir.

Halide Nusret’in din eğitimi konusundaki ısrarı onun milliyetçilik anlayışı ile açıklanabilir. Ziya Gökalp’ın savunduğu Türklük, İslamlık ve muasırlık fikirleri Halide Nusret’in düşünceleri ile paralellik gösterir. Gökalp’in şu sözleri Halide Nusret’in din dersleri ile ilgili fikirlerini destekler niteliktedir. “Bir Türk babası, çocuğunun Türkçe konuşmamasına, Türkçe okuyup yazmamasına, Türk tarihini bilmemesine rıza gösteremez, aynı zamanda İslâm itikat ve ibadetlerini bilmemesini, İslâm tarihinden bihaber kalmasını da tasvip edemez. Bu baba çocuğunun Türk ve İslâm olarak büyümesini istediği gibi, muasır bir insan olarak yetişmesini de arzu eder. O halde bizim için tam bir terbiye üç kısımdan mürekkeptir: Türk terbiyesi, İslâm terbiyesi, Asır terbiyesi.”¹²⁷

Halide Nusret dinin küçük yaşta öğretilmesi gerektiği ile ilgili olarak eserlerinde birçok örnek vardır. *Büyükanne* adlı eserinde Selim isimli küçük karakterin sorduğu, “Büyükanne, Allah’ın rengi beyaz mıdır? sorusuna Büyükanne: “Bu da ne demek Selim? Allah’ın rengi, biçimi olmaz. O hiçbir yaratığa benzemez, çocuğum. O tek yaratıcıdır.” Yine sorular peş peşe gelir ve büyük anne büyük bir sabırla dinleyerek şu cevabı vermiştir. “Doğrudur. Hepsi, hepimiz Allah’ın emri ile büyür, yetişir, olgunlaşırız. Ama bu demek değildir ki Allah toprağın altındadır. Hâşâ! Allah’ın kuvveti her tarafı tutmuştur Selim. O her yerde hazır nazırdır. Hepimizi görür, her yaptığımızı, hatta her düşündüğümüzü yalnız o bilir. Çocuk belki de hiçbir şey anlamıyordu ama yinede hayran hayran dinliyordu”¹²⁸ Bu örnek ve birçok metinde olduğu gibi Halide Nusret çocuklara annelik şefkatiyle yaklaşmış ve onların anlayacağı şekilde anlatmıştır. Bu günümüz öğretmenlerine örnek bir tavır olarak karşımıza çıkmıştır.

2.4. Okul İle İlgili Düşünceleri

2.4.1. Yükseköğretim

Yazar, eserlerinde üniversite eğitimini daima desteklemiştir. Romanlarındaki karakterlerinin yüksekokulu okuması gerektiğini savunur. *Sisli Geceler* romanında Zehra isimli karakterinin dönemin yüksekokulu Darülfünun’a devam ettiğinden bahsedilir. Yine aynı romanda Nüzhet adlı karakterinden bahsederken “Darülfünun’a

¹²⁷ Gökalp, **Makaleler VIII**, (Haz: Ferit Rağıp Tuncor), Kültür Bakanlığı Yay, 1981, s. 13.

¹²⁸ Zorlutuna, **Büyükanne**, s.16-17.

gidip gitmediğini, gitmiyorsa onu zorlamalarını ister.” Çünkü iyi bir şair olmak için aynı zamanda iyi bir eğitim almak gerekir. Bu düşünce romanda sık sık Sacide'nin avukat eşi Kenan tarafından dile getirilmiştir. “Nüzhet, Darulfünun'a gidiyor mu? Gitmiyorsa sıkıştırın ablacığım. Her zaman Kenan'ın söylediği gibi iki ifail, bir tefaille iş bitmiyor.”¹²⁹

2.4.2. Yabancı Okullar

Halide Nusret yabancı okullara pek olumlu bakmamıştır. O, yabancı okulların öğrenciyi sahip olduğu değerlerden uzaklaştırdığına inanmaktadır. Bu okulların Hristiyanlık propagandası ve misyonerlik faaliyetlerinde bulunması onu rahatsız etmiştir.¹³⁰ Kızı Emine Işınso ile yaptığımız görüşmede, annesinin bu okulların ülkemizi yıkmak için propaganda yaptıklarını, Müslüman evlatlarına pek iyi şeyler öğretmediğini düşündüğünü, dolayısıyla o okullara hep şüpheyile baktığını ifade etmiştir. Zorlutuna'nın mesafeli yaklaştığı Yabancı okullar, Osmanlı'nın güçlü olduğu dönemde de olmasına rağmen toplum üzerinde herhangi bir baskı kuramamışlardır. Ne zaman ki Osmanlı devleti zayıfladı onlar da bu durumu fırsat bilip hem eğitim hayatına hem de devlet yönetimine tesir etmeye başladılar.¹³¹ Yazar, *Gül'ün Babası Kim* adlı eserinde roman karakteri olan Mecla'nın aldığı eğitimden bahsedilirken, Mecla'nın yabancı okulda aldığı eğitimin kendi hayatında nelere yol açtığını kendi diliyle ifade etmiştir. “Dünyada, sevdiğim, bağlandığım inandığım hemen hemen hiçbir şey yoktu. Beni yedi yaşında, süt damlası bir çocukken, kaldırıp attıkları mektepti. Bütün sevdiğim, inandığım şeylerden yavaş yavaş boşaltmışlar; fakat yıktıkları kıymetlerin yerine aynı kuvvette başkalarını ikame edememişlerdi. Ruhum ve kafam bir ihtilal, bir herç ve merç içinde harap olmuş gitmişti... Memleketimi hakir, milletimi sefil, mukaddesatımı gülünç görüyordum. Yalnız hürriyet istiyordum, bila kayıt ve şart (kayıtsız ve şartsız) hürriyet! Bir de doğruluğa kıymet veriyordum, yalandan müteneffirdim (iğrenirdim). O kadar. Her tarafı çürümüş benliğimde kalan yegâne sağlam nokta bu idi.”¹³² Mecla bu ifadeleri ile yanlış okul tercihlerinin düşürdüğü durumları açık açık ortaya koymuştur. Okulda verilen eğitim kişinin bakış açısını belirleyen önemli bir etkidir. Eğer verilen

¹²⁹ Zorlutuna, *Sisli Geceler*, İkbâl Kitabevi, İstanbul 1943, s. 46.

¹³⁰ Erdal, *a.g.t.*, s. 411.

¹³¹ Adıyaman, H., “*Yabancı Okul Bunalımı: Gül'ün Babası Kim?*”, *Neşehir Hacı Bektaş Veli Ü. SBE. Dergisi*, 6 (1), 2016, s. 18.

¹³² Zorlutuna, *Gül'ün Babası Kim*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 2002, s. 93-94.

eğitim, bireyin yaşadığı toplumla zıt düşüyorsa kişi aldığı eğitim ile uyumsuz bir kişi olur, istikbali etkilenir ve olabilecek olumsuzlukların önüne geçmek zor olur.¹³³

¹³³ Erdal, *a.g.t.*, s. 414.

2.5. Çocuklara Vasiyeti

Zorlutuna, öğretmenlik yıllarında emeklilik yıllarını düşünmüştür. Emekli olduğunda onu en çok üzecek durum, canından çok sevdiği öğrencilerin kendisine yabancı olmasıdır. Onun için Halide Nusret'in en sevdiği varlıklar olan çocuklara şu vasiyeti çok manidardır:

“Şimdi çocuklar, çocuklarım, beni iyi dinleyin:

Yaşınız ister yedi, ister on yedi, hattâ ister yirmi yedi olsun, başınızda eğer okul kasketi taşıyorsanız yolda size gözleri şefkat ve hasret yaşlarıyla dolu olarak bakan ihtiyarları hemen selâmlayınız! Ve eğer, rastladığınız bir tabutun içinde bir öğretmen varsa, onu birkaç adım olsun takip etmekten çekinmeyiniz!

Bu suretle bir borç ödemiş, bir iyilik etmiş ve Tanrı'nıza bir adım yaklaşmış olursunuz!”¹³⁴

¹³⁴ Zorlutuna, **Benim Küçük Dostlarım**, s. 121.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. HALİDE NUSRET ZORLUTUNA'NIN ESERLERİNDE DİN

“Yaradan’la vermiş el ele:

Koşuyor: iyiye, doğruya, güzele.”¹³⁵

H.N.Z

3.1. Din

İnsanoğlu başıboş olduğu zaman yanlışa ve mutsuzluğa düşer. Bunun içindir ki insanlar kendisini her yönüyle mükemmel yaratan ilahi kudret’e sığınma ihtiyacı hissetmiştir. Bu sığınma ve güvenme duygusu, din ile karşılanmaktadır. Bu yönüyle Halide Nusret, yaşantısında ve eserlerinde görüldüğü gibi kendisini “dindar”¹³⁶ olarak ifade etmektedir. Hakk’a inanan ve inancını halkıyla birlikte, hakkıyla yaşamının gayreti içinde mütevazı bir hayat yaşamıştır. Onun hayatının her döneminde din belirleyici rol oynamıştır. Bunu eserlerinde de görmekteyiz. Kahramanlarının çoğunun din eksenli olması bunu açıkça ortaya koymuştur. Zorlutuna aldığı dini terbiyeyi ömür boyu sürdürmüş ve özellikle yaşı ilerledikçe dindarlığı daha çok artmıştır. Kendisini yalnız ve aciz hisseden insandaki “Ben”in üstünde bir varlıkla birleşmesi sonucunda huzur ve saadet duygusu doğar. Mehmet Kaplan’ın dediği gibi: “Kendini bu dünyada yalnız ve şaşkın hisseden insan, bir dost, bir kurtarıcı ve yol gösterici arar. Böyle birini buldumuydu ona bir çocuğun annesine veya babasına sarılması gibi sarılır. Dinler ve tarikatlar insanlığın en eski çağlarından ve şahsi olarak ilk çocukluk yıllarından kalma bu derin ‘korku’ ve ‘sığınma’ duygusuna cevap verirler”¹³⁷ Kaplan’ın bu sözleri yukarıdaki durumu desteklemiştir.

Halide Nusret dini, sosyolojik ve tasavvuf olmak üzere iki açıdan ele alır. “ilk makalelerinden “Dedikodunun Dedikodusu”nda peçeyi ve kafesi marazi bir muhabbetle sevdiğini, minare ve çeşmelere gönül bağladığını”¹³⁸ belirterek kendisini “mutaassıp”

¹³⁵ Zorlutuna, “Meslek Hatıraları”, **Türk Yurdu Dergisi**, 3.cilt., 50.yıl, s. 51.

¹³⁶ Zorlutuna, “Din Meselesi”, **Kadın Gazetesi**, Temmuz 1948.

¹³⁷ Kaplan, M., **Cumhuriyet Devri Türk Şiiri**, 2. Bsm., İstanbul 1975, s. 425.

¹³⁸ Zorlutuna, “Dedikodunun Dedikodusu”, **Süs**, S.32, 19 Kanunsani,1340.

olarak kabul eder. Yazıyı, makaleyi yazdığı dönemin şartları içinde değerlendirmek gerekir. İkinci olarak dini, pozitivizmin karşısında bir olgu olarak ele alır. Berkson felsefesiyle Yahya Kemal başta olmak üzere pek çok aydının yöneldiği maneviyat ve din”¹³⁹ Halide Nusret’te de benzer bir süreç olarak kendini göstermiştir.

Halide Nusret din konusunda “*Din Meselesi*” adlı makalesinde “Dinsizliğin moda olduğu”¹⁴⁰ zamanlarda çok çektiğini ve birçok olaya maruz kaldığını ifade etmiştir. Ona göre, “Hz. Muhammed’in yaymış olduğu din-i mübin en üstün dindir.”¹⁴¹ diyerek “Dünyanın gerçek bir cennete dönmesi” için de, Müslümanların “Yüksek faziletleri olan dinimizi”¹⁴² tatbik etmeleri ile mümkün olacaktır demiştir. Allah’ın en güzel nimetleri bizler için yarattığını vurgulayarak inkâr etmenin Müslüman’a yakışmadığını, gerçek dindarlığın güzellikler karşısında şükretmek olduğunu ifade eder. Kur’an-ı Kerimde “Bu yüzden Allah onlara dünya nimetini de Ahiret nimetini de fazlasıyla verdi. Allah işlerini iyi yapanları sever. (Âl-i İmran 148)”¹⁴³ ayeti bize bu nimetlerin en güzel şekliyle Allah tarafından sunulduğundan bahseder. Cenab-ı Hak bizlere verdiği nimetler karşısında ayette de belirtildiği gibi en güzel nimetleri bağışlayacağını buyurmuştur.

Halide Nusret, yaşantısında olduğu gibi din ile ilgili olarak öne sürdüğü fikirlerinde de saf ve temiz din anlayışını savunmuştur. O, bunu *katıksız, bozulmamış din* şeklinde ifade etmiştir. O, “dinimize cahil softaların yaptığı kötülüğü ehl-i salıp orduları yapamaz” sözü ile batıl ve cahilce yapılanları eleştirmiş ve bunların dinimize zarar verdiğini savunmuştur. Taassupkârlığı ve körü körüne bağlanmayı reddetmiştir. Yaratanın her şeyi akıl ve mantık ölçüsünde yarattığını ve yaşantımızın da bu çerçevede olması gerektiğini savunmuştur. Yazar, bu yaklaşımı ile Ziya Gökalp’ı örnek almıştır. Gökalp, “hakiki” kelimesine vurgu yaparak, “hakiki İslâm akide ve anelerini hem bidayette Arap kavminden intikal eden, hem de bilahare sair kavimlerden istiare olunan âdet ve bid'atlardan tefrika ikdam edecektir.” İslam’a Arap dünyasından ve diğer kavimlerden giren bidatlerin temizlenmesi gerektiğini düşünür.¹⁴⁴ Ve kendisi de “cahil softaların mükemmel dinimize ekledikleri her türlü saçmalıklardan uzak hakiki ve ciddi

¹³⁹ Coşkun, **a.g.e.**, s. 468.

¹⁴⁰ Zorlutuna, “*Din Meselesi*”, **Kadın Gazetesi**, 12 Temmuz 1948.

¹⁴¹ Zorlutuna, “*Din Meselesi*”

¹⁴² Zorlutuna, “*Din Meselesi*”

¹⁴³ Karaman H. ve diğerleri, **Kur’an Yolu Meali**, Türkiye Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., 2. Bsk., Ankara 2014, s.67.

¹⁴⁴ Gökalp, **Makaleler VIII**, s.15.

bir dindir”¹⁴⁵ sözüyle de Gökalp’ı desteklemiştir. Öne sürdüğü bu düşünceleri doğrultusunda samimi Müslümanlar için ise “Hakiki Dindar” kelimesini kullanmıştır. O, makalelerinde İslam dininin bozulmamışlığına vurgu yaparak gerçek Müslümanları tanıtmaya çalışmıştır. Halide Nusret, hakiki dindarların gericilikle suçlanmasına karşı çıkmaktadır: “İrticaı bu memlekette en evvel herkesten evvel hakiki dindarlar boğar”¹⁴⁶ der. Allah’ın insanlığı doğru yola sevk etmesi için indirdiği Kur’an’dan ve peygamber efendimiz Hz. Muhammed’in yolundan ayrılmadığımız müddetçe gerçek bir Müslüman olmuş oluruz.

Halide Nusret, cumhuriyetçi bir aydın olarak din ile devlet arasındaki münasebeti ise, dini rejim aleyhinde görmediği gibi İslam’ın Hz. Muhammed zamanında cumhuriyet ve demokrasi rejimini kurduğunu savunur.¹⁴⁷ Onun din telakkisinde asıl unsur Gökalp’ta olduğu gibi milliyetçiliktir. O, “Kur’an’ın Türk gencinin, halkının elinden alınmasını milletin yok oluşunu beraberinde getireceğini düşünür.”¹⁴⁸

“Asırlardan beri yüz binlerce Türk çocuğunun, uğruna kan ve can harcadıkları güzel bayrağı, milli namusun, milli şerefın bu kutsal temsilini bir okulun bayrak direğinde yırtabilen namert eller; ondan önce Kur’anlarını parçalamışlardır. Dinden, imandan boşalmış kıpkızıl bir vahşi ruhla mülevves ellerini güzelim bayrağa uzattılar.”¹⁴⁹ sözleri ile Kur’an’ın, bayrağın ve vatanın bir Türk genci için ne kadar değerli olduğunu ortaya koymuştur.

Halide Nusret gerek şiirlerinde gerekse diğer eserlerinde dini kavramları sıklıkla kullanmıştır. Yazdığı eserlerinde dini içerikli kelimeler kullanırken çok hassas davranır, özellikle din, Allah, mabet, dindar, iman, ahlak gibi kelimeleri sıklıkla kullanmıştır.

Kızı Emine Işınsu annesinin dindarlığı ile ilgili şunları anlatır:

“Dindar bir kadındı, milletine ve dinine çok bağlı idi. kendisinin hayatta en çok üzerinde durduğu konular milleti ve dinidir. Hiçbir zaman dini baskı unsuru olarak kullanmadı. Namazlarını aksatmamaya özen gösterir, kimseye de baskı yapmazdı. Dini konularda derin bir bilgiye sahipti.”¹⁵⁰

¹⁴⁵ Zorlutuna, “*Yine Din Meselesi*”, *Kadın Gazetesi*, Yıl: 3, nr: 126, 25 Temmuz 1949.

¹⁴⁶ Zorlutuna, “*Yine Din Meselesi*”

¹⁴⁷ Zorlutuna, “*Yine Din Meselesi*”

¹⁴⁸ Coşkun, *a.g.e.*, s. 470.

¹⁴⁹ Zorlutuna, “*Yine Din Meselesi*”

¹⁵⁰ Kızı Emine Işınsu ile 23.03.2013 günü saat: 13.00’te yaptığımız görüşmeden.

Gürsoy, onun dini yaşantısını şöyle anlatmaktadır: “Errahman Sûresini çok severdi. Onun için, Ankara’mızın değerli mevlithan ve hafızlarından ziyaretine gelenlerden Errahman Sûresini dinledikten sonra, kendisini en bitkin hissettiği anlarında bile dipdiri olur, hâfızların ellerini öpmeğe yeltenirdi. Hacı Bayram-ı Veli Hazretlerinin, "Noldu bu gönül, noldu bu gönül" ilâhisinde en çok sevdiği mısra, “Gerçi ki yandı, gerçeğe yandı” mısrası idi. İlâhiyi okuyanlar o mısralara gelince, mutlaka kendisi de katılır ve “Gerçi ki yandı, gerçeğe yandı” sözleriyle âdeta kanatlanırdı. Doktorların “gidemez” diye rapor verdiği ve ısrar ettiği halde hac farzını yerine getirmekteki ısrarı, kendisini hacca uğurlarken “acaba tekrar görebilecek miyim?” endişesiyle gözyaşlarını tutamayanları, dinçleşmiş ve gençleşmiş bir yapıyla hacdan dönünce şaşırtmıştı”¹⁵¹

3.1.1. Aldığı Din Eğitimi

Halide Nusret’in din eğitimi ile ilgili düşüncelerini aktarmadan evvel aldığı din eğitimi üzerinde durmak gerekir. Çünkü aldığı din eğitimi yaşamının son anına kadar onu etkilemiştir. Yazar, daha hayatının ilk yıllarında iken dini eğitimi almaya başlamıştır, O, annesinden aldığı ilk dersi, *Bir Devrin Romani* isimli kitabında şöyle anlatmıştır:

“Eüzu billahi mine’ş-şeytani’r-racim.

-Eüzu billahi mine’ş-şeytani’r-racim.

Bismillahi’r-rahmani’r-rahim.

-Bismillahi’r-rahmani’r-rahim.

Rabbi Yessir.

- Rabbi Yessir.

Ve la tuassir.

-Ve la tuassir.

Rabbi temmim.

- Rabbi temmim.

Bi’l-Hayr.

- Bi’l-Hayr.”¹⁵²

Halide Nusret ilk dersine başlarken Allah’ın adıyla başlayarak Allah’tan kendisine kolaylık vermesi için duada bulunmuştur. Anne Ayşe Nazlı Hanım’ın,

¹⁵¹ Gürel, a.g.e., s. 13.

¹⁵² Zorlutuna, *Bir Devrin Romani*, s.11.

çocuğunun geleceğini düşündüğü için ona öğrettiği ilk şey besmeledir. Böylelikle evladının hayırlı bir evlat olması için Allah'a duada bulunmuş ve bunun için çabaladığı görülmektedir. Halide Nusret annesi ile birlikte yukarıdaki duayı yaptıktan sonra Ayşe Nazlı Hanım küçük kızına o dönemin geleneğine uygun olarak dört yaş, dört ay, dört günlük iken okuma öğretmeye başlamıştır.

“Annem ince, zarif parmağını önümüzdeki kitapta ince uzun bir çizginin üzerine koydu:

- Elif! dedi.

- Elif! dedim.

Dümdüz, sapsade, güzelim Elif!

Sonra bir ikinci harf.

-B.

-B.

ve işte böylece ben -bütün çağdaşlarım gibi- dört yaş dört ay dört günlük iken ilk dersimi yapmış oldum.”¹⁵³

Halide Nusret'in annesinden aldığı ilk ders, onun eğitiminin temelini oluşturmuştur. Bu eğitim aile içerisinde devam etmiştir. Osmanlı eğitim sisteminin dini esaslara dayalı olması, onun aldığı eğitim ile paralellik gösterir. Halide Nusret ailesinin eğitime verdiği önem ve kendisinin din konusundaki hassasiyeti sebebiyledir ki, yaşlılarına göre daha iyi bir din eğitimi almıştır.

Halide Nusret'in ailesinden almış olduğu din eğitimi ve terbiyesi, hayatının her döneminde kendini hissetmiştir. Ailesinin yaşantısının temelinde yer alan din, hem onun hem de ailesinin yaşantısına yön vermiştir. “Annesinin yaşam biçimini destekleyen rahmetli büyükbabasının mürşit-mürit ilişkileri ve babasının hoşgörülü dindar kimliği, dinin Halide Nusret'in yaşamındaki doğal rolünü pekiştirmiştir.”¹⁵⁴ O, aldığı din eğitimi sayesinde okulun örnek öğrencisi olmuştur. Din dersi sınavında öğretmenlerine verdiği cevaplarla aldığı dini eğitimin ne kadar önemli olduğunu ortaya koymuştur. Din dersi imtihanında hocası ona:

“- Hanım kızım Cenab-ı Hakk'ın varlığını nasıl bilir, neyle ispat edebilirsin? diye sordu.

¹⁵³ Zorlutuna, **Bir Devrin Romani**, s. 12.

¹⁵⁴ Akbulut, N., “*Otobiyografiler, Kendini ve Yaptıklarını Önemsemektir*”, **Diyalog**, 2015/1, s. 56-67.

Birdenbire aklıma babamdan mı, yoksa hocamdan mı öğrendiğim, hatırladığım Farsça bir beyit geldi ve dudaklarımdan döküldü:

- Berk-i direktan-ı sebzdernezer-i huşyar her verak-ı defteristma'rifet-i Girdigar!

Manası:

“Uyanık olan insanın gözünde, ağaçların yeşil yapraklarının her biri Allah’ın varlığını, yüceliğini belirten bir defterdir.”¹⁵⁵ şeklinde verdiği cevapla nasıl bir din eğitimi aldığını ortaya koymuştur. Yine onun aldığı dini eğitime en güzel örneklerden bir tanesi de, bir Ramazan günü sahur vaktinde duygularını şöyle anlatır: “Biz Fahriye ile sahura kadar oturur, sahur yemeğini yedikten sonra da uyumaz, yıldızların ağaran sabah içinde bir bir sönuşlerini temaşa ederdik. Sonra huşu içinde sabah namazını kılar, gene kafesi sürülmüş pencerenin önünde oturup güneşin doğmasını beklerdik. Bu bizim en büyük zevkimizdi.”¹⁵⁶ sözleri ile hem o günleri anmış hem de Ramazan ayının kendisindeki tesirini ortaya koymuştur. Yine Halide Nusret’in aldığı dini terbiyenin hangi temele dayandığının en güzel örneği Kerkük yıllarında yaşadığı şu çok manidar olaydır. Kerkük’te ilk günlerinde evlerine Kerkük’ün ileri gelenleri tarafından babasının haberi olmadan torbalarla pirinç getirilmişti. Bunu gören mutasarrıf Avnullah Bey çok sert tepki gösterir.

“Annem:

- Burada adetmiş, bey... derken babam yeniden gürlledi:
- Ben böyle adet bilmem, istemem... İşte koskoca Osmanlı İmparatorluğu bu sakim adetler yüzünden acınacak hale düştü. Devlet batıyor hanım, batıyor... Hediye imiş... Hediye, hısım akraba arasında, yakın ahbablar arasında verilir, alınır. Bana pirinç hediye eden adam kim imiş?.. Efendim?

Annem ismi tekrarladı. Babamın yüzü şimdi sararıyordu:

- Gördünüz mü? dedi. Hiç tanımadığım bir insan. İlk günden iki çuval pirinçle mutasarrıfın sakalını ele alacak. Arkadan bir başkası yağ “hediye” edecek, bir üçüncü fasulye... bunları kabul edene sonra altınlar gelir... Sonra mutasarrıf, eşrafın, ağaların kuklasıdır; arada biçare ahali ezilir, ne olursa millete olur; fakir fukaraya olur, şimdi anladınız mı?”¹⁵⁷ şeklindeki davranışları Halide Nusret’in hayatını şekillendirmiştir. O

¹⁵⁵ Zorlutuna, **Bir Devrin Romani**, s.107.

¹⁵⁶ Zorlutuna, **Bir Devrin Romani**, s.107.

¹⁵⁷ Zorlutuna, **Bir Devrin Romani**, s.47.

şu cümlesiyle nasıl etkilendiğini ortaya koymuştur: “Sekiz yaşında kulaklarımdan kalbime akmış olan o güzel ses, beni daima uyarmış, aydınlatmıştı.”¹⁵⁸ Halide Nusret bu yaşadığı olayın kendisinin ömür boyu zihninde yer ettiğini belirterek, küçük yaşta ailenin çocuk üzerindeki etkisinin ne kadar önemli olduğunu da vurgulamıştır. Din eğitiminin en önemli kaynağının aile olduğu düşünüldüğünde anne ve babanın daima örnek kişilik olarak kendilerini düşünmeleri, ev içerisindeki hal ve hareketlerine dikkat etmeleri gerekir.

Halide Nusret eserlerinde din eğitimi ile ilgili olarak eğitici tarzda dini bilgileri okurlarına sunmuştur. Eserlerinin arasında yazarın hayatıyla uyuşan *Büyükanne* isimli romanında bunları görmek mümkündür. Romanda Büyükanne dindar bir insandır, bu açıdan roman aslında biyografik bir özelliğe sahiptir. Büyükanne torunlarına dini bilgiler kazandırır, sorulan sorulara çocukların anlayabileceği uygun cevaplar verir: “Doğrudur. Hepsi, hepimiz Allah’ın emri ile büyür, yetişir, olgunlaşırız. Ama bu demek değildir ki Allah toprağın altındadır. Hâşâ! Allah’ın kuvveti her tarafı tutmuştur Selim. O her yerde hazır nazırdır. Hepimizi görür, her yaptığımızı, hatta her düşündüğümüzü yalnız O bilir.”¹⁵⁹

3.1.2. Bazı Dinî ve Ahlâkî Hususlara Yaklaşımı

3.1.2.1. İbadetler

3.1.2.1.1. Namaz

Zorlutuna, ibadetlerini yerine getirmede hassas davranır, gittiği yerlerde ibadetlerini aksatmadan yerine getirirdi. Yedi yaşından itibaren beş vakit namaz kılmaya başlamıştır. Kızı Emine İşinsu’nun ifadesiyle “beş vakit namaz kılan” Halide Nusret, çevresindekileri de dine bağlı yaşamaya teşvik eden biridir. Çevresindeki insanlara da bu konuda örnek olur ve onları ibadetlerini yapması hususunda teşvik ederdi. Ama hiçbir zaman şöyle veya böyle yapacaksınız diye zorlamazdı. Gittiği bir ev ziyaretinde kendisine söylenen şu sözler onu mutlu etmiştir:

“- Teyzeciğim, seccade aldım, içine başörtü, tesbih de koydum... Bu defa utanmayacağım, dört gözle bekliyorum sizi.”¹⁶⁰

¹⁵⁸ Zorlutuna, **Bir Devrin Romani**, s.50.

¹⁵⁹ Zorlutuna, **Büyükanne**, s. 17.

¹⁶⁰ Zorlutuna, **Bir Devrin Romani**, s. 295.

Namaza çok önem verir, “-Hiç seccadesiz kız gelin edilir mi?” sözüyle dinin aile üzerindeki önemini ortaya koymuş ve ailenin temelinin maneviyatla kurulmasının önemini vurgulamıştır. Kendisini namaz kıldığı için eleştiren, küçümseyen insanlara da cevaplar vermiştir. Bir seferinde:

“-Ay, siz namaz mı kılarıyorsunuz?”

Gayet sakin cevap verdim:

-Evet.

- Beş vakit mi?

- Evet.

- Fazla gelmiyor mu?

Bu soruya kısaca “hayır” diyebilirdim ama diyemedim:

- Siz günde en az dört defa yemek yiyorsunuz, fazla geliyor mu?...yemek vücudun maddi gıdasıdır. Bazı insanlar içinde ibadet, manevi bir gıdadır, ruhun gıdası, cevabını verdim.”¹⁶¹

Töre Dergisi'nde Vasfiye İleri ile yaptığı röportaj sonrası İleri, onun namaz ile ilgili hassasiyetini şöyle dile getirir: “Çok eski dostmuş gibi sohbe başladık. Dini mevzua nasıl geçtik bilmiyorum. Bana, “Namaz kılıyor musunuz?” diye sordu. Ben de, “Evet, sabah namazını kılıyorum.” dedim. “Niçin yalnız sabah?” dedi. “Bu dağdağa içinde bu kadarını yapabiliyorum” diyecektim, fakat “Niçin yalnız sabah” diyen ses beni o kadar sarsmıştı ki konuşamadım. Ve ertesi gün şükürler olsun onun dediği gibi oldu. Bundan dolayı iltifatlarına o derece mazhar oldum ki bana “Ruhumun öz kardeşi” dediler. Son işittiğim sözü “Vasfiyem, seni çok seviyorum” oldu. Her nefesinde Allah Kelâmı vardı. Onunla buluşacağıma öyle inanıyorum ki, düştüğüm boşluktan bu duygu ile kurtuluyorum.”¹⁶² Tunalı, ondan bahsederken, “yedi yaşından beri kıldığı beş vakit namaza, anne, öğretmen, şair ve yazar olarak hizmetlerine güvenmeyen, sadece O'nun rahmetiyle buluştuğu vakit kul olabileceğine inanan samimi bir Müslüman'dı. İbadetleri ile övünmez, hep dervişlik terbiyesi ile iç içe olmuş eski zaman Müslümanlığımızın anlayışıyla, acz içinde görünürdü. “el-fakru fahrî”¹⁶³ hadis-i şerifinin manasını büyük bir hassasiyetle duyar ve böbürlenmekten uzak kalmaya itina ederdi.”¹⁶⁴ Şeklindeki sözleri ile Halide Nusret'in nasıl bir Müslüman profiline sahip olduğunu bizlere aktarır. Kızı

¹⁶¹ Zorlutuna, **Bir Devrin Romani**, s. 296.

¹⁶² İleri V., “*Ne Dediler*”, **Töre**, Temmuz 1984, S. 158, s. 25.

¹⁶³ el-fakru fahrî: “Fakirlik ile öğrenürüm” anlamına gelmektedir.

¹⁶⁴ Yağmur T., “*Halide Nusret'in Dönülmez Seferi*”, **Töre**, Temmuz 1984, S. 158, s.18.

Emine Işınsu ise annesinin son günlerini şöyle özetliyor: “Son on beş gün öncesine kadar namazlarını bırakmadı. Son iki-üç gün ağırlaştı ve ağzından Allah’tan başka bir söz çıkmıyordu. Biz buna çok şaşırmiştık. Son gün yanılmıyorsam cumartesi idi. Durumu ağırdı, komaya girmişti. Konuşamıyordu. Dilinin bir anda Allah kelamı ile açıldığını gördük. Yarım saat önce komalık olan ve konuşamayan annem birden bire konuşmaya başladı ve açık ve anlaşılır bir şekilde Allah dedi.”¹⁶⁵

3.1.2.2. Dinî Gün ve Gecelerin Edası

3.1.2.2.1. Bayram

Zorlutuna bayramları çok sever ve bu günleri bir sevincin, rahatlamamanın kaynağı olarak görür. O, bayramlar için: “Bayram!... Ne tatlı kelime!... Bu kelimeyi söylerken insan, dilinin üstünde ezilmiş bir fondan emiyor sanki. Daha önemlisi, ruhunda bir rahatlama, bir kanatlanma; belli sebeplere dayanmayan bir sevinç duyuyor... bu belki çocukluk yaşantımızın içine sımsıkı gizlenmiş bir güzel duygunun devamıdır.” diyerek adeta bayramı ve onun anlamını en güzel şekilde ortaya koymuştur. Beyatlı’nın şiirinde söylediği gibi: “Doludur gönlüm ışıklarla bu bayram sabahı”¹⁶⁶ mısrasındaki gibi, o da bayram günlerini sevinç içinde karşılar. Bayramlar sosyal adalet ve paylaşma duygularının en yüksek olduğu anlardır. Günümüzde sosyal paylaşım ve insan ilişkilerinin azaldığı bir dönemde bayramların bunu bir nebze olsun yaşattığı görülür.

Halide Nusret eski bayramları özlemle anar ve eski bayram havasının günümüzde olmadığını ve çocuklarımızın bu sevgiden mahrum olduğunu vurgular. “Çocukluğumda; evimizde ve bütün evlerde, konaklarda bayramlara verilen önemi, bayram için yapılan hazırlıkları düşünüyorum. Bunları anlatmağa kalksam sayfalar ciltler dolar. Bayramların gönüllerimize ve yuvalarımıza getirdikleri sevinçler ve şenliklerde kendilerine verilen önem nispetinde büyüktü. Biz bu hava içinde büyüdük, fakat yavrularımızı bu hava içinde büyütemedik. Yavrularımız sevinç, sevgi, saygı yerine, şuursuz bir nefrete, öfkeye, çatışmaya iten bir bunalım içindeler. Allah onlara yardım etsin!”¹⁶⁷ Bir diğer yazısında da kurban bayramı için “adaleti, sosyal eşitliği bir takım dini kanunlarla en iyi şekilde sağlamış bulunan İslâm Dininde “Zekât gibi”, “Fitre

¹⁶⁵ Kızı Emine Işınsu ile 23.03.2013 günü saat: 13.00’te yaptığımız görüşmeden.

¹⁶⁶ Beyatlı, Y. K., **Kendi Gök Kubbemiz**, İstanbul Fetih Cemiyeti Yay., İstanbul 1974, s. 9.

¹⁶⁷ Zorlutuna, “*Bayram*”, **Ayşe**, Aralık 1970, Yıl. 2, S. 24, s. 3.

gibi”, Kurban da bir içtimaî müessesedir.”¹⁶⁸ diyerek kurban bayramının önemini vurgulamıştır.

O, güzelim bayramların bu kadar anlamsız ve eski havasında kutlanamamasının altındaki sebebin; insanların İslam dinini doğru şekilde tatbik etmemesi ve dini yaşantılarında batıl ve hurafelere bel bağlamaları olduğunu savunur. Ayrıca şu sözlerle bunun sebeplerini apaçık ortaya koymuştur. “Güzelim İslâm Dini! Aslında, insan haklarına ve insan haysiyetine en büyük değeri vermiş olan, en mükemmel bir dindir! Yazık ki, insanlar -Gafiller, cahiller-yobazlar ve Allahsızlar onu asırdan aşıra, yıldan yıla ve dünden bugüne boza boza, çıkarlarına âlet ede ede bugüne getirmişlerdir.”¹⁶⁹ Ve bunu bize hakiki din diye telakki etmişlerdir.

3.1.2.2.2. Ramazan

Dinî gün ve geceleri çok seven Zorlutuna, onların ruhuna uygun bir ortam yaşamaya çalışmıştır. Onların faziletinden yararlanmak için gayret sarf etmiştir. *Bir Devrin Romanı* isimli eserinde geçen şu bölüm bunun en güzel örneğidir. “Biz Fahriye ile sahura kadar oturur, sahur yemeğini yedikten sonra uyumaz, yıldızların ağaran sabah içerisinde bir bir sönüşlerini temaşa ederdik. Sonra huşu içinde sabah namazını kılar, gene kafesi sürülmüş açık pencerenin önünde oturup güneşin doğmasını beklerdik. Manzara da gerçekten muhteşemdi. Bu bizim en büyük zevkimizdi.”¹⁷⁰ diyerek hem yaptıkları ile hem anlatımları ile bizlere örnek bir şahsiyet olmuştur.

3.1.2.3. Hurafe ve Batıl İnançlar

Halide Nusret, savunduğu gerçek katışıksız din anlayışı çerçevesinde dinden olmayan, batıl inanç ve hurafelerin dine zarar verdiğini ifade etmiştir. İslam’ın çok makul ve akılcı bir din olduğunu, hayatın her alanında zaten kolaylıklar getirdiğini insanların neden hurafelere bel bağladığına bir anlam veremediğini söyler. Bu düşüncelerini eserlerinde ve yazılarında sık sık dile getirmiştir. Kerkük’te yaşadığı dönemde yerli halkın sık sık ziyaret ettiği ve kendisinin de ziyaret ettiği bir türbeye duyulan inancı eleştirmiştir. “Orada “Baba Gurgur” namında bir velinin yattığı söylenir ve bütün oralar mukaddes sayılırdı. Sonradan birkaç defa ziyarete gitmiştik. Halkın bir inancı vardı: niyet tutup toprağı eşelerler; topraktan alev çıkarsa muradımız olacak diye

¹⁶⁸ Zorlutuna, “Kurban Bayramı”, **Töre**, Ekim 1982, Yıl. 12, S. 137, s. 12.

¹⁶⁹ Zorlutuna, *a.g.m*, s. 12.

¹⁷⁰ Zorlutuna, **Bir Devrin Romanı**, s. 101.

sevinirler, çıkmazsa olmayacak diye üzülrlerdi.¹⁷¹ Yazdığı *Din Dersleri* isimli makalesinde de bir kadının okumuş olduğu bir kitaptan etkilenecek beyaz horozları kutsal sayması Halide Nusret'i çok şaşırtmıştır. Kadının:

-“Gökyüzünde beyaz beneksiz horoz şeklinde yetmiş bin melaike varmış. Yeryüzünde beneksiz bir horoz kesildiği zaman o mübarekler;

-Bizden bir melek şehit edildi diye feryat ediyorlarmış bunun için insan kırk tane kan etse (yani kırk kişi öldürse) bir horozun günahı değilmiş!”¹⁷² Sözlerine şiddetle karşı çıkmıştır. Zorlutuna, bu ve buna benzer unsurların İslam’a zarar vermemesi için bu işle uğraşanlara karşı din âlimlerine, öğretmenlere ve din görevlilerine çok iş düştüğünü ifade etmiştir. Onların gereksiz şeylerle uğraşmamalarını, bu yanlışların ortadan kalkması ve yenilerinin türememesi için halka gerçek dini anlatmalarını tavsiye etmiştir. Ayrıca din dersleri konusunda savunduğu din derslerinin ilkökul müfredatına konulmasını ve dersin ehil kişiler tarafından verilmesini tekrarlamıştır. Bunların yapılmaması halinde güzel dinimize cahil, yobaz ve kendini bilmezler tarafından ortaya atılan din dışı unsurların ve hurafelerin halk tarafından gerçek din diye kabul görmeye devam edeceğini düşünür.

3.1.2.4. Kader ve Ahiret İnancı

Halide Nusret gerek yaşantısında gerekse eserlerinde yazdıkları ile kaderci bir tablo çizmiştir. Ona göre Allah’ın bize çizdiği her yol güzeldir, ancak insanların her şeyi Ondand bekleyip kendilerinin bir çaba içine girmemesini kabullenememektedir. “*Belki*” isimli şiirinde her şeyi belki diyerek boşlamayı ve her şeyi şansa bırakmayı, kendinde irade zayıflığı olarak görür:

“*Bir belki ile hayatımı düğümledim,
Beni tuttu “Belki”lerin zalim “gem” i.
Her darbeye silkinerek “Belki” dedim,
“Belki”lere kurban verdim irademi.*”¹⁷³

Halide Nusret, kader konusunda geleneksel kader anlayışına sahip bir insandır. O, her şeyin en güzelini Allah’ın yarattığını, bizlere bütün güzellikleri sunduğunu söylemiştir. Ona göre bir Müslüman’ın yaşadığı olumlu ve olumsuz durumlar karşısında

¹⁷¹ Zorlutuna, **Bir Devrin Romani**, s. 45-46.

¹⁷² Zorlutuna, “*Din Meselesi*”, **Kadın Gazetesi**, 12 Temmuz 1948.

¹⁷³ Zorlutuna, **Bütün Şiirleri**, s. 63.

oturup ağlaması, ümitsizliğe düşmesi çok yanlıştır. Yukarıda da belirttiği gibi bir Müslüman'ın aklını ve iradesini zayıflatacak şeylerden uzak durması gerekir. Daima mücadele etmeli, elinden geldiği kadarını yapmalı, kalan kısmını ise Cenab-ı Hakk'ın sonsuz kudretine bırakmalıdır.

3.1.2.5. Kadın ve Tesettür

Halide Nusret, Müslüman Türk kadınının sosyal hayat içerisinde aktif rol alması gerektiğini savunmuş ve bizzat bunu kendi yaşantısında uygulamıştır. Yaşadığı dönem göz önüne alındığında kadını ikinci plana iten birçok sebep olmuştur. Bunlardan birisi de tesettür meselesidir. O bu konuya “*Tesettür Meselesi*” isimli makalesinde dikkat çekmiştir. Makalesinde “örtünmenin terakkiye mani olmadığını” savunmuş ve bu konunun artık “çok yıprandığını” yazmıştır. Tesettür kadını sosyal hayattan mahrum eden bir unsur olamaz, çünkü tesettürü kadınları sosyal yaşamdan uzaklaştıran bir unsur olarak görmez. O, “tesettür demek şüphesiz sabahtan akşama kadar kafesler ardında pinekleme değildir.”¹⁷⁴ sözleri ile tesettürlü kadına sahip çıkmıştır. Onun dinî yaşantısına bakıldığında yaşadığı dönemlerin tesirini kendi giyim tarzında da görmek mümkündür. Osmanlı'nın son dönemlerinde giyim tarzı çarşaf ve geleneksel Anadolu giyim tarzıydı, bu giyim tarzının kendisini de etkilediğini elimizdeki fotoğraflarda görmek mümkündür.

Ona göre ahlak sadece giyim ile kendini göstermemelidir. İnsanın bütün yaşantısında, her davranışında kendini göstermelidir. Osmanlı'nın son zamanlarını yaşayan ve bir devletin her alanda nasıl parçalandığını gören Halide Nusret, özellikle kadınların ahlakî bozulmuşluğuna şahit olmuştur. Bu buhranlı dönemlerde çok kötü günler geçiren Zorlutuna, Cumhuriyet döneminin yeniliklerine karşı ilk zamanlar bocalama yaşamıştır. Ancak almış olduğu eğitim sayesinde bu zor günleri aşmayı başarmıştır. Ona göre inkılâplara ayak uydurmak zordur ve zaman gerekir. Bundan dolayı çocukluk yıllarında kabul gören ve daha sonra reddedilen çarşaf ve peçeyi reddetmek zaman alacaktır, diye düşünmektedir. O, “kadının sosyal hayata dâhil olmasını teşvik ederken kadının giyimi konusundaki muhafazakâr yaklaşımı Halide Nusret'in ahlakçılığı ile ilgilidir.”¹⁷⁵ Yine ona göre “bu gün için çarşafı atmak gözü

¹⁷⁴ Zorlutuna, “*Tesettür Meselesi*”, **Genç Kadın**, S. 8,10 Nisan 1335.

¹⁷⁵ Coşkun, **a.g.e.**, s. 465.

bağlı uçuruma gitmektir.” derken çarşafı atmak isteyenlerin “muzır ve mühlik serbestîye kavuşmak” olduğunu savunmuştur. Halide Nusret, kapanmayı kadınlardaki ahlaki bozulmayı engelleyen bir kalkan olarak görmüştür.

Yukarıda da belirtildiği gibi Halide Nusret’in tesettür konusundaki tavizsiz tutumunun altında yaşadığı dönemin şartları yatmaktadır. Ancak daha sonra yapılan inkılâplarla fikirlerinin kısmen değiştiğini ve Cumhuriyet dönemimin şartlarına göre fikirlerinin şekil aldığını görmek mümkündür. “İlmen, fikren tekmiil etmiş bir kadınlık için tesettür manasız olabilir, bunu itiraf ederim. Fakat bizim daha o mesut tekmiile yanaşmadığımızı son senelerdeki elim -belki de bazılarınca parlak ve müterakki-vaziyet-i ahlakiyemiz ispat etmiyor mu?”¹⁷⁶ sözleri ile hem dönemi hem de giyim tarzı konusundaki görüşlerini ortaya koymuştur. Ancak değişen şartlar içerisinde durum ne olursa olsun o, giyim konusunda dini hassasiyetini kaybetmemiş ve çizgisini korumayı bilmiştir.

3.1.2.6. Ahlak

Halide Nusret, “Cemiyetleri sağlam temeller üzerine yükselten yegâne kuvvet dindir.”¹⁷⁷ sözüyle dini, bir toplumun sosyo-kültürel yapısını etkileyen en önemli unsur olarak görür. “Dinsizliğin salgın bir moda olduğu” bir dönemde dinin toplumsal birlik ve beraberliği sağlamada önemli bir rolü olduğunu savunmuştur. Ona göre, “kitlelerin birliğini ve beraberliğini koruyabilmek için dini terbiye esastır.”¹⁷⁸ ilkesini Cumhuriyetin kuruluş yıllarında dile getirerek dini terbiyenin önemini ortaya koymuştur.¹⁷⁹

Halide Nusret’in dini eğitime verdiği önem, onun gençlik yıllarından ölümüne kadar gösterdiği tutarlılık dikkati çeker. Kızların eğitimlerinde sorunlar olduğunu dile getirmiş ve bu sorunları “*Sukut ve Esbab*” isimli makalesinde kaleme almıştır. Ona göre “genç kızların eğitimindeki aksaklık sadece maarif sorunu değildir. Asıl sorun “mekteplerdeki tarz-ı talim ve terbiyedir.” “Kâfi derecede mektebin olmamasını” geçerli bir neden olarak görmez. O, okullarda gereksiz birçok dersin olduğunu belirterek bunun genç kızlarda “ahlak ve fazilet sevgisi” nin oluşmasında bir etkisinin olmadığını belirtmiştir. Halide Nusret buna bağlı olarak tespit ettiği bir diğer sorunun da

¹⁷⁶ Zorlutuna, “*Tesettür Meselesi*”, **Genç Kadın**, S. 8,10 Nisan 1335.

¹⁷⁷ Zorlutuna, “*Din Meselesi*”, **Kadın Gazetesi**, 12 Temmuz 1948.

¹⁷⁸ Zorlutuna, “*Yine Din Meselesi*”, **Kadın Gazetesi**, Yıl. 3, S. 126, 25 Temmuz 1949.

¹⁷⁹ Coşkun, **a.g.e.**, s. 476.

mürebbiyeler sorunu olduğunu görür. Ona göre “terbiyenin manasını bilmekten aciz” bu cahil kadınların genç kızları eğitemediğini, onlardaki ahlaki düşüklüğün sebebinin bu yabancı uyruklu kadınlar olduğunu savunmuştur. Mürebbiyelerin Türk milli kültürünün bozulmasına sebep olduğu gerekçesi ile karşı çıkmıştır. Yazar, ahlak konusuyla alakalı olarak bu sorunun çözümü için en büyük görevin eğitimcilere düştüğünü savunur. Bunun çözümünü “Maarif Nezareti”ne bırakır. Öncelikle okullarda konferanslar verilerek çocukların eğitilmesi gerektiğini söyler. O, “mektepler bu ahlaka lakayt kaldıkça bu memleket ‘büyük kadın’ yetiştiremez”.¹⁸⁰ sözüyle bu durumu özetlemiştir.

Halide Nusret, din ve ahlak ilişkisinin birbiriyle iç içe olduğunu vurgular ve ahlaklı toplum yetiştirmenin en önemli yollarından birinin din eğitimi olduğunu ifade eder. Ona göre din, toplum vicdanının oluşmasında büyük bir etkene sahiptir. Onda din ve ahlak eğitiminin birlikteliği, dinsiz bir toplumun “faziletli” olamayacağına olan inancından kaynaklanır.¹⁸¹ “*Din Meselesi*” isimli makalesinde din ile fazilet arasındaki ilişkiyi şu şekilde izah etmiştir:

“Niçin din ile fazileti daima beraber söylüyorsun! Dinsiz insanların hepsi faziletsiz midir? diyecekler bulunabilir. Onlara şöyle cevap veririm: Fertler neme lazım? Fakat topluluğun faziletini din kadar sağlam hangi temeller üzerine kurabilirsiniz?...

... Ben şahsen, vicdanın teşekkülü için de, hiç olmazsa şuur altına işlemiş bir din terbiyesinin mutlaka mevcut olması gerektiğine kâniyim”¹⁸² sözleri ile Halide Nusret, din eğitiminin küçük yaşlarda verilmesinin ne kadar önemli olduğunu da ortaya koymuştur.

3.1.2.6.1. Şükür

Halide Nusret, dinî yaşantısının her alanında olduğu gibi Allah’ın kendisine verdiği nimetler karşısında şükretmeyi de bilmiştir. Yaşadığı tüm zorluklara rağmen her zaman var olan ile kanaat etmeyi bilip ve Rabbinin kendisini kötü şeylerden korumasını dilemiştir. “*Benim İçin*” adlı şiirinde Allah’a seslenerek hayatındaki güzel şeyleri sayarak bunlar karşısındaki heyecanını coşkulu bir şekilde dile getirir. “Benim için mi yarattın bu dünyayı Allah’ım” mısrası ile başlayıp, kendisine ait ve dünyanın bazı

¹⁸⁰ Coşkun, a.g.e., s. 477.

¹⁸¹ Zorlutuna, “*Din Meselesi*”, **Kadın Gazetesi**, 12 Temmuz 1948.

¹⁸² Zorlutuna, “*Din Meselesi*”, **Kadın Gazetesi**, 12 Temmuz 1948.

güzelliklerini sayarak en sonunda “şükürler sana Allah’ım şükürler”¹⁸³ diyerek Ona şükretmiştir.

O, aza kanaat etmeyi bilip çokluk karşısında da şükretmesini bilen bir kişiliğe sahip olmuştur. Varlık ile yokluk arasında geçen ömrünün her safhası bizlere örnek olacak bir kişiliktir. Babasının ölümünden sonra çektikleri ekonomik sıkıntılar karşısında daima sabır göstermiş, durumu kabullenmeyerek mücadele etmiştir. Hep Allah’a dua ederek Ondan hayırlısını dilemiştir. Ailesinin varlıklı olduğu dönemde de hiç şımarıklık göstermeyerek örnek bir şahsiyet olmuştur.

Halide Nusret, verilen nimetler karşısında gösterdiği şükürü eserlerinde de işlemiştir. Bu konuyla ilgili örneklere eserlerinde rastlamak mümkündür. Eserlerinde kahramanlarını genellikle alt tabakadan seçerek onların zengin kocalar ile evlenmeleri sonucunda hayatlarının nasıl değiştiğini ortaya koymuştur. Varlıklı ve yoksul aileleri bir araya getirerek, insanın varlık karşısında nasıl bir değişim geçirdiğini okurlarına sunmuştur.

3.1.2.6.2. İyilik ve Doğruluk

Halide Nusret, kalbi iyilikle dolu, insanlara karşı merhametli bir yapıya sahiptir. Ailesine ve çevresindekilere karşı daima bu yönü ile öne çıkan bir insan olmuştur. O; bir anne, bir eş ve en önemlisi bir öğretmen olduğu için hayatının her anında dikkatli davranmayı bilmiş, yaşadığı buhranlı dönemlere ve geçirdiği onca sıkıntıya rağmen iyilikseverliğinden ve yanlışlar karşısında doğruları savunmaktan asla vazgeçmemiştir. Yazar, çocukluk ve gençlik yıllarını anlattığı “*Bir Devrin Romanı*” adlı eserinde babası dürüstlüğü ile ona örnek olmuştur. Babasının Kerkük valisi iken kendisini tebrik etmek amacı ile tarafına gönderilen hediyeleri reddetmesi ve bu duruma gösterdiği tepki Halide Nusret’i çok etkilemiştir. Babasının bu davranışı onun hayatta şaşmaz bir ilkesi haline gelmiştir. Bu ilkesel duruşunu yıllar sonra yaşadığı şu anısıyla tekrar göstermiştir:

“... Ve çok uzun seneler sonra, Kars’ta “Hoca hanıma iki kuzu getirdim”, Urfa’da “Kumandan Paşa’nın hanımına üç çift bilezikle üç beşibirlik getirdim” diye bana sözde “hediye” getirenlerin iblis suratları arkasında, babacığımın öfkeden, üzüntüden sapsarı kesilmiş nurlu yüzünü her zaman gördüm.” diyerek bizlere adeta ders

¹⁸³ Zorlutuna, **Bütün Şiirleri**, s. 152.

vererek babasını “Sekiz yaşında kulaklarımdan kalbime akmış olan o güzel ses, beni daima uyarmış, aydınlatmıştı.” sözleri ile tekrar anmıştır.

Yukarıda da değindiğimiz gibi ailenin çocuk terbiyesi üzerinde çok büyük etkisi vardır. Bu olay en güzel örnektir. O, bütün engellemelere rağmen, doğru yolundan asla şaşmamış, bu yolda son nefesine kadar tavrı değişmemiştir. Halide Nusret, ailesi ve öğretmenleri vasıtasıyla öğrendiği “dürüstlük ” kavramını öğretmen olduğunda da öğrencilerine kazandırmayı hedeflemiştir. Bunu “*Benim Küçük Dostlarım*” adlı eserinde şöyle ifade eder: “Bana inanıyorlardı. Ben de onları daima ‘iyi’ye, ‘doğru’ya ve ‘güzel’e doğru çekmeye uğraşıyordum. İşim bundan ibaretti.”¹⁸⁴

Halide Nusret, “*Borçlu Kalmayalım* isimli şiirinde, maddenin içindeki manayı, maddenin atomlarının seslenişini dile getirmiştir. Her yaprağın sürekli olarak Allah adını zikrettiğini, kuşların seher vaktinde Allah aşkı ile yanıp tutuştuklarını anlatır.”¹⁸⁵

*“Borçlu kalmayalım istiyorum, borçlu kalmayalım
Ne kula, ne Allah’a
Bütün borçlar ödensin, mümkünse eğer,
Toprağa gökten rahmet dileyelim.
Hayvanlara merhamet,
İnsanlara iyilik...”*

Yazar şiirinin ikinci kısmında da dostlarının işbaşına gelmesini ve kimseye borçlu kalmadan, susuzlara su, ışıksızlara ışık dağıtılmasını arzu eder...

*Siz gelin dostlarım iş başına, dostlarım, gelin:
Açlara ekmek dağıtalım
Susuzlara su.
Açalım kalplerimizi ardına kadar, ışığa
Bir kutlu alışveriştir bu:
Işıklar dağıtalım ışıksızlara.”*¹⁸⁶

3.1.2.6.3. Yardımseverlik

Halide Nusret yardımlaşma konusunda çok hassas davranmıştır. “Ezeli mevzum”¹⁸⁷ olarak ifade ettiği yardımlaşma hususunda eserlerinde ve yazdığı

¹⁸⁴ Zorlutuna, **Bir Devrin Romani**, s. 74.

¹⁸⁵ Gülpınar Dergisi, Halide Nusret Özel Eki, s. 6.

¹⁸⁶ Gülpınar Dergisi, Halide Nusret Özel Eki, s. 10.

¹⁸⁷ Zorlutuna, “*Yardımsevenler*”, **Kadın Gazetesi**, Yıl. 3, S. 116, 30 Mayıs 1949.

makalelerde önemle durmuştur. Ona göre yardımseverlik hem dinî hem de millî bir konu olarak kültürümüzün en önemli parçasıdır. Bir makalesinde hayır işleri “dini bir an’ane” ve “milli bir gelenek”tir.¹⁸⁸ demiş, yardıma muhtaç insanları mutlu etmeyi çok sevmiştir. Elinden geldikçe yardımların ihtiyaç sahiplerine ulaşmasına özen göstermiştir. Çok cömert bir yapıya sahip, kapısı herkese açık, sofasını herkese açmayı seven bir yapıya sahipti. Yapılanların adeta reklam edercesine ifşa edilmesine şiddetle karşı çıkmıştır. Yazdığı bir makalesinde bu durumu şöyle dile getirir: “Bu evlerin çocukları, ihtiyarları Bayramdan önce, gizlice “Büyük Konaklar” tarafından tepeden tırnağa giydirilmiş, donatılmış olurlardı. Evet, “Gizlice” yapıldı bu yardımlar. Şimdiki gibi, yardım edenlerle, yardım görenlerin; gazetelerde isimleri, boy boy resimleri çıkmak şöyle dursun, aynı çatı altında yaşayanların çoğu, bu işlerden haberdar olmazdı. Ninelerimiz “Sağ Elin Verdiğini, Sol El Duymamalı” derlerdi.”¹⁸⁹ sözleri ile yapılanların yanlış olduğunu ve yapılanların yardıma muhtaç insanların onurunu kırdığını düşünmüştür.

Halide Nusret öğretmenlik yıllarında da öğrencilerine yardım etmeyi çok sevmiştir. Durumu iyi olmayan öğrencilere elinden geldiğince yardım etmiş ve onların bu durumdan kurtulmaları için çaba sarf etmiştir. Kızı Emine Işınsoy da annesi Halide Nusret ile ilgili anılarını anlatırken onun yardımseverliğine şu şekilde yer verir:

“Ben, onun bu gençleri nasıl sevdiğini, onları kendi öz evlatlarından ayırmadığını, bilirim. Gençlerin özel meseleleriyle bile, çok yakından ilgilenir, bir takım sorunlarına çare bulmaya çalışırdı. Zaten o, hemen herkese yetişen iyi bir “çareciydi”, “dert ortağı” idi. Yoksulluk çeken öğrencilerin zaman zaman evimizde kaldığını, bizde yiyip içtiklerini hatırlarım. Onlar zaten annem için; “anamızdır” derlerdi. Kız erkek ayrımı yapmadan, hepsini gönülden benimsemiştir.”¹⁹⁰

3.1.2.7. Dua

Halide Nusret Zorlutuna, hayatının vazgeçilmez bir parçası olan din olgusunu ibadetleri ve dinin diğer öğeleri ile pekiştirmeyi bilmiş ve bu yönde de çevresindeki insanlara telkinde bulunmayı kendine düstur edinmiştir. Zorlutuna’nın ibadetlerindeki

¹⁸⁸ Zorlutuna, “Yardımsevenler”

¹⁸⁹ Zorlutuna, “Kurban Bayramı”, **Töre**, Ekim 1982, Y. 12, S. 137, s. 12.

¹⁹⁰ Yazıcı, M., *Halide Nusret Zorlutuna ve İsmet Kür’ün Eserlerinde Eğitim Evreninin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi*, (Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğt. Bil. Ens. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Trabzon 2015, s. 104.

samimiyeti şiirlerinde de görmek mümkündür. “Dua ibadetin ta kendisidir”¹⁹¹ hadis-i şerifinde olduğu gibi, duayı çok önemsemiş, bu konuda da bu samimiyetini Yaratan’a karşı dile getirmiştir. “*Ya İlahe*” isimli şiiri buna örnektir. Bu şiirinde Allah’a yalvarıp yakarmakta ve tüm insanlar için güzel dualar etmektedir. Ayrıca Allah’ı unutmamayı, Onsuz yaşayamamayı vurgulamış, Allah’tan bizleri yalnız bırakmamasını dilemiştir.

¹⁹¹ Nevevî, M., **Riyazü’s-Salihin**, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., C.III., 1. Baskı., Ankara 2013, s. 75.

YA İLAHİ¹⁹²

*Hak tanınsın: kimse gaddar, kimse mağdur olmasın
Mest ikbal meyinden, sonra mahmur olmasın,
Bir misafirhanedir, dünya mağruru olmasın,
Ya ilahi, rahmetinden kimseler dür olmasın!*

*Avucumuz boş, gönlümüz hoş, bağrımız sadparedir,
Yolcudur, yollarda şaşkın, çırpınır, avaredir
Koyma gafletlerde rabbim, kulların biçaredir
Ya ilahi, rahmetinden kimseler dur olmasın!*

*Dil nazargahındır elbet, yüz çevirme, kalbe bak,
Aşk ile pürnur kıl sen gönlümüz rabbülfelak!
Zulmet artık kalmasın, doğsun müebbet şafak
Ya ilahi, rahmetinden kimseler dür olmasın.*

Ayrıca bu şiirinde şair, Allah'tan hem kendisi için hem de insanlık için rahmet diler. Şiirde din, hem toplumu hem de insanın ruhunu düzeltten bir unsur olarak yer alır. Birinci dünya savaşı sonrası İstanbul'un işgali ile duyduğu ızdırap karşısında yazdığı "Git Bahar" ve yıllar sonra yazdığı "Gel Bahar" şiirleri bir dua niteliği taşımaktadır. Yazar "Yakarı" isimli şiirinin son mısralarında kendisinin ve memleketinin girdiği buhranlı durumdan kurtulmak için şu şekilde dua etmekte ve Rabbi'nden çıkış yollarını göstermesini istemektedir:

*"Kurtar bizi zulmetten ilahi bol ışık ver,
Kahrolsun, uzaklaşsın o şeytan denen ejder.
Rabbim sana ermek dileriz yolları göster,
Sen lütfunu çok eyle benim Rabb'im efendim."*¹⁹³

Yazar, sadece şiirlerinde değil yazdığı diğer eserlerinde ve makalelerinde de duanın önemi üzerinde durmuştur. "Evvelâ Orhan "Bismillahirrahmanirrahim" deyip Büyükanne'sinin öğrettiği duaları okumuş; kendisi için, ailesi için, memleketi için ve bütün imanlı insanlar için Allah'tan iyilikler diledikten sonra Attilâ ile Selim'e "Allah

¹⁹² Zorlutuna, **Ellerim Bomboş**, T.C. Kültür Bakanlığı Yay., Ankara2001, s. 4.

¹⁹³ Zorlutuna, **Ellerim Bomboş**, s. 10.

rahatlık versin!” demiş, yatağına uzanmıştı. Ötekiler de onun yaptıklarını yaptılar. Attilâ, Orhan’la Selim’in mırıltı halindeki dualarını duymadı ama o da içinden gelen bir duyguyla Allah’tan iyilik diledi; lâmbanın düğmesini çevirdi ve yattı.”¹⁹⁴ Görüldüğü gibi yazar özellikle *Büyükanne* isimli eserinde ve diğer eserlerinde hem eğitimci hem de annelik yönünü kullanarak çocukların geleceğini şekillendiren güzel dualar öğretmiştir.

3.1.2.8. Tasavvuf

Din ve tasavvuf, Halide Nusret’in eserlerinin ve özellikle de şiirlerinin değişmeyen konularından biridir. Halide Nusret yaşantısında saf ve temiz bir kalple inanmayı ilke edinmiştir. İlahi aşkın kendi dünyasında büyük yeri olduğunu sık sık vurgulamış ve bunu eserlerinde de ortaya koymuştur. O, “İnanmış, inanmaktan sarhoş olmuş bir ruh”¹⁹⁵ gibi tarif ettiği katışıksız din anlayışının temelinde Mevlana’nın sevgisinin olduğunu söylemiştir. Tasavvuf, Halide Nusret’te olduğu gibi, Halide edip, Sâmiha Ayverdi, Nezihe Araz, Safiye Erol gibi Türk edebiyatının kadın yazarlarının düşünce yapısının oluşmasında da önemli bir rol oynamıştır. Küçük yaşlarda okuduğu Yunus Emre ve Mevlana’nın etkisiyle kendisini “Hz. Mevlana’yı sevenlerden” olarak tanıtır. Yazar, “*Yunus Emre’ m*” isimli makalesinde Hz. Mevlana’nın *Mesnevi*’sini “Kur’an-ı Kerim’den, Hadis-i Şeriflerden sonra, insanları doğru ve ışıklı yola çağıran kutsal kitap”¹⁹⁶ şeklinde değerlendirmiştir. Zorlutuna, gençlik döneminde aydınlık kapı ve ışıklı yol olarak tanımladığı dini, bu dönemde yazdığı makale ve eserlerinde yansıtır. Ancak o, yaşlandıkça makalelerindeki tasavvuf içerikli düşünceleri artmış ve bu çerçevede makaleler yazmıştır. Şair, yaşının ilerlemesi ile birlikte dünyayı bir misafirhane olarak ve insanı da yolcu olarak görmüştür. Tasavvuftaki bu anlayış şairin dünyasında da kendini gösterir. “Efendim” dediği Mevlana için şiirler ve makaleler yazmıştır. “Bunlar belli bir düşüncenin etrafında gelişen yazılardan ziyade duygusallığın ağır bastığı metinlerdir. Öte yandan romantik edebiyatın etkisiyle edebiyatı bir iç dökme vasıtası olarak gören şair, dini şiirlerinin bazı mısralarında ya dua eder ya da günah çıkarır. *Yakarı* şiirindeki şu mısraları delil göstermek mümkündür.”¹⁹⁷

¹⁹⁴ Zorlutuna, **Büyükanne**, s. 60.

¹⁹⁵ Zorlutuna, **Ellerim Bomboş**, s. 85.

¹⁹⁶ Zorlutuna, “*Yunus Emre’ m*”, **Türk Yurdu** (Yunus Emre Özel Sayısı), S. 319, Ocak 1966.

¹⁹⁷ Coşkun, **a.g.e.**, s. 180.

*“Mahkum ederim suçlu görüp kendimi kendim.
Sen affını çok görme benim rabbim efendim.”¹⁹⁸*

Hastanede yazmış olduğu, bir çeşit “mektup” diyebileceğimiz “*Efendime Arzu hal*” ile Konya ziyaretini anlatan “*Mevlana Aman Efendim*”¹⁹⁹ bu tür yazıdır.²⁰⁰ Ayrıca yazar bu makalesinde dini, insanları aydınlatan bir olgu olarak görür. Zorlutuna, “*Bir Kuş uçtu Sulardan*” isimli şiirinde şu mısraları ile Allah’a ulaşmayı istemekte, tıpkı bir kuş gibi göklerden süzülüp Yaratan’a ulaşmayı dilemektedir. Doğanın her renginde, kokusunda, sesinde ve kendisinde Allah’ı gördüğünü ve bu hislerle Ona ulaşmanın güzelliğini vurgulamıştır:

*Ben de, Rabbim kurtulup maddelerin sisinden
Işıklara kavuşsam, senin güzel adında,
Erişirsem sana bir kuşun kanadında.*

.....
*Bir kuşun kanadında, kokusunda bir gülün,
Bir yaprağın renginde seni duymak ne güzel!
Can içre seni duyup sana uymak ne güzel*
.....²⁰¹

Ayrıca şair bu şiirinde, “bir kuş denizden yükselerek uçar. Uçan kuşla kainat “bir ışıklı rüyaya dalar.” Kuş, şaire manevi bir hal yaşatır. Şairin kuşu seçmesi, kuş gibi “maddenin sisinden”/ağırlığından kurtulup yükselerek Allah’a ulaşmak istemesindedir. Şair yine arzu ettiği bu manevi hali “ışıklara kavuşma” şeklinde anlatır. Yine sembolik bir dil kullandığı “*Yağmur*” şiirinin konusu, görünürde bir yağmurun denize kavuşma sürecidir. Önce yağmur inceden inceye başlar. Sonra hızlanır, sel olur. Bu selin coşması anında “gök kubbeyi” yağmurun sesi olan “Âh” sarmıştır. Yağmurun bu sancılı süreci kıyıyı bulup deniz olunca son bulur. “*Damla Deniz Olmuştur*” şiirinin son mısrasındaki damla deniz ilişkisi tasavvufi anlamı güçlendirmektedir:

“Damla, deniz oldu elhamdülillah”²⁰²

¹⁹⁸ Zorlutuna, **Ellerim Bomboş**, s. 159.

¹⁹⁹ Zorlutuna, “*Mevlana Aman Efendim*”, **Türk Edebiyatı**, S. 12, 31 Aralık 1972.

²⁰⁰ Coşkun, **a.g.e.**, s. 471.

²⁰¹ Zorlutuna, **Ellerim Bomboş**, s. 5.

²⁰² Zorlutuna, **a.g.e.**, s. 7.

Tasavvuftaki deniz, damla sembolüyle Allah'ın kudreti anlatılır. Allah'ın bilgisi uçsuz bucaksız ummana benzetilir. Kulun bunun karşısındaki durumu ise denizde bir damlacık bile değildir. Şiirdeki damlanın deniz olma durumu ise tasavvuftaki fenafillah halini anlatmaktadır.²⁰³ Ayrıca şair “*Sevmek*” isimli şiirinde de insanı, doğayı kısacası Allah'ın yarattığı her şeyde Onu bulur ve Ona ulaşmak için sevmek gerektiğini dile getirir:

“*Hep onu arayarak baharda, yazda, kışta,
Nihayet “büyük sır”ra ulaşmak bir bakışta!*”²⁰⁴

Halide Nusret Zorlutuna'nın, hayatında yukarıda da bahsedildiği gibi Mevlana ve Yunus Emre'nin yeri ayrıdır. Özellikle Mevlana, kendisini manevi yönden etkileyişi bakımından önemlidir. Dinî hayatını şekillendirdiği için onu adeta dini düşüncesinin merkezine yerleştirmiştir. Şairde tasavvuf düşüncesinin oluşmasında Mevlana'nın etkisi büyüktür. Küçük yaşlardan beri şiirlerini ezberlediği Yunus Emre ve Mevlana'ya karşı aşkı büyümüş ve ona karşı bu duygularını romanlarında ve şiirlerinde sık sık dile getirmiştir. O, duygularını Konya'da Mevlana'nın türbesini ziyaretini büyük bir heyecanla anlatır: “Kim ne derse desin, benim gönlümde bu iki aşk sultanının tahtları yan yanadır; ikisi önünde birden diz çökerim.”²⁰⁵

Onun Mevlana'ya olan sevgisi çok büyüktür, anlatırken büyük heyecan duyar. Zorlutuna, aslında Yunus Emre için yazdığı bir makalesinde ondan bahsederken onu yükseklerle çıkarır: “Ben o âlicenap, o yüksek kişi hakkında ne diyeyim? Ne diyebilirim? Peygamber değildir amma kitabı vardır!” Evet, kitabı vardır. Kur'an-ı Kerim'den, hadis-i Şerif'lerden sonra, insanları doğru ve ışıklı yola çağırان kutsal bir kitabın sahibidir Mevlana.²⁰⁶ der. Onun ile ilgili şiirlerde şair, Mevlana'yı kendisine yol gösteren bir ışık olarak tanımlamıştır. “*Mevlana*” isimli şiirinde o, âşıkları sevindiren, kalbi susamışları sulayan bir şahsiyettir.

Bazı şiirlerinde aracısız Allah'a yönelik hâkim iken, 1950 sonrası yazdığı şiirlerinde genellikle Mevlana ve Yunus Emre aracılığı ile bir yönelik dikkati çeker. Bu değişim özellikle Konya ziyareti sırasında Mevlana'nın türbesini ziyareti ile başlamıştır. Ancak bunu sadece bu duruma bağlamamak gerekir. Halide Nusret'in mücadele ile

²⁰³ Coşkun, **a.g.e.**, s. 181.

²⁰⁴ Zorlutuna, **Ellerim Bomboş**, s. 39.

²⁰⁵ Zorlutuna, “*Yunus Emre'm*”, Türk Yurdu Yunus Emre Özel Sayısı, nr: 313, Ocak 1966.

²⁰⁶ Zorlutuna, “*Yunus Emre'm*”, s.94.

geçen yıllarının verdiği yorgunluk ve artık yaşlanmanın getirdiği yalnızlık hissi onu bu yönelişe itmiştir.

Halide Nusret, Mevlana'ya duyduğu sevginin aynısını Yunus Emre'ye de duymuştur. “*Sevmek*” isimli şiirinde “Yaratılanı severim Yaratan’dan ötürü” felsefesinin izlerini bulmak mümkündür. Yine “*Aydınlık Kapı*” isimli eserinin başkahramanı Vildan, roman boyunca geçtiği yolculukların sonunda bütün her şeyini Aydınlık Kapı’ya teslim eder. Bu düşünce yukarıda belirtilen yaratılanı severim Yaratan’dan ötürü felsefesini kabul ettiğinin göstergesidir. “Bütün varlığı, bir ışık dalgası içinde rahat ve mesuttu. Dünyayı başka türlü görüyor ve yeniden, fakat bambaşka bir hisle herkesi, her şeyi seviyordu”²⁰⁷ Yine şair “*Erişebilsem Sana*”, ve “*Yunus’a Hasret*” şiirlerinde Vildan karakterini yaşatır. Zorlutuna, “*Yine O!Daima O*” adlı şiirinde, önceki şiirlerdeki Yunus’a hasret, yerini ona kavuşma mutluluğuna ve aşk ateşine bırakmıştır. “*Yunus’un Türbesinde*” şiirinde tasavvuf, şairin iç dünyasını aydınlatan bir kaynak olmaktan çıkar, toplumsal bir mesele haline gelir. Şiirin başında, Yunus’un türbesinin harap halini tasvir eder. Türbenin parmaklıklarına bağlanan bezleri çiçeklere benzeterek orijinal bir söyleyiş elde eder.²⁰⁸

*“Penceren her mevsimde açıyor türlü renkler:
Toz Pembe, eflatun, mor, kırmızı, beyaz, sarı,
Dert çeken gönüllere teselli bu çiçekleri
Bu çiçekler bekliyor ümit denen baharı.”*²⁰⁹

Zorlutuna, bu şiirinde türbeye bağlanan renk renk bezlerin halka ümit aştığını ve önemli bir fonksiyona sahip olduğunu vurgular. O, toplumsal ve geleneksel değerleri önemser, bu ve buna benzer şeylerin toplumsal ve bireysel huzuru gerçekleştirdiğine inanır. Yunus Emre, Zorlutuna’ya sadece dinî anlamda rehberlik etmemiştir, o, fikir ve edebi anlamda da yazara yön vermiştir. Bu *Yunus’un Yollarında* şiirinde kendini gösterir. *Sana Geldim Yunus’um* adlı şiirinde de şair, Yunus’u tasavvufi kelimelerle anlatmıştır:

²⁰⁷ Zorlutuna, *Aydınlık Kapı*, s. 303.

²⁰⁸ Coşkun, *a.g.e.*, s. 139.

²⁰⁹ Zorlutuna, *Ellerim Bomboş*, s. 20.

*“Hey Yunus ’um sana geldim
Selam verip selam aldım,
Varlık ummanına daldım,
Yoklukta yok olanlarla”*

Yine şiirin ikinci bölümünde ise Yunus Emre’de yok olmak için nefsin dürülmesi gerektiğini anlatır. Nefsi öldürmeyi şiirinde “nefse kefen biçmek” şeklinde ifade eder:

*“Nefsime kefen biçeyim
Yol ver öteye geçeyim”²¹⁰ der.*

3.1.2.9. Ölüm

Halide Nusret, hayatını insanlığa adanmış bir insan olarak, en güzel ve en acı duyguları yaşamış, ancak bunun bir gün son bulacağını ve elbet bir gün ölümün kapısını çalacağını hep düşünmüştür. Bu düşüncesini her an canlı tutarak hazırlıksız ölmeyi düşünmüştür. Kendisi ölürken “Ne kula, Ne Allah’a”²¹¹ dileğiyle borçlu kalmamayı dileyerek ahirete göçmeyi istemiştir. Ancak o, olgun bir Müslüman gibi ölüme hazırlıksız yakalanırım düşüncesiyle bazen korkmuştur. Bunu da 1967 yılında yazdığı “*Ellerim Bomboş*” şiirinde dile getirmiştir. Bu şiirinde, “.../Bir türlü “hazırım” diyemiyorum./ hazır değilim ki.../ ellerim bomboş!...”²¹² şiiriyle bütün Müslümanlara her an ölüme hazır olmayı, Azrail’in kapımızı her an çalabileceği mesajını vermiştir.

Ayrıca Halide Nusret ömrünün son yıllarında gittikçe yaşlandığını ve ölümün kapısını artık çalacağını anlamıştır. O, bu yılların getirdiği hastalık ve yaşlılık nedeniyle kendini geri plana atmıştır. Bir derginin kendisine yönelttiği “1981 yılında, sanat, edebiyat ve fikir alanında çalışmalarınız neler olacaktır?” sorusuna manidar kısa bir şiirle cevap vermiştir.

*“Ölmek istiyorum,
Diyemiyorum;
Günah olur biliyorum.
Yaşamak istiyorum,*

²¹⁰ Zorlutuna, **Ellerim Bomboş**, s. 20.

²¹¹ Zorlutuna, **Ellerim Bomboş**, s. 108.

²¹² Zorlutuna, **Ellerim Bomboş**, s. 21.

*Diyemiyorum,
Ayıp olur diye çekiniyorum
.....*”²¹³

Zorlutuna, ölüm temasını işlediği bir diğer şiirde “*Cehennem*” isimli şiiridir. O, şiirinde cehennemi tanımlarken kendi dünyasında kurmuş olduğu cehennem düşüncesinin sadece ahirette karşılaşıcağı cezanın bir karşılığı olmadığını, cehennemin yaşadığımız dünyada da olduğunu vurgulamıştır. Sadece diğer dünyada olmadığını bu dünyada olduğunu şu dizeleri ile anlatır:

*“Bir cehennem vardı kafamda, çocukken,
Buzlu kuyuları, ateş dilli zebanileri...
Ve köprüsü vardı kıldan ince,
Kılıçtan keskin...
Bilirdim “öbür dünyada”ydı
bu cehennem,*

*.....
Hep... öbür dünyada sanmıştım cehennemi bir
zamanlar..*

Hem de hep günahkârlar

Yanar

Sanırdım...

Sonradan öğrendim bu dünyadakileri!

Bu dört duvar arasında

Bu çatılar altında meğer ne cehennemler...

*Ne cehennemler varmış günahsızlar için.”*²¹⁴

Yazar, ölüm temasını *Aydınlık Kapı* romanında Vildan isimli kahramanın yaşadıkları üzerinden ele almıştır. Vildan babasının ölümünden sonra bir süre onun ölümünü hayal eder. Eserde Vildan’ın aldığı din eğitimine geniş olarak yer verilmemiştir. Fakat sahip olduğu dinî bilgiler onu korkulara sürükler. Babasının ölümlerinde su istediğini ve ona bir yudum su verecek biri olmadığını öğrenince çok

²¹³ Coşkun, a.g.e., s. 84.

²¹⁴ Zorlutuna, **Bütün Şiirler**, s. 275-276.

üzülür.²¹⁵ Aynı eserinde ölmeden önce insanın son hallerini tasvir ederek okurlarına sunmuştur. Babacığı susuz ölmüş... Hâlbuki insanlar ölerken şeytan, elinde bir bardak su ile karşılıklarına gelir, “imanını ver de sana su vereceğim!” diye onları kandırmaya, imanlarını çalmaya çalışmış... Onun için ağır hastaların ağızlarına her dakika su -yahut daha iyisi zemzem verilmiş... Vildan, bunu eskiden beri biliyor. Yıllarca önce, kendi minnacık bir çocukken, konakta “Bacı” diye hürmet edilen emektar bir kalfa ölmüştü; o vakit Mihrifelek hep onun başucunda oturup, ağzına pamukla zemzem akıtmıştı. Çocukları odaya yanaştırmıyorlardı amma Vildan, arada bir fırsatını bulup koşar, baciya bir şeyler götürmek, onun gönlünü hoş etmek isterdi.

İşte o zamanlar, hastaya niçin durmadan su verdiğini Mihrifelek’ten sormuş, bu hususta ondan izahat almıştı. İmanını kurtaramayan insanların öbür âlemde neler çektiklerini de Kur’an-ı Kerim hocası onlara anlatmıştı. İman!... Bu kelimeyi hoca onlara nasıl tarif etmişti, pek bilemiyordu amma, geniş ve temiz çocuk muhayyilesinde Vildan; “iman” denilen şeyi “İnsanların içlerini ve yüzlerini aydınlatan bir ışık” diye düşünüyordu. Göğsün içinde saklı, çok güzel bir ışık. Mel’un şeytan, demek insandan o ışığı alıyor ve o vakit insan, içi dışı kapkara olarak öbür dünyaya gidiyor. Ne çirkin, ne korkunç şey!... Son nefesini susuz veren babasının o güzel yüzünü kapkara tasavvur etmek çocuğu çıldırtıyordu. Onun, zebaniler elinde işkence gördüğünü tasavvur ettikçe yatağının içinde kıvrılıyor, tortop oluyor; küçük yumruklarını ısırarak ağlıyor... Sonra da avuçlarını göklere açarak merhameti, mağfireti bol olan büyük Rabbinden babasına merhamet dileniyordu. Kim bilir, belki de Allah onu son nefesinde korumuştur. O kadar iyi, o kadar tatlı bir adamdı ki. Mihrifelek kalfa da söyledi ya, karıncayı bile incitmek istemezdi. Allah, böyle kulları severmiş... Belki de bu yüzden onun imanını korumuştur. Evet, belki de şimdi babası o güzel cennet bahçelerinde gezip dolaşıyordur! Nihayet imdadına yetişen bu teselli ile bu güzel ümitle çocuk sükûn bulur, bitap bir halde uykuya dalardı.²¹⁶

Yine aynı kitapta “Buna Hekim Neylesin” başlığıyla dedesinin ölümünü de okuyucu ile paylaşan Halide Nusret, ölenlerin bir daha geri gelmeyeceğini çocukların çok iyi bildiklerini ve bu durumu kabullendiklerini şöyle ifade etmiştir: “Evet, ecel geldi ve o büyük insanı aramızdan aldı götürdü. Beni evden uzaklaştırmışlardı. Sonra: -Hacı Dedeni hastaneye kaldırdık; iyi olup dönecek, dediler.

²¹⁵ Erdal, *a.g.t.*, s. 426.

²¹⁶ Zorlutuna, **Aydınlık Kapı**, s. 27-28.

Bilmem neden inanmış göründüm. Hâlbuki onun toprağa verildiğini ve bir daha hiç geri dönmeyeceğini gayet iyi biliyordum. Büyükler, çocukları kolayca kandırdıklarını sanırlar. Ne hata!. Çocuklar aslında kanmazlar, kanmış görünerek büyüklerden intikam alırlar.”²¹⁷

Tunalı, Halide Nusret’in son günlerini kendisiyle yapmış olduğu “*Halide Nusret’in Dönülmez Seferi*” isimli söyleşisinde şöylece anlatır: “Hep normal sayılan insan ömrünü dahî aştığını, bunun için Allah’a şükrettiğini tekrarlardı. “Fakat” derdi, “Lütfet Allah'ım biraz daha yaşayayım!” Bu ve buna benzer sözleri çok tekrarlaması, onun hayatı duyduğu kadar, ölümü de kuvvetle duyduğunun ve düşündüğünün ifadesi sayılmalıdır.”²¹⁸

Halide Nusret, ömrünün son yıllarında, “ölümü mukadder bilen imanı sayesinde” ölüm korkusu hissetmemiştir.²¹⁹

²¹⁷ Zorlutuna, **Bir Devrin Romani**, s. 76.

²¹⁸ Tunalı, Y., “*Halide Nusret'in Dönülmez Seferi*”, **Töre Dergisi**, 1984, Temmuz, S. 158., s. 18.

²¹⁹ Tunalı, *a.g.m.*

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. HALİDE NUSRET ZORLUTUNA'NIN BAZI TOPLUMSAL MESELELERE BAKIŞI

4.1. İnsana ve Topluma Bakışı

Halide Nusret'in toplum anlayışını ele almadan evvel toplum kavramı üzerinde durmakta fayda vardır. Toplum; “belirli bir coğrafi bölge üzerinde temel ihtiyaçlarını karşılamak için örgütlenmiş, aralarındaki etkileşimi ve iletişimi düzenleyen kuralları ve kurumsal ilişkileri olan, benzerlerinden görece de olsa farklı özellikler taşıyan, hem biyolojik hem de kültürel olarak kendisini yeniden üretecek mekanizmalara sahip, göreceli büyük insan topluluğuna”²²⁰ denir. Tanımda da belirtildiği gibi insanlar birbirini etkiler ve birlikte bir gelecek kurmak isterler. Türk toplumu da buna en güzel örnektir. İnsanlar arasındaki bu iletişimin ve birlikteliğin oluşması için bazı insanların çabaları gereklidir. Bunlar, şair, yazar, sanatçı, siyasetçi, eğitimci gibi şahsiyetlerdir. Halide Nusret de bunlardan biridir. Bu bölümde Halide Nusret'in Türk toplumunun birlik ve beraberliği için harcadığı çabaya değinmeye çalışacağız.

Halide Nusret Zorlutuna'nın eserlerindeki konular çoğunlukla kadın, çocuk, vatan ve aile çerçevesinde ele alınmıştır. Sosyal yapının temel unsurlarından olan bu değerler, toplumun geçirdiği olumlu ve olumsuz tüm değişimlerden etkilenen unsurlardır. Zorlutuna bu bağlamda eserlerini işgal yılları ve Anadolu'nun hızlı değişim süreçleri yaşadığı dönemlerde ele almıştır. Bu değişim süreçleri bazen bireyleri birbirine yakınlaştırırken bazen de tam tersine insanları yalnızlaştırmıştır. Zorlutuna bu durumu göz önüne alarak eserlerinde toplumsal değişimi, toplumsal bütünleşmeyi, toplumsal çöküşü en iyi şekilde yansıtmayı bilmiştir. Özellikle Tanzimat sonrası hızla değişim gösteren Türk toplumu geleneksel-modern ikileminde büyük mücadele vermiştir. Ancak Halide Nusret'in bu yıllarda verdiği en önemli mücadele aile kurumunun korunmasıdır. *Sisli Geceler* isimli romanının son bölümünde geçen Zehra isimli karakterin aldatılmasına rağmen romanda iradeli, ahlaklı ve tahammülkâr bir kadın modeli olarak sunulmuştur. Fikret'in Zehra'yı aldatıp onun aile bağlarını zayıflatıp içinde açılmış

²²⁰ Demir, Ö. & Acar, M., *Sosyal Bilimler Sözlüğü*, Vadi Yay., Ankara 2002, s. 406.

bütün yaralara rağmen Zehra'nın aile saadetini düşünüp aldatan kocayı affetmeyi lüzumlu gören düşüncesi ve kızı Gaye'yi bu görüşe ikna etmeye çalışması o dönemin ve şimdinin modern düşüncesine ters olsa da, Zehra yinede bu mücadeleyi vermiştir. “Çünkü milletin ve devletin devamlılığı, ailenin devamlılığı ile mümkündür ve çocuklar yurttaş olma bilincini önce ailede sonra da okulda alırlar. Ailenin parçalanması yurdun temel taşının zedelenmesi, dolayısıyla yurttaşlık bilincinin kesintiye uğraması, devletin ve milletin geleceğinin tehlike altına girmesi anlamına gelmektedir.”²²¹ Bu düşünce Halide Nusret'in Türk milli kültürünün en temel unsurlarından biri olan vatan, aile ve devlet anlayışını ortaya koymaktadır. Zaten yazarın yaşantısı, eğitim hayatı ve gayesi bu fikirler üzerine kurulmuştur.

4.2. Halide Nusret'in Eserlerinde İnsan Kavramı

Halide Nusret'in hayatı ve eserlerinde işlediği konular insan merkezlidir ve o, insanı, “Tanrı'nın muhteşem bilmece”²²² olarak görür. Mesleğinin ve hitap ettiği kesimin insan olması onun dünyasında oluşturduğu zenginliği eserlerinde ve hayatının her safhasında görmek mümkündür. Türkiye'nin birçok bölgesinde öğretmenlik yapmasını da buna eklersek, aldığı zengin kültür onda engin bir insan sevgisi meydana getirmiştir. “İnsanlar” isimli şiirinde insanı adeta tanımlamış ve değişik insan türlerini şiirsel bir dille aktarmıştır. Şiirinin birinci bölümünde, kendinden geçmiş, bunalmış, yalnız, anlaşılmayan, dışarıya kapalı insan tiplerini ele almıştır:

*Acıyorum insanlara ölesiye,
Birbirinden bunalmış
Kendi kendinden usanmış...
Nasıl darmadağın, yapayalnız.*

Şiirinin ikinci bölümünde de kötü düşünen, dilleri ve düşünceleri ile adeta toplumu zehirleyen insan tipini ele almıştır:

*Yüzleri var çeşit çeşit, döne döne: zehir zehir, sivri sivri dilleri var,
Canımızda gizli aşka batırırlar. Gülüşleri dıştan yumuşak içten katı*

²²¹ Zambak, F., “Halide Nusret Zorlutuna'nın Romanlarında Cumhuriyet Kadını”, **Türk Edebiyatı Dergisi**, İstanbul, Nisan 2012, s. 128.

²²² Zorlutuna, **Büyükanne**, s. 74.

Şiirinin son bölümünde ise; yüreği güneş dolu, alını ak, yalancı olmayan, içi dışı bir samimi insanlardan ve onların güzel huylarından bahsederek en sevdiği insanların bu tipler olduğunu mısralarında dile getirmiştir. Halide Nusret sevdiği insanlara da sonuna kadar hürmet göstererek onlara sevgisini göstermiştir. Gürel, onun İnsan sevgisinden kaynaklanan engin bir alçak gönüllülüğü olduğunu, bütün canlılara karşı çok merhametli, dostlarına karşı vefalı, kadirşinas, hatır şinas bir insan olduğundan, gönlünün bütün evrene açık olduğundan bahseder.²²³

Burada görülmektedir ki Zorlutuna, yıllarca gezip dolaştığı, eğitim verdiği ve beraber çalıştığı insanların karakterlerini tahlil etmiş, adeta bir psikolog edasıyla insan ve karakter tahlili yapmıştır. Onun eserlerine baktığımızda değişik insan tiplerini işlediği ve bu insanların taşıdıkları özelliklerine göre ne duruma düştükleri görülmektedir. Zorlutuna, “her insan bir dünyadır” ilkesiyle hareket etmiş bir şair, yazar ve en önemlisi de öğretmendir. Belki de bir öğretmende olması gereken en büyük özellik, insan tahlilini en iyi şekilde yapması ve yaptığı bu tahliller sonucunda nesillerin geleceğine yön vermesidir.

Halide Nusret, tahlil ettiği insanları oturduğu yerden tanıtmak yerine, onların arasına katılarak, onlar gibi düşünerek kısacası yerinde görerek yaşayarak tanımıştır. Yazdığı insan tipleri hayatın içinden, gerçek hayatta karşımıza çıkan insan tipleridir. Bu yönüyle Halide Nusret sadece bir öğretmen, edebiyatçı değildir. Onu bir toplumbilimci olarak görmek de mümkündür. O, 1976 yılında Kültür Bakanlığı'nın doğumunun 75. Yılı münasebeti ile düzenlediği bir programda insanlar için tek gayesini şöyle ifade etmiştir: *Her meslekten imanlı, milliyetçi ve gerçek insanlar yetiştirmek.*

4.3. Türk Düşüncesi ve Milliyetçilik Anlayışı

Halide Nusret, 1908'den sonra Türk fikir ve edebiyat hayatına hizmet etmiş ilk isimlerden biridir. Küçük yaşta Namık Kemal, Yunus Emre, Ziya Paşa gibi şairlerin eserleri ile yakından ilgilenmesi ve bazılarını ezberleyip hayatına tatbik etmesi, Halide Nusret'in zihninde Türk düşüncesinin oluşmasına zemin hazırlamıştır. *Bir Devrin Romani* isimli eserinde anlarından bahsederken kendisinde Türk millî kültürünün oluşmasında anne ve babasının memleket meseleleri hakkında sık sık yaptığı tartışmaların etkili olduğundan bahseder.

²²³ Gürel, a.g.e., s. 14.

Zorlutuna, ilk eserinden son eserine kadar Türk düşüncesinin ideallerine bağlı “dilde, fikirde ve işte birlik”²²⁴ sloganı ile milli bütünleşmeyi Müslüman-Türk’e has bir heyecana dönüştürmeye çalışan milli edebiyat akımına bağlı bir şahsiyet olmuştur. Aşağıdaki şiir ise buna örnektir:²²⁵

Türk Düşüncesi

*Tapusu ellerde olsun kuzum, ne çıkar,
Bütün güzellikler ile toprak benim,
Altında ordu ordu şehitlerim,
Üstünde güzeller güzeli bayrağım, hür!
Hür, Allah’a şükür!
Alnında ezeli şafak, ebedi bahar!...
Bu güzellikle dopdolu kalbim, bahtiyar!
Seviyorum yana yana,
Seviyorum kana kana.
Bu toprağın sahibi benim dostlarım benim
Ne mutlu bana.*

Halide Nusret’in milliyetçilik anlayışının temelinde vatanına ve milletine duyduğu aşk yatmaktadır. Onun milliyetçilik anlayışı Gökalp’in milliyetçilik anlayışı ile aynı yöndedir. Gökalp milliyetçiliği, “ne soyla ne budunla, ne coğrafyayla ne siyasetle, ne de istençle ilgili bir topluluk anlayışı değildir.” O, kısaca “Dili dilime uyan, dini dinime uyan”²²⁶ diyerek milliyetçiliği tanımlamıştır. Ayrıca Gökalp eğitimin ve ülkenin milli olmasını şart koşar. Türk ülküsü ile çalışmak için iyi bir eğitim almak gerekir. “Hangi milletin eğitimini alırsanız öyle düşünürsünüz” ilkesi ile hareket ederek Türk eğitim sisteminin kuvvetlenmesi gerektiğini savunur. Halide Nusret de bu yönde düşünerek ideolojik ve ırksal temele dayalı bir anlayışı savunmamıştır. Onun tek ideolojisi, düşüncesi; gençliğin Türk vatanına, tarihine ve kendi geleceğine sahip çıkmasıdır. İşgal yıllarında vatanını düşünmüş ve Anadolu’nun geleceğinin imarı için çaba göstermiştir. Fikir düşüncesi de bu doğrultuda şekillenmiştir. Genç yaşta bu düşüncesinin peşine düşmüş ve yıllarca savaşımlardan başını kaldırmamış Türk milletinin

²²⁴Gökalp, **Türkçülüğün Esasları**, (Haz. Mahir Ünlü, Yusuf Çotuksöken), İstanbul1997, s. 7.

²²⁵Gürel, **a.g.e.**, s. 32.

²²⁶Gökalp, **a.g.e.**, s. 18.

halis evlatlarını yeniden ayağa kaldırmak ve Türk ülküsünü genç zihinlere yerleştirmek için o dönemde bir kadın için zor olan mesleği seçerek Anadolu'nun her köşesini gezmiştir. Onun amacı Türk gençliğinin zihnine İslam ahlakını, Türk milliyetçiliğini ve vatan aşkını yerleştirmektir. Haser, Halide Nusret için: “Onsekiz yaşında bir Türk kızının, vatanının işgali karşısında duyduğu elem ve ıstırapı, hatta isyanı mahiyetindeki ‘Git Bahar’la şahlanan millî mücadele ruhu, Halide Nusret Zorlutuna'nın hayatında ve eserlerinde, hep aynı çizgide ve aynı kudrette devam etmiştir. Bence, onun asıl mühim hususiyeti, büyük tarafı budur: Gelip geçici heveslere, şiirde ve nesirde moda olan, ekserisi yıkıcı cereyanlara, inanç ve fikirlere kapılmadan, millî olanın, gerçek olanın peşinden gitmek. Millî çerçevede halis san'atı aramak.”²²⁷ şeklinde tanımlar. Halide Nusret, savunduğu düşünceleri göz önüne alındığında bir diğer kadın sanatçımız Halide Edip Adıvar ile benzerlik gösterir. Her iki yazar Türk milli kültürüne hizmet etmiş, kendi kültürünü diğer kültürler karşısında daima yücelten bir yapıya sahip olmuştur. Halide Nusret doğu ve batı kültürüne vakıf, bu kültürler karşısında Türk-İslam sentezinin getirdiği milli kültürü hazmetmiş, yeniliklere açık bir yazar olmuştur.²²⁸

Halide Nusret Türk dili konusunda hassasiyet gösteren yazarlarımızdan biridir. Türkçe'ye hizmet etmeyi ve onu en güzel şekilde kullanmaya dikkat etmiştir. Bir milletin en önemli unsurlarından biri olan dilinin kaybolması demek o milletin kendisinin kaybolması demektir. Halide Nusret bu doğrultuda gerek eğitim hayatında ve gerekse eserlerinde Türkçenin sağlam ve düzgün bir şekilde kullanılmasına özen göstermiştir. Zaten bunlardan dolayıdır ki ‘Millî Edebiyat’ akımının önemli sanatçılarından biri olmuştur. “O, Türkçenin ezeli ve ebedi aşılardan biri olarak yaşamış ve eserlerinde daima yaşayan Türkçeyi, konuşulan Türkçeyi kullanmıştır.”²²⁹ Halide Nusret'in Türkçeye hizmeti sadece onu güzel kullanmakla sınırlı değildir. Mustafa Kemal'in daveti üzerine Türk Dil Kurumu'nun kurucuları arasında yer almış ve Türkçenin korunması için birçok çalışma yapmıştır.

²²⁷ Has-Er, M. “*Ne Dediler*”, **Töre**, Temmuz 1984, S. 158, s. 22.

²²⁸ Gürel, **a.g.e.**, s. 26.

²²⁹ Gürel, **a.g.e.**, s. 29.

4.4. Vatan ve Millet Sevgisi

*Hepsi canıma yakın: bozkırı da, bağı da...
Kalamış koyu kadar güzel Ağrı Dağı da!
Sevince çiçek açmış, dertleri kor içinde!
Yurdumun dört bucağı sarmaşıyor içimde!*²³⁰

Halide Nusret Türk milletinin en kutsal değerlerinden bir olan vatan ve millet sevgisini yaşantısında ve eserlerinde en güzel şekilde dile getiren yazarların başında gelmiştir. Bu sevgisinin oluşmasında yaşadığı zor günlerin etkisinin olduğu açıktır. İşgal yıllarını bizzat gören ve o acıları yaşayan bir insan olan Halide Nusret'in, o yılları, milli ve manevi duygularının oluşmasında etkili olmuştur. Kendisi vatan sevgisini değişik şiirlerinde dile getirmiştir. "Vatan" şiiri bunlardan biridir. Şiirinde vatan sevgisini anne ve çocukları kadar kıymetli sayar.

*Feda olsun sana canım,
Uğrunda dökülsün kanım,
Cennette güzel vatanım,
Sana bir canla kurbanım.*

ifadesi ile vatan sevgisini her şeyin üstünde tutmuştur.

Ayrıca "Sen Her Şeyden Üstünsün" şiirinde de bu duygularını ifade etmiştir:

*Sendedir, sana döner damarlarımdaki kan,
Senin için büyüttüm bağımda bir çift fidan.
Sen her şeyden üstünsün, her şeyden, aziz vatan
Hiçbir şeyi sevemem seni sevdiğim kadar*²³¹

Şair, *Yayla Türküsü* isimli kitabında yer alan *Ninni* adlı şiirinde vatanına ve milletine duyduğu sevgisini şu mısralarla anlatır:

*Damarında, Türk'ün güneşli kanı
Yüreğinde yaşat büyük atanı;
Her gün biraz daha yükselt vatani,
Vazifeni başar, çocuğum ninni!*²³²

²³⁰ Zorlutuna, **Yurdumun Dört Bucağı**, Güney Gazetecilik ve Matbaacılık T.A.O, Ankara 1950, s. 5.

²³¹ Zorlutuna, **Bütün Şiirleri**, s. 72.

Halide Nusret, öğretmenlik mesleğini o buhranlı dönemlerde Anadolu'da sürdürmek istemesinin temelinde millete duyduğu sevgi yatar. Savaştan henüz yeni çıkmış bu milletin toparlanması ve geleceğe umutla bakabilmesi için kimsenin gitmek istemediği Anadolu'ya ısrarla gitmek istemiştir. Vatanına ve milletine borcunu böyle ödeyebileceğini düşünür. Onun tek düşüncesi, milletinden ayrılmamak, milletinden kopmamak idi. Ona, doğup büyüdüğü ilk gençlik heyecanlarını yaşadığı güzel İstanbul'u düşman bayraklarıyla donanmış görmekten duyduğu derin üzüntü, İstiklâl Harbi sonunda zafer türküleriyle sona ermiştir. Ancak pek genç yaşta geçirdiği bu acı ve büyük tecrübe Halide Nusret Zorlutuna'nın vatan sevgisini pekiştirmiş, vatanının ne kadar değerli olduğunu anlamıştır.²³³ Bu topraklar üzerinde yaşayıp da tarihte olduğu gibi vatanına ve milletine ihanet eden insanlara çok kızmıştır. 1916 yılında İstanbul'un işgal edilmesi için gelen askerlerle işbirliği yapanlara adeta ateş püskürmüştür. “*Git Bahar*” adlı şiirini de bu işgali görmesi üzerine yazmıştır.

Yazar, Türk milletinin yaşadığı zor dönemlerinde yazdığı şiirleri ile vatan ve millet duygusunu hep canlı tutmaya çalışmıştır. Yazmış olduğu “*Gençlikle Baş Başa*” şiirinde bu yurdu koruyup kollamanın gençlik için en büyük vazife olması gerektiğini söyler ve şair yine bu şiirinde gençliğe; geçmişte olan kötü günleri hatırlatmakta ve onlara sorumluluk bilinci aşılamaya çalışmaktadır:

Uyuma bir lahza geçmesin için:

Daima uyanık bulunmak gerek

*Daima muzaffer yaşamak için*²³⁴

Halide Nusret için Anadolu çok önemlidir. Bu toprakların çektiği ızdırapların her karesine şahitlik ettiği için o, memleketin havasından suyundan kopamaz. Anadolu'nun dört bucağını gezerek memleketine hizmet etmiş ve ülkenin geleceği için neferler yetiştirmiştir. Ülkenin geleceğini de o çocuklarda görmüştür. O,

“Tohumlar ekim taze kafalara,

Işık tohumları!

Filizlendiğini gördüm o tohumların.

²³² Zorlutuna, **Bütün Şiirleri**, s. 83.

²³³ Has-er, “*Halide Nusret Zorlutuna*”, **Töre Aylık Fikir ve Sanat Dergisi**, (Halide Nusret Özel Sayısı), Temmuz 1984, s. 22.

²³⁴ Zorlutuna, **Bütün Şiirleri**, s. 30.

*Güneş o kafalardan çıkacak yarın;*²³⁵ sözleri ile öğretmenlik mesleğinin önemini ve onun toplumu nasıl şekillendirdiğini ortaya koymuştur.

Halide Nusret, “o rahat, o samimî, o aydınlık üslûbu ile Yurdunun Dört Bucağına güzellikler saçmış, vatanının taşını toprağını, insanını, kurdunu kuşunu, Kerkük’ünü, Tuna’sını, Edirne’sini, Kars’ını, İstanbul’unu, Ankara’sını... Sımsıcak bir gönülle alabildiğine sevmiş, ilhamını bizim tarihimizden, bizim dünyamızdan, bizim mukaddeslerimizden almış ve bir ömür boyu bizim dilimizle bizi anlatmıştı.”²³⁶ Gürel’inde dediği gibi o adeta bir Anadolu aşığı idi. Öğretmenlik mesleği ve eşinin asker olması sebebiyle gezdiği yerlerde Anadolu insanına hizmet etmeyi büyük aşkla ve sevgiyle yapmıştır. Onun için Anadolu, bir anne bir evlat gibi idi. Eğer öyle olmasa idi öğretmenlik mesleğinin başında herkesin Anadolu’ya gitmemek için korktuğu bir dönemde, o, Anadolu’ya gönüllü olarak gitmek için başvuruda bulunmazdı. Şair, “Beni çekmedi konfor, lüks, falan filan...”²³⁷ diyerek Anadolu için en büyük fedakarlığı göstermiştir. Onun gayesi sadece vatanına hizmet etmek ve bu milleti küllerinden uyandıracak nesiller yetiştirmek idi. Yalçın, Halide Nusret’in Anadolu sevgisi için, “Halide Nusret ismi ile Anadolu toprağı bir aydın Türk kadını arasında bulunmayacak kadar yakın bir bağ vardır. Anadolu fikri ünlü sanatçımızın yaşlıları arasında bir ideal olarak yaşadığı için, birçok insan onunla Anadolu arasındaki yakınlığı böyle bir bağ olarak kabul ederler. Oysa bu köşklerinden Beyoğlu’na, oradan Avrupa’ya giden yoldan başka yer görmemiş insanların tutturdıkları türküler değildir”²³⁸ der.

Zorlutuna, “*Vermek Gerek*” adlı şiirinde vatanını seven bir kişinin bu topraklar için neler yapması gerektiğini anlatır. Ona göre, bir kişinin önce vatanını tanıması gerekir, daha sonra onu nasıl tanıması gerektiğini anlatır. O, bu özellikleri taşıdığını ve hiçbir zaman vatanından ve milletinden uzak durmadığını, tanımanın sadece kuru bir tanımak olmadığını, gezerken Anadolu’yu severek, okşayarak, dinleyerek, duyarak ve hissederek tanıdığını anlatmıştır. Anadolu için hiçbir şey yapmamış ve bu topraklara yabancı olanları eleştirmiştir.

²³⁵ Zorlutuna, *Yurdumun Dört Bucağı*, s. 5.

²³⁶ Gürel, *a.g.e.*, s. 15.

²³⁷ Zorlutuna, *Yurdumun Dört Bucağı*, s. 12.

²³⁸ Yalçın, A., “*Halide Nusret ve Anadolu*”, *Töre Aylık Fikir ve Sanat Dergisi*, (Halide Nusret Özel Sayısı), Temmuz 1984, s. 20.

“Vilayet merkezlerinde ziyafetten ziyafete konarak

Şerefe kadeh kaldırmak,

Nutuklar söylemek,

Köyliüyü övmek,

Alkışlamak, alkışlanmak...

Hoş şeylerdir bunlar doğrusu,

Fakat

Bize bu toprağı tanıtmaz”²³⁹

diyerek bu şekilde yaşayanlara tepkisini dile getirmiştir.

4.5. Hürriyet

Halide Nusret eserlerinde tarihsel arka planı çok iyi yansıtmış ve o çerçevede eserlerini ve yaşantısını olgunlaştırmıştır. Hürriyet, Halide Nusret ile adeta özdeşleşmiştir. Bunu *Aydınlık Kapı* isimli eserinde birçok yerde dile getirmiştir. Özellikle “hürriyet” konusunda bu eserinde hürriyetin elbette bu memlekete geleceğini şu ifadelerle vurgulamıştır: “1908 Yılı Temmuz’unun 24 veya 25’inci akşamıydı, bir haber, çiftliğin sakin havası içerisinde bir bomba gibi patladı: Şehirde hürriyet ilan edilmiş! Hürriyet!... Lerzan bu kelimeyi babasının ağzından birçok defalar duymuş olduğunu hatırlıyordu.”²⁴⁰ Ayrıca aynı eserinde Lerzan isimli karakterin büyükannesine sorduğu soru karşısında aldığı cevap da manidardır:

“-Kuzum büyükanneciğim hürriyet ne demektir.

Büyükanne, onu acayip bir bakışla süzdü: *-Ayakların baş olması demek!”²⁴¹*

Ayrıca Zorlutuna, II. Abdülhamit’in Meşrutiyeti ilan etmesiyle insanların sevindiğini, sıkıntıların bittiğini toplumun rahatladığını aktarır. Artık “padişahım çok yaşa” yerine “yaşasın hürriyet, yaşasın adalet” naraları atılıyordu.

Halide Nusret hürriyet için kendisinin ve babasının çektiklerini şiirlerinde de vurgulamıştır. “*Annem*” isimli şiirinde:

²³⁹ Zorlutuna, *Yurdumun Dört Bucağı*, s. 16.

²⁴⁰ Zorlutuna, *Aydınlık Kapı*, s. 59.

²⁴¹ Zorlutuna, *a.g.e.*, s. 64.

“Zincire vurulmuş bir aslandı babam

Hürriyet için

Uzak zindanların karanlığında...

Bunu bilmeden ağlardım seninle beraber

Babam gelecek! derdim,

Sonra da gülerdim, gülerdim, gözyaşlarını dindirmek için...”²⁴²

diyerek babasının hürriyet uğruna çektiği sıkıntıları kendisindeki etkilerini ortaya koymuştur. Yine başka bir şiirinde:

“Babam zincirlerini zindanda tam yedi yıl sürümüş:

- Bütün ömrünce sürüyecekmiş a, Bereket 1908 yetişmiş imdada.

-Niçin?...

Mi dediniz...

Hep bu topraklar için:

Bu toprakların hürriyeti, Saadeti uğruna!”²⁴³

Yaşananlardan anlaşılıyor ki asıl hürriyet Halide Nusret’e gelmiştir. Yıllar yılı görmediği babasını bu sayede görmüş ve çektiği babasızlık özlemi sona ermiştir. *Bir Devrin Romani* isimli eserinde bu sevincini şöyle aktarır: “Bana ömrümün en büyük sevincini, ilk defa duyuran, bana ilk babamın yüzünü gösteren bu günün; ikinci Meşrutiyet’in ilan günü olduğunu tahmin etmişsinizdir.”²⁴⁴

Halide Nusret babasından öğrendiği hürriyet mücadelesini hayatının sonuna kadar vermiştir. O, hayatının her safhasında verdiği bu mücadelenin ülkesinin geleceğine yön vereceğini düşünür. Zorlutuna hem eğitimde hem de toplumsal yaşamda Atatürk’ün dediği gibi *fikri hür vicdanı hür* nesillerin yetişmesi gerektiğini savunur. Toplumsal birçok alanda dışa bağımlı olmayı eleştirir ve dışarıdan toplumumuza empoze edilen şeylerin aslında bizleri esir almak için yapıldığını düşünür. Gerek babasının hürriyet uğruna çektiği sıkıntılar ve gerekse milli mücadele döneminde yapılan mücadelenin tek gayesi: Türk milleti hür bir şekilde, kimsesinin boyunduruğu altına girmeden tıpkı tarihteki gibi kendi kendini yönetmek istemesidir.

²⁴² Zorlutuna, **Ellerim Bomboş**, s. 167.

²⁴³ Zorlutuna, **Yurdumun Dört Bucağı**, s. 11.

²⁴⁴ Zorlutuna, **Bir Devrin Romani**, s. 27.

4.6. Sosyal Hayatta Kadın

Halide Nusret yazı hayatına kadın gazete ve dergileriyle başlamıştır. Henüz genç yaşlarda olmasına rağmen (19-20) ilk yazılarını kadın dergilerinde yazmaya başlar. İlk yazılarını *Genç Kadın ve Kadınlar* dergilerinde kalem alır. Daha sonra o dönemin meşhur dergilerinden *Süs* dergisinde yazıları ile tanınmaya başlar. Halide Nusret Cumhuriyetin ilanına kadar yazdığı yazıların temel konusu kadındır. Bunlar; aile, kadının eğitimi, kadının hakları gibi konulardır. Cumhuriyetin kurulması ile birlikte başta kendisinin ve tüm kadınların yaşadığı sıkıntıların yavaş yavaş çözüldüğünü, ancak hemen deyince bütünüyle çözülemeyeceğini görür. Halide Nusret makalelerinin büyük kısmını 1948 yılında Ankara'ya taşındığında yazar. Aktif yazı hayatına da bu yıllarda başlamıştır. Bu dönemde özellikle *Kadın Gazetesi* 'nde makaleler yazar. 1970'li yıllara geldiğimizde yazılarının asli konuları değişmemekle birlikte yeni fikirler eklenir. Kadın ve eğitime ek olarak din konusu, sosyal konular ve siyaset gibi konularda makalelerinin başlıca mevzuunu oluşturur. Halide Nusret kadınlar ile ilgili düşüncelerinde feminist ve Türk milli kültürüne yabancı akımlara karşı mesafelidir. Milliyetçi kişiliği ve milli mücadele döneminde geliştirdiği fikirlerinin etkisi ile kadını toplumun ve devletin geleceği için eğitilmesi gereken bir varlık olarak görür.²⁴⁵

O, Osmanlı'nın son döneminde yetiştiği için, Osmanlı muhafazakâr kültürü ile yetişmiş, bundan dolayı çoğu değişime karşı çıkmıştır. Özellikle kadının konumundaki değişimler onun bazen ağır eleştirilerine maruz kalmıştır. Bu tavır Cumhuriyetle birlikte değişmeye başlamıştır. “1918-20 yılları arasında yazdığı yazılarda kadının erkekle aynı işlerde çalışmasını eleştirir. Bu dönemde o, kadının annelik rolünü tek ve en önemli rol olarak benimserken, iş hayatının onun bu rolüne engel olacağını düşünür. Eğitim, aile kurumunun en önemli ferdi olması ve çocuk yetiştirme görevi dolayısıyla kadın için önemlidir. Bu yüzden pragmatik ölçülerdeki pozitif bilimlerin yanında kadını anneliğe hazırlayacak bir eğitim önerir. Bu gerek Tanzimat ve gerekse Meşrutiyet dönemlerinde kadına çizilen rollerin “iyi eş, iyi anne, iyi Müslüman” oluşuyla paralel bir tavidir. Gündelik konuların tartışıldığı bir derginin *'Dedikodu'* sütunlarında onun, Avrupa'nın ahlaken yozlaşmasını ironik şekilde eleştirdiği görülür. Dönemin “tufeyli” kadın tipi Halide Nusret'te olduğu kadar Halide Edip, Güzide Sabri, Müfide Ferit gibi dönemin

²⁴⁵ Coşkun, a.g.e., s. 450.

kadın yazarları tarafından da eleştiriye uğramıştır.²⁴⁶ Halide Nusret kadını toplumun her alanında aktif rol alan bir varlık olarak görmüştür. Onu hiçbir zaman geri plana atmamış ve yaşamın en önemli alanlarında onun imzası olduğunu savunmuştur. Kadını ailede, iş yaşamında ve sosyal hayatta olmak üzere üç şekilde ele almıştır.

4.6.1. Kadın ve Aile

Halide Nusret'in milliyetçi muhafazakâr anlayışı aile içindeki kadının durumunu en iyi yansıtır. Zorlutuna'ya göre "Dünyanın en muhterem varlığı."²⁴⁷ dediği ve kutsallık atfettiği anne, Zorlutuna'nın muhafazakâr düşüncesiyle örtüşmektedir. Halide Nusret yalnızca kadının değil erkeğinde aile içindeki konumundan bahseder. Ona göre ailenin bir 'iştirak' olduğundan bahseder. Kadın ve erkek birbirine yardım ederek aile bütünlüğünü sağlamış olur. Kadın ve erkek eşitliğinde de yine iştirak kelimesi üzerinde durur. Ailede her kesin bir görev dağılımı vardır ve herkes bunu yapmakla yükümlüdür, anlayışını savunmaktadır. Onun dünya görüşündeki en muteber kadın dediği ev kadını için yazdığı "*Ev Kadını*" adlı şiirinde:

"Ev, ona bir "Mabet"tir, aile aşkı "Din"dir!

Hiç eksik olmaz onun etrafında bebekler...

Biri koşup atlarken diğeri emekler...

Mevkuftur bütün ömrü yuvalara, yuvaya;

Süzgün çevresi benzer üç gecelik bir "Ay"a.

Her ne olursa olsun mevkiniz, yaşınız,

Bu kadının iğilmez mi başınız!..."²⁴⁸ mısraları ile ev kadını adeta yüceltmıştır.

Ayrıca ailenin manevi havasını oluşturan en temel varlığın anne olduğunu söylemiş, ayrıca "*Işıklı Pencere*ler" adlı makalesinde değindiği, geleceğimizin mimarları dediği kadınlarımızın bu yönüne de vurgu yapmıştır. Zambak'a göre Halide Nusret, "Kadının tüm sorumlulukları, analık vazifesinin fedakârlık vurgusu etrafında yoğunlaştırılmış"²⁴⁹ bir kadın olarak karşımıza çıkar. Bu açıdan bakıldığında Halide Nusret'in ne kadar güçlü bir kadın ve anne olduğu görülmektedir.

²⁴⁶ Coşkun, a.g.e., s. 451.

²⁴⁷ Zorlutuna, "Üvey Ana Üvey Evlat", *Ayşe*, Yıl. 2, nr. 14, Şubat 1970.

²⁴⁸ Zorlutuna, *Bütün Şiirleri*, s. 38.

²⁴⁹ Zambak, F., "Sâmiha Ayverdi'nin ve Halide Nusret Zorlutuna'nın Romanlarında "Makbul Anne"lik", *Dede Korkut Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, C. 5, S. 10, 2016, s. 107.

Halide Nusret aileden bahsederken aile kurumunu etkileyebilecek tehlikelerden de bahsetmiştir. Özellikle İstanbul'un işgali esnasında bu durumu fırsat bilip Anadolu'ya gelen Rus kadınlarının İstanbul'da serbestçe gezip dolaşmaları ve etraflarına saçtıkları ahlaksızlıkları ile Türk erkeklerini etkilemişlerdir. Bu durum birçok ailenin yıkılmasına sebep olmuştur. Bunu görmemiş gibi Celal Sair'in Rus kadınlarına olumlu bakması Halide Nusret'i çileden çıkarmıştır. *Süs Dergisi*'ndeki *Dedikodu* isimli köşesinde yazmış olduğu "*Bedbaht İstid'a*" makalesinde bunu eleştirir: "Rus kadınlarının yıktığı ocakları görmemek için İstanbul'da gözleri kapalı gezmek icap ederdi herhalde"²⁵⁰ der.

4.6.2. Çalışma Hayatı ve Kadın

Halide Nusret çalışan kadına önceleri sıcak bakmamaktadır ancak kendisinin de sonradan iş hayatına atılması ile bu düşüncesi değişmiştir. Bu düşüncesini, "Yalnız erkekleri çalışan bir millet, tek kanatlı uçmak isteyen bir kuşa benzer, yükselemez"²⁵¹ sözleri ile desteklemiştir. Özellikle Cumhuriyetin ilan edilmesiyle birlikte kadınlara birçok alanda özgürlük verilmiştir. Kadın için hem çalışmak hem de aile içerisindeki fonksiyonları yerine getirmenin zor olduğunu, bunun büyük fedakârlık istediğini söyler. Onun aile ile ilgili düşünceleri geleneksel aile modeli üzerine kurulu olduğundan yapılan tüm tespit ve önerilerin bu modeli bozmaması gerektiğini savunmuştur. Halide Nusret, kadınların çalışırken aile, eş ve çocuklarını geri plana atmasına sıcak bakmaz. İş hayatının bunları engellememesi gerektiği düşüncesindedir. Yazdığı "*İş Kadını*" isimli şiirinde çalışan kadın için şu mısralara yer verir:

<i>Güneş onu hiçbir gün yatağında bulmadı;</i>	<i>Işıksız kulübede bekliyen çocuklara</i>
<i>Meşakkattir, elemdir bu zavallının adı!</i>	<i>Götürebilmek için bir parça yavan ekmek!</i>
<i>Hayat değil onunki, zaten uzun bir sızı;</i>	<i>her ne olursa olsun mevkiniz, yaşınız,</i>
.....	<i>Karşısında hicapla iğilmez mi başınız?...</i>

Şairin bu şiirinde görüldüğü gibi çalışan kadının çok sıkıntılar çektiği, ancak her ne olursa olsun onun takdir edilmesi gerektiğini söylemiştir. Son mısrasında belirttiği "hicapla eğilmek" sözünden Zorlutuna'nın çalışan kadın konusundaki hassasiyeti

²⁵⁰ Zorlutuna, "*Bedbaht İstid'a*", *Süs*, nr: 14, 15 Eylül 1339.

²⁵¹ Zorlutuna, *Büyükanne*, s. 167.

görülmektedir. Çalışan kadının rollerini, yaptığı bir konuşmada şöyle sıralar. “*Sadık bir zevce, şerefli bir anne, fedakâr bir öğretmen*” gibi özelliklere sahip olması gerekir. Bu özellikler Halide Nusret’in bir anlamda kendi özellikleridir.

4.6.3. Kadın Hakları

Toplumun temel yapı taşlarından olan kadın, sosyal yaşamın ve ailenin en önemli unsurudur. Bunun neticesi olarak sosyal yaşamın olmazsa olmaz elemanlarından. “Kadının sosyal hayatta üstlendiği rol ve konum, toplumun içtimaî yapısının belirlenmesini sağlar. Zira toplum, kadının konumuna göre yapılır. Abdülhak Hâmid *Târık* adlı eserinde; “Bir milletin kadınları, ilerleme derecesinin ölçüsüdür.”²⁵² der. Tarihteki toplumsal dönüşümler, kadının sosyal hayattaki konumunun sorgulanmasını ve düzenlenmesini beraberinde getirmiştir. Kadının konumu ise çoğunlukla nasıl bir eğitimden geçtiğiyle ilintilidir. Hâkim görüş, kadının nasıl bir konuma ve kişiliğe sahip olmasını istiyorsa onu, o yönde bir eğitime tâbi tutar. Kadına biçilen role göre de diğer sosyal roller oluşur. Bu nedenle kadın meselesi - özellikle bizim toplumumuzda- en çok tartışılan konulardandır.”²⁵³

Toplumumuzda geçmişten bu yana kadının statüsü hep tartışılmış ancak aldığı değer hiçbir zaman düşmemiştir. Yukarıda da değindiğimiz gibi bir toplumu yücelten kadınlardır. Batılılaşma süreci özellikle Tanzimat ile birlikte toplumun birçok kesimi gibi kadınlar da sosyal ve siyasal haklar elde etmiştir. Bu süreç Cumhuriyetin ilanı ile birlikte daha da hızlanmış ve kadınların özgürlük alanları genişlemiştir. Ancak Halide Nusret milliyetçi muhafazakâr bir düşünce yapısına sahip olduğundan kadınların bu kadar özgür olmalarını eleştirmiştir. 1917 yılı öncesinde yazmış olduğu “*Kadında Hakk-ı Talak*” isimli makalesinde kadına boşanma hakkı verilmesini eleştirmiştir. Ancak daha sonra sorunun sadece kadında olmayacağını ve bu durumun tüm erkek ve kadınlar için geçerli olduğunu düşündüğünden bu düşüncesini değiştirir. O, boşanmanın hem bireysel hem de toplumsal açıdan makul bir çözüm olamayacağını düşünür. Bu düşüncesini yazdığı romanlarda görmek mümkündür. *Beyaz Selvi*’de Nadide, *Aydınlık Kapı*’da Vildan, *Sisli Geceler*’de Zehra isimli karakterler bunun örnekleridir. Bu karakterler kocaları tarafından aldatılmalarına rağmen boşanmayan kadın kahramanlar olarak karşımıza çıkarlar.

²⁵² Kurnaz, Ş., *Cumhuriyet Öncesi Türk Kadını*, MEB. Yayınları. İstanbul 1997, s. 58.

²⁵³ Küçükgörmen, *a.g.t.*, s. 11

Halide Nusret çok eşlilik konusunda da çok katı davranır. Bu konuda tartışmayı etmeyi değil, ağza almayı bile lüzumsuz görür.²⁵⁴ Görmektedir. Çok eşle evliliğin İslam'a dayandığı fikrine karşı çıkmakta, Hz. Muhammed (s.a.s) zamanında olan bu uygulamanın bu gün için güncellenmesi gerektiğini düşünmektedir. Kadınlar için en hayırlı evliliğin tek eşli evlilik olduğunu söylemiştir. Çok eşle evlilik gibi yanlış uygulamaların eğitimsizlikten kaynaklandığını düşünür, onun için kadın eğitimine büyük önem vermiştir.

Halide Nusret, Türk kadınının haklarını elde etmesinin temelini batıdan çok Türk tarihinde aramıştır. Türk kadınının tarih boyunca hep değerli olduğunu, tarih boyunca hep baş üstünde tutulduğunu ifade eder. O, kadının son yüzyılda kaybettiklerini tekrar kazanması için verdikleri mücadelede hep ön safta olmuştur. 1 Mart 1954'te Türk kadınlar birliği genel merkezinde yaptığı bir konuşmasında, Türk kadınının düştüğü zavallı ve pasif halinin sebebinin dine arayanları eleştirmiştir. Ziya Gökalp'in savunduğu gibi o da bu durumun sebebinin katışıksız İslamiyet'ten uzaklaşma olarak görür.²⁵⁵

Halide Nusret kadınların dinî, ekonomik ve coğrafi olarak ayrıştırılmasına karşı çıkar. Kadın hangi konumda ve coğrafi bölgede olursa olsun kadının aynı rolleri üstlendiği ve kesinlikle hiçbir ayrıma tabi tutulamayacağını söyler. Tanzimat döneminde bütün kadın çalışmalarının şehrli kadın üzerinden yürümesine tepki gösterir. O, kadınların her yönüyle bütüncül olduğunu, kentli ve köylü ayrımının toplumda sosyal adaletsizlik doğurduğunu belirtir. Buna rağmen köylü kadının erkeğiyle birlikte sosyal hayatta yer aldığını belirtir.

“Şehirlerde Türk kadınının, peçe ve kafes arkasında kanadı kırık kuşlar gibi çırpınmakta olduğu devirlerde bile köylü Türk kadını erkeğinin yanı başında -çok defa da onun yerinde arılar gibi çalışmıştır.”²⁵⁶

Kadınların siyasi haklarını elde etmesi iki aşamalıdır: “Birisini kurtuluş savaşı sırasında kadının gösterdiği fedakârlık, ikincisi “dünya çapında dâhi” Atatürk'ün kadınların haklarını elde etmesindeki önderliğidir. Cumhuriyetin ilk yıllarında, kadınların vatandaşlık ve siyasi haklarının tanınması için bir liyakat tartışması başlatılmıştır. Kadının siyasi haklara layık olduğunu savunan yazarların gösterdikleri en önemli delil, kadının kurtuluş savaşında gösterdiği fedakârlıktır. Halide Nusret de

²⁵⁴ Zorlutuna, “Kadında Hakk-ı Talak”, *Süs*, nr. 30, 3 Kanunu Sani, 1339.

²⁵⁵ Coşkun, *a.g.e.*, s. 458.

²⁵⁶ Coşkun, *a.g.e.*, s. 458-459.

benzer yaklaşımların tesiriyle Atatürkçü bir öğretmen olarak kadına haklarını verenin Atatürk olduğunu vurgularken kadının tarihi rolüyle buna layık olduğunu²⁵⁷ belirtir.

4.7. Toplumsal Hayatta Birlik Beraberlik ve Düzen

Halide Nusret Türk toplumunun birlik ve beraberliğinin korunmasına önem vermiştir. Türk toplumunun çektiği sıkıntıları gördüğü için toplumun birbirinden ayrılmadan, birlik ve beraberlik içinde bir gelecek kurmasını ister. O, sosyal dokunun tüm katmanlarının bir arada olması lüzumunu, birbirine yardım ederek en alt tabakadan en üst tabakaya kadar herkesin bir bütün olarak hareket etmesi gerektiğini savunur. Özellikle toplumda kimsesiz, yetim ve yoksulların gözetilmesini, yalnız bırakılmamasını tavsiye eder. Zorlutuna, toplumu ayrıştıran, ekonomik ve sosyal tabakalara göre ayıran yapılara karşı çıkmıştır. Komünizm, sosyalizm kısacası Türk milli kültürüne yabancı tüm ideolojileri de zararlı görmüştür.

Halide Nusret yardımlaşmayı İslam'ın ve Türk kültürünün en önemli özelliklerinden biri olarak görmektedir. “*Yardımseverlik*” isimli makalesinde yardımlaşmayı Türk halkının temel bir alışkanlığı olarak görmüştür. Model olarak Türk tarihini gösterir: Ninelerimizin mahalledeki muhtaçlara karşı yaptıkları, bizim için bir tetkike, takdire, imrenilip takdir edilmeye değer bir şaheser bir mevzu olduğunu söyler.²⁵⁸ Türk toplumunun en zor zamanlardaki yardımlaşması yukarıda değindiği gibi takdire şayan bir davranıştır. Düğün, cenaze ve afetlerde kendiliğinden bir araya gelme birlikteliğin en güzel örneğidir. Halide Nusret, “modern toplumlarda geleneksel mahalle kültürünün yaşayamayacağı farkındadır. Bu yüzden okuyucusunu modern yardım kuruluşlarına yönlendirir. Hayrın timsali olan kadınları yardımlaşmaya davet eder.”²⁵⁹ İslamiyet'teki zekât müessesesinin işletilmesini ve toplumdaki ihtiyaç sahiplerinin gözetilerek her iki kesim arasındaki uçurumun kaldırılmasını ister.

Halide Nusret “*Ev Ekonomisi*” isimli makalesinde toplumsal dayanışmayı artırmanın ve iktisadi yapının korunması için şu tavsiyede bulunmuştur: “Bir hasret ifadesiyle andığım bütün bu güzel geleneklerin bu gün aynen devamını istediğimi zannetmeksizin elbette buna her şeyden evvel imkân yoktur. Bunun içindir ki sözümün

²⁵⁷ Coşkun, **a.g.e.**, s. 458.

²⁵⁸ Zorlutuna, “*Yardımsevenler*”, **Kadın Gazetesi**, Yıl. 3, S. 116, 30 Mayıs 1949.

²⁵⁹ Coşkun, **a.g.e.**, s. 481.

baş tarafında ninelerimizin verimli geleneklerini kızlarımızın da imkân nispetinde yaşatmaları ev ve memleket ekonomisi bakımından faydalı olur demiştim.”²⁶⁰

İsraf ve savurmaya karşı çıkmıştır. Kaleme aldığı “*Ketenhelvacı*” şiiri toplumsal uyanışı ve toplumdaki ezilmişlerin görülmesi gerektiğini vurgulayarak, zenginlerin gaflet uykusundan uyanmalarını ister. Şiirde bir yandan toplumun dramatik ve acı taraflarını ortaya sererken, diğer yandan da varlık içinde yaşayan ve toplumun diğer yüzünden habersiz yaşayan insanlardan söz eder.

Keten Helvacı

*“Sıcacık, yumuşacık, yastıklı sedirlerde
Sizden daha çok görür gözü belki bir körün,
Bir sağır, sizden daha fazla duyar bu sesi:
Mayası gözyaşındır içtiğiniz likörün,*

*Sizden daha çok görür gözü belki bir körün,
Bir sağır, sizden daha fazla duyar bu sesi:
Mayası gözyaşındır içtiğiniz likörün,
Dinlediğiniz çalgı, bir dulun son nefesi.*

*Sizden daha çok görür gözü belki bir körün,
Bir sağır, sizden daha fazla duyar bu sesi:
Mayası gözyaşındır içtiğiniz likörün,
Dinlediğiniz çalgı, bir dulun son nefesi.*

*Dinlediğiniz çalgı, bir dulun son nefesi.
Pahalı içkilerle dumanlanan kafalar;
Bir dakika düşünün ve ürperin; bu yerde
Açlıktan ölenler var, soğuktan ölenler var!*

*Bu hazin iniltiye siz de bir tek “Ah” katın,
Dinsin artık bu sesler... susturun artık, yeter!
Gözünüzü bağlayan kadehleri fırlatın,
Ayılın Efendiler! Ayılın Efendiler...”²⁶¹*

²⁶⁰ Zorlutuna, “*Ev Ekonomisi*”, **Kadın Gazetesi**, Yıl. 4, S. 200, 25 Aralık 1950.

²⁶¹ Zorlutuna, **Ellerim Bomboş**, s. 105.

“*Kış Levhaları*” şiirinde zenginlere ithaf ederek toplumdaki ihtiyaç sahiplerinin halinin görülmesi gerektiğini, kış günlerinde muhtaçların durumlarının pek iç açıcı olmadığını ortaya koymuş ve zengin insanlara israftan, lüksten ve dünya zevklerinden kaçınarak muhtaçları görmek gerektiğini vurgulamıştır.

*“Çarpan her yürekte merhamet gerek;
Yurdunda aç ölen insanlar varken,
Paranı çılgınca israf ederek
Kumara, içkiye, lükse dökme sen
Kalpsiz bir kör gibi dolaşma bar, bar.”*

Bazen de gururlarına dokunurcasına mısralarını dizmiştir.

*“Otomobilinden biraz in,
Eğer bir parça et değilse kalbin.”²⁶²*

Bu mısraları ile aslında zekât ve sadaka vermenin toplumun kaynaşması ve sosyal dengenin kurulması bakımından önemini vurgulamıştır. Ayrıca “*Vermek Gerek*” isimli şiirinde de fakir insanların sofralarına konuk olarak onların durumunu görmek, görebilmek, duymak ve anlamak gerektiğini içten bir dille ifade etmiştir. Fakir insanları kast ederek;

.....
*Ve onlara vermek... vermek...
Elimizden, kafamızdan,
Gönlümüzdeki hızdan...
Vermek!
Yol, okul, ilaç, ışık, su
Ve sevgi... sevgi, yürekler dolusu!²⁶³*

4.8. Sivil Toplum Kuruluşlarındaki Çalışmaları

Halide Nusret, edebiyat ve eğitimciliğinin yanında ülkesine ve milletine faydalı olabileceği birçok alanda aktif rol oynamıştır. Bir öğretmen olarak ülkesinin geleceğine hizmet etmiş olan Halide Nusret, bu yönünü sosyal alanda halkına hizmet ederek de

²⁶² Zorlutuna, **Ellerim Bomboş**, s. 105.

²⁶³ Zorlutuna, **Bütün Şiirleri**, s. 113.

devam ettirmiştir. Türk Kadınlar Birliği, Türk Ocakları, Muallimler Birliği, Yardım Sevenler Derneđi, Halk Evleri, Çocuk Esirgeme Kurumu, Çocuk Haklarını Müdafaa Cemiyeti gibi toplum yararına hizmet eden kuruluşlarda görev almıştır. Ayrıca Mustafa Kemal Atatürk'ün daveti ile Türk Dil Kurumu kurucu üyelerindedir.

Ayrıca 1975 yılının Birleşmiş Milletler tarafından “Kadın Yılı” olarak ilan edilmesiyle Türkiye’de faaliyet gösteren Kadının Sosyal Hayatını İnceleme ve Araştırma Derneđi tarafından Halide Nusret Zorlutuna’ya *Ümmü’l Muharrirat* (Kadın Yazarların Annesi) unvanı verilmiştir. 1976 yılında doğum günü münasebeti ile Kültür Bakanlığı tarafından plaket takdim edilmiştir. 1983’te *Yılın Annesi* seçilmiştir. 1983 yılında Basın Yayın Genel Müdürlüğü tarafından *basın mesleğinde 50 yıl şerefli hizmet eden gazetecilere hizmet ve şeref plaketi*, Türk Basın Birliği tarafından *Basın Mesleğinde 50 Yıl Hizmet Armağanı* adı altında armağan verilmiştir.

Kurucusu olduğu *Defne Dergisi*'nin, kendisinin 50. sanat yılı münasebetiyle 1967’de düzenlemiş olduğu toplantıda 50 yıllık sanat hayatı için şöyle konuşmuştur: “Kalemimi elli yıldan beri karınca kaderince milletimin hizmetinde, memleketimin hayrında kullanmaya çalıştım. Bunda ne dereceye kadar başarılı oldum, bilemiyorum. Amma memleket zararına tek cümle yazmamış olmanın inancı ve sevinci içindeyim.”²⁶⁴. Bu konuşmasıyla memleketine olan sadakatini de göstermiştir.

²⁶⁴ Zorlutuna, **Bir Devrin Romani**, s. 80.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Halide Nusret Zorlutuna 83 yıllık ömrünün büyük bölümünü siyasi ve toplumsal hareketlilik içerisinde geçirmiştir. İnsanların fikir dünyası yaşadıklarının tesiri ile şekillenir. Halide Nusret bunun en güzel örneğidir. Osmanlı'nın son dönemlerine ve Cumhuriyet'in kuruluşuna tanıklık etmiş olan Zorlutuna'nın fikrî ve siyasî düşünceleri bu dönemde şekillenmiştir. Kadın olmanın bile zor olduğu bir dönemde, verdiği mücadele ile Türk kadınının neler yapabileceğini ortaya koymuştur. Milli ve manevi değerleri bir arada yoğurarak, yeniliklere açık, ufku geniş gençler yetiştirmeye çalışmış ve tüm zorluklara rağmen ideallerine ulaşmayı başarmıştır. Verdiği eserlerde sadece kendi düşüncelerini ve anılarını yazmamış, yaşadığı devri aktarmıştır. *Bir Devrin Romanı* isimli eseriyle hem yaşadığı devri bütün ayrıntıları ile anlatmış hem de tarihe ışık tutmuştur.

Yazar, eserlerinde milli ve manevi duyguları daima canlı tutarak toplumdaki birlik ve beraberlik ruhunu hep diri tutmayı başarmıştır. Nitekim *Bir Devrin Romanı* adlı eserini, bunu gelecek nesillere aktarmak için kaleme almıştır. Eserlerindeki karakterleri de hep bu çerçevede seçmiştir. Öyle ki, *Aydınlık Kapı*, *Gül'ün Babası Kim*, *Büyükanne* gibi romanlarının başkahramanlarını toplumun her kesiminde görmek mümkündür.

Eğitimin her safhasında görev alan ve eğitimi hayatın her sahasına yayan ve toplumda her bireyin eğitimine önem veren Halide Nusret, eserlerinde en fazla gençlerin eğitimine değinmiştir. Her alanda gelişme ve ilerlemenin temelini gençlerin eğitime bağlayan yazar, geçmişten gelen bu eğitim eksikliğinin giderilmesi için gerek yazılarıyla, gerekse faaliyetleriyle çaba sarf etmiştir. Halide Nusret, öğretmenlik yapmış bir yazar olarak, eserlerinin hemen hepsinde çocuktan bahseder ve eğitimin çocuğa kazandırdıkları üzerinde önemle durur.

Halide Nusret Türk kültürünün derinliklerinden gelen milli ve manevi ahlaki ruhuna yerleştirerek imanlı bir şahsiyet olarak yetişmiştir. Aldığı bu dinî terbiyeyi kendisi yaşadığı gibi yetiştirdiği gençlere de aşılama görevi kutsal bir görev saymıştır. İnsanların dinî duygularının istismarına karşı çıkmış ve kişilerin dinî yaşamlarında özgür olduklarını ortaya koymuştur. Türk İslam kültürünü benimsemiş ve bu yolda mücadele vermiştir. İbadetlerindeki süreklilik ve sadelik onun din konusunda ne kadar

hassas olduğunu gösterir. Ahlaki değerleri zihnine ve davranışlarına aksettirerek örnek bir Müslüman kadın portresi ortaya koymuş, imanlı bir Türk kadınıdır.

Halide Nusret toplumsal değerlere bağlı, Türk toplumunun içtimai yapısını derinlemesine bilen ve adeta bir toplumbilimci gibi toplumu incelemiş bir yazardır. Türk insanının hangi karakterde olduğunu ve yaşadığı coğrafyanın insanı nasıl etkilediğini bizzat görmüş, yaşamış ve tahlil etmiştir. Kurtuluş Savaşı'nda verilen mücadele ile Cumhuriyet'in nasıl kurulduğuna tanıklık ederek Anadolu insanının vatanperverliğine şahit olmuştur. Zorlutuna bu süreci öğretmenlik mesleğiyle gelecek nesillere, yazdığı eserleriyle de tüm insanlara aktararak kutsal bir görevi ifa etmiştir.

Sonuç olarak, milli ve manevi değerleri sentezleyerek önce kendini yetiştirmeyi, aynı bilinçle çevresini ve öğrencilerini, son olarak da tüm toplumu değiştirme ve dönüştürme ideali içinde olan eğitimcilerin yetişmesi, Türk toplumunun hedeflediği muasır medeniyet seviyesine ulaşmayı sağlayacaktır. Halide Nusret Zorlutuna, bu hedefi hayatında idealize etmiş ve bu ideali fikir ve tecrübeleri merkezinde eserlerine hâkim kılmış değerli bir eğitimci, yazar ve şairdir.

Bu düşünceler doğrultusunda Halide Nusret'i daha iyi anlamak ve anlatmak için, yapılacak çalışmalarla günümüz gençliğine ve eğitim dünyasına daha iyi tanıtılabilir. Akademik çalışmalar çoğaltılabilir, özellikle şiirleri üzerinde bağımsız çalışmalar yapılabilir. Eğitimin konusundaki düşünceleri Özellikle eğitim politikası, öğretmen-öğrenci ilişkileri, öğrenci yaklaşımı, kız öğrencilerinin eğitimi, ders içerikleri ile ilgili düşünceleri örnek alınarak günümüz eğitim dünyasına ışık tutabilir. Özellikle *Benim Küçük Dostlarım* isimli eseri öğretmen adaylarına eğitim fakültelerinde yol göstermesi açısından okutulabilir. Öğretmenlik yaptığı dönemde onun, en önemli felsefesi olan *öğretmenlik bir meslek değil, vazife olarak görülmelidir* ilkesi, günümüz öğretmen ve öğretmen adaylarına aşılmalıdır.

Milli ve manevi bakış açısı günümüzde okullarda okutulan din derslerinin ilke ve içeriği bu düşünceler doğrultusunda şekillendirilebilir. Din eğitimi birtakım cemaatler, gruplar tarafından değil sadece devlet eliyle verilmelidir. Böylelikle Halide Nusret'in üzerinde durduğu din istismarının önüne geçilebilir.

Onun, özellikle toplumsal meselelere yaklaşımı, kadın hakları ve sorunları, Türk gençliğinin milli ve tarihsel bir şuurla eğitilmesi ile ilgili düşünceleri birçok sorunun çözümüne ve çalışmaya ilham olacağı düşüncesindeyiz.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

- AKIN, Hüsrev, “*Milli Edebiyat Dönemi Romanlarında Çocuk Eğitimi*”, **Turkish Studies**, Volume 4/8 Fall 2009, s. 428.
- AY, İlknur, *Muallim Naci, Ahmet Rasim ve Halide Nusret Zorlutuna'nın Anı Türündeki Eserleri ile Çocuk Edebiyatımızdaki Yeri ve Başlıca Temaları*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya, 2009.
- BANARLI, Nihat Sami, **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 1979
- BEYATLI, Yahya Kemal, **Edebiyata Dair**, Baha Matbaası, İstanbul, 1971
Kendi Gök Kubbemiz, İstanbul Fetih Cemiyeti Yay., İstanbul, 1974
- COŞKUN, Betül, **Ümmü'l Muharrirat Halide Nusret Zorlutuna**, Kitabevi Yay., İstanbul, 2011
- ÇINARLI, Mehmet, **Sanatçı Dostlarım**, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 1979
- DOĞRAMACIOĞLU, Hüseyin, **Halide Nusret Zorlutuna'nın Hanım Mektupları Üzerine Bir İnceleme**, Sivas, 2011
- DURAKBAŞA, Ayşe, **Halide Edip, Türk Modernleşmesi ve Feminizm**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2000
- DEMİR, Ömer & ACAR, M., **Sosyal Bilimler Sözlüğü**, Vadi Yay., Ankara, 2002
- ENGİNÜN, İnci, **Yeni Türk Edebiyat Araştırmaları 1**, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2012
- ERDAL, Kelime, *Halide Edip Adıvar ve Halide Nusret Zorlutuna'nın Eserlerinde Öğretmen ve Eğitim*, (Uludağ Üniversitesi Sos. Bil. Ens. Yayımlanmamış Doktora Tezi), Bursa, 2005
- NEVEVÎ, Muhyiddin, **Riyazü's-Salihîn**, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., 1. Baskı., Ankara, 2013
- GÖKALP, Ziya, “*İslam Terbiyesinin Mahiyeti*”, **Makaleler VIII**, (haz: Ferit Ragıp Tuncor) Ankara, 1981
Türkçülüğün Esasları, Varlık Yayınları, İstanbul, 1976
- GÜREL, Zeki, **Halide Nusret Zorlutuna**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1988

- IŞIK, İhsan, **Türkiye Yazarlar Ansiklopedisi**, Elvan Yayıncılık, Ankara, 2004
- İLERİ, Vasfiye, “*Ne Dediler*”, **Töre**, Temmuz 1984, S. 158, s. 25.
- KARAMAN, Hayrettin ve Diğerleri, **Kur’an Yolu Meali**, Türkiye Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., 2. Baskı, Ankara, 2014
- KARPAT, Kemal, **Türk Demokrasi Tarihi**, Timaş Yay., İstanbul, 2012
- KAZİMİ, Avnullah, **Son Müdafaa & Divan-ı Örfi ve Avnullah Kazimi**, Şehir Yayınları, 2005
- KURNAZ, Şefika, **Cumhuriyet Öncesi Türk Kadını**, MEB Yay., İstanbul, 1997
- KÜÇÜKGÖRMEN, Gülcan Celayir, *Halide Edip Adivar'ın Romanlarında Kadın ve Kadın Eğitimi*, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2010)
- KÜR, İsmet, **Yarısı Roman**, Everest Yay., 2011
- OKAY, Orhan, **Ahmet Hamdi Tanpınar Bir Hülya Adamının Romanı**, Dergâh Yay., İstanbul, 2010
- POYRAZ, Esra Fahriye, *II. Meşrutiyet Dönemi Kadın Dergiciliği ve Türk Kadını Dergisi*, (İstanbul Kültür Üniversitesi Sos. Bil. Ens. Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul, 2015
- TANPINAR, Ahmet Hamdi, **Yaşadığım Gibi**, İstanbul, 2013
- TDK SÖZLÜĞÜ, Ankara, 2009
- TUNAYA, Tarık Zafer, **Hürriyetin İlanı İkinci Meşrutiyet’in Siyasi Hayatına Bakışlar**, Bilgi Üniversitesi Yay., İstanbul, 2004, s. 56.
- ULUKÖSE, Güven, **Halide Edip Adivar**, İstanbul 2006
- YAZICI, Mürvet, *Halide Nusret Zorlutuna ve İsmet Kür’ün Eserlerinde Eğitim Evreninin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi*, (Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bil. Ens. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Trabzon, 2015
- ZORLUTUNA, Halide, Nusret, **Sisli Geceler**, İkbâl Kitabevi, İstanbul, 1943
-, **Ellerim Bomboş**, T.C. Kültür Bakanlığı Yay., Ankara, 2001
-, **Gül’ün Babası Kim?**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2002
-, **Büyükanne**, L&M Yayıncılık, İstanbul, 2005
-, **Bütün Şiirleri**, Timaş Yay., İstanbul, 2008
-, **Aydınlık Kapı**, Timaş Yay., İstanbul, 2008
-, **Bir Devrin Romanı**, Timaş Yay., İstanbul, 2009
-, **Benim Küçük Dostlarım**, Timaş Yay., İstanbul, 2011

....., **Yurdumun Dört Bucağı**, Güney Gazetecilik ve Matbaacılık T.A.O,
Ankara, 1950

MAKALELER

ADİYAMAN, Halil, “*Yabancı Okul Bunalımı: Gül’ün Babası Kim?*”, **Nevşehir Hacı Bektaş Veli Ü. SBE. Dergisi**, 6 (1), 2016, s. 17-31.

AKBULUT, Nazire, “*Otobiyografiler, Kendini ve Yaptıklarını Önemsemektir*”, **Diyalog**, 2015/1, s. 56-67.

GÜNAY, Turgut, “*Halide Nusret Zorlutuna ile Bir Konuşma*”, **Töre Aylık Fikir ve Sanat Dergisi**, S. 29-30, Ekim-Kasım 1973, s. 54-55.

Gülpınar Dergisi (Halide Nusret Özel Eki), s. 6.

HAS-ER, Melih, “*Halide Nusret Zorlutuna*”, **Töre Aylık Fikir ve Sanat Dergisi**, (Halide Nusret Özel Sayısı), Temmuz 1984, s. 22

....., “*Ne Dediler*”, **Töre**, Temmuz 1984, S. 158, s. 22.

NUSRET’ÜLKAZİMİ, “*Ağlayan Kahkahalar*”, **Talebe Defteri**, Yıl. 2, nr: 36, 15 Mart 1333

OKAY, Orhan, “*Ahmet Hamdi Tanpınar“ Monografi Denemesi*”, **Dergâh Dergisi**, 22 Mayıs 1992, nr. 27, Haziran 1992, nr. 29 Ağustos 1992

TUNALI, Yağmur, “*Halide Nusret’in Dönülmez Seferi*”, **Töre**, Temmuz 1984, S. 158, s. 18.

TURAL, Sadık, “*Hayatı ve Eserleri ile Halide Nusret Zorlutuna*”, **Töre Aylık Fikir ve Sanat Dergisi**, Temmuz 1984.

ZAMBAK, Ferda, “*Halide Nusret Zorlutuna’nın Romanlarında Cumhuriyet Kadını*”, **Türk Edebiyatı Dergisi**, İstanbul, Nisan 2012, s.128.

....., “*Sâmiha Ayverdi’nin ve Halide Nusret Zorlutuna’nın Romanlarında “Makbul Anne”lik*”, **Dede Korkut Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi**, C. 5, S. 10, 2016, s. 96-108.

ZORLUTUNA, Halide, Nusret, “*Cumhuriyet’in 46. Yılında*”, **Ayşe**, Yıl 1, Sayı 10, Ekim 1969, s. 3.

....., “*Meslek Hatıraları*”, **Türk Yurdu Dergisi**, III. cilt, S. 3-4., Ankara, 1960

....., “*Meslek Hatıraları*”, **Türk Yurdu Dergisi**, , I. Cilt, S: 55., Ekim 1959

....., “*Meslek Hatıraları*”, **Türk Yurdu Dergisi**, II. cilt, 50. Yıl, Temmuz Ankara, 1960

-, “Kurban Bayramı”, **Töre**, Ekim 1982, Y. 12, S. 137, S. 12
-, “Yardımsevenler”, **Kadın Gazetesi**, Yıl. 3, nr: 116, 30 Mayıs 1949
-, “Kadında Hakk-ı Talak”, **Süs**, nr: 30, 3 Kanunsani, 1339
-, “Din Dersleri”, **Kadın Gazetesi**, Yıl. 4, nr: 195, 20 Kasım 1950
-, “Yine Din Meselesi”, **Kadın Gazetesi**, Yıl. 3, nr: 126, 25 Temmuz 1949
-, “Din Meselesi”, **Kadın Gazetesi**, 12 Temmuz 1948
-, “Tesettür Meselesi”, **Genç Kadın**, s. 8,10 Nisan 1335
-, “Üvey Ana Üvey Evlat”, **Ayşe**, Yıl. 2, nr: 14, Şubat 1970
-, “Ev Ekonomisi”, **Kadın Gazetesi**, Yıl. 4, S. 200, 25 Aralık 1950
-, “Bedbaht İstid’a”, **Süs**, nr: 14, 15 Eylül 1339
-, “Sağlık Bakanına Açık Mektup”, **Kadın Gazetesi**, 4 Aralık 1950

ONLİNE KAYNAKLAR

GÖKÇE, Erten, “İlköğretim Öğrencilerinin Görüşlerine Göre Öğretmenlerin Etkililiği”, [http:// www. education.ankara.edu.tr/ebfdergi/pdfler/2002-1-2/11-119.pdf](http://www.education.ankara.edu.tr/ebfdergi/pdfler/2002-1-2/11-119.pdf), (Erişim Tarihi: 15.11.2013)

GÖRÜŞME

Halide Nusret Zorlutuna'nın Kızı Emine Işınsu ile 23.03.2013 günü Saat:13.00'te yaptığımız görüşme.

Not: Emine Işınsu Hayatı ve eserleri

Emine Işınsu, 1938 Kars'ta doğdu, Halide Nusret Zorlutuna'nın kızıdır. Prof. Dr. İskender Öksöz ile evli ve üç çocuk annesidir. Gazete, köşe yazarlığı, dergi editörlüğü ve yayıncılığı yapan yazar, daha çok romancılığı ile tanınır.) Eserleri: **Romanları:** Küçük Dünya (1966), Azap Toprakları (1970), Ak Topraklar (1971), Tutsak (1973), Sancı (1974), Çiçekler Büyür (1978), Canbaz (1982), Kaf Dağı'nın Ardında (1988), Alpaslan (1990), Atlı Karınca (1990), Un coeur aux encheres (1991), Cumhuriyet Türküsü (1993), Nisan Yağmuru (1997), Havva (1999), Bir Ben Vardır Bende Benden İçeri (2002), Bukacağı (2004), Hacı Bayram (2005), Hacı Bektaş Veli (2008), Bir Aile (2013). **Oyunları:** Bir Yürek Satıldı (1967), Bir Milyon İğne (1967), Adsız Kahramanlar (1975) **Şiir:** İki Nokta (1956).

EKLER**Ek 1. Orijinallik Raporu**

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-Soyadı	Vehbi HARİKÇİ
Öğrenci Numarası	112406107
Enstitü Anabilim Dalı	Sosyal Bilimler Enstitü
Programı	Yüksek Lisans
Danışmanın Unvanı, Adı-Soyadı	Yrd. Doç. Dr. Murat GÖKALP
Tez Başlığı (Türkçe)	Halide Nusret Zorlutuna'nın Din, Toplum Ve Eğitim Görüşleri

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 119 sayfalık kısmına ilişkin, 14/02/2017 tarihinde Sosyal Bilimler Enstitüsü tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezin benzerlik oranı % 11 'dir.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,
- 2- Kaynakça hariç
- 3- Alıntılar hariç/dâhil
- 4- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Yukarıda bilgileri verilen öğrencinin yüksek lisans tezi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu tarafından belirlenen azami benzerlik oranlarını aşmadığını ve tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim. Gereğini saygılarımla arz ederim.

Yrd. Doç. Dr. Murat GÖKALP
Danışmanın Adı-Soyadı
(İmzası)

Murat Gökalp
Anabilim Dalı Başkanı
(İmzası)

F.Ü.LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ÖĞRETİM YÖNETMELİĞİ

Madde 41- Lisansüstü tezleri ile birlikte teslim edilmesi gereken belgeler şunlardır:

- a) Lisansüstü tezler, savunma öncesinde **intihal program raporu** ve ilgili makale şartını sağladığına dair belgeleri ile birlikte enstitüye teslim edilir.
- b) İntihal raporu ile ilgili olarak etik kurallar dâhilindeki benzerlik oranları ilgili Enstitü Yönetim Kurulu tarafından belirlenir. (Enstitü Yönetim Kurulu tarafından tezin, intihal kapsamı dışında değerlendirilmesi için TURNITIN'den alınan raporda "benzerlik oranı"nın, "alıntılar hariç" en fazla %10, "alıntılar dâhil" % 30'u geçmemesi şeklinde kabul edilmiştir).

Ek 2. Fotoğraflar

Halide Nusret 19-20 Yaşlarındaki Hali

1.5.1944 Halide Nusret Urfalı öğrencileri ile birlikte

1974 Sanatseverler Derneđi'nin ödöl töreni

Ankara Cebeci Ortaokulu öğretmen ve öğrencileri ile

Annesi Ayşe Nazlı Hanım ve kardeşi Ergün Zorlutuna

Halide Nusret, Edirne'li öğrencileri ile (oturan İsmet Kür)

Öğrencileri ile

Urfa'da müsamere grubu öğrencileri, işaretli olanlar öğretmen

11 Ekim 1973 Halide Nusret eski güzellik kralielerinden Nařide Saffet ve kız kardeşi İsmet Kr'le birlikte

28.05.1929 Halide Nusret orta mektebi öğrencileri ile beraber

ÖZGEÇMİŞ

1978 yılında Adıyaman'da doğdum. İlk, orta ve lise öğrenimimi Adıyaman'da tamamladım. 2002 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölümü'nden mezun oldum. 2011'de Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans'a başladım. Aynı zamanda Anadolu Üniversitesi Sosyoloji Bölümü mezunuyum. Evli ve 2 çocuk babasıyım.

